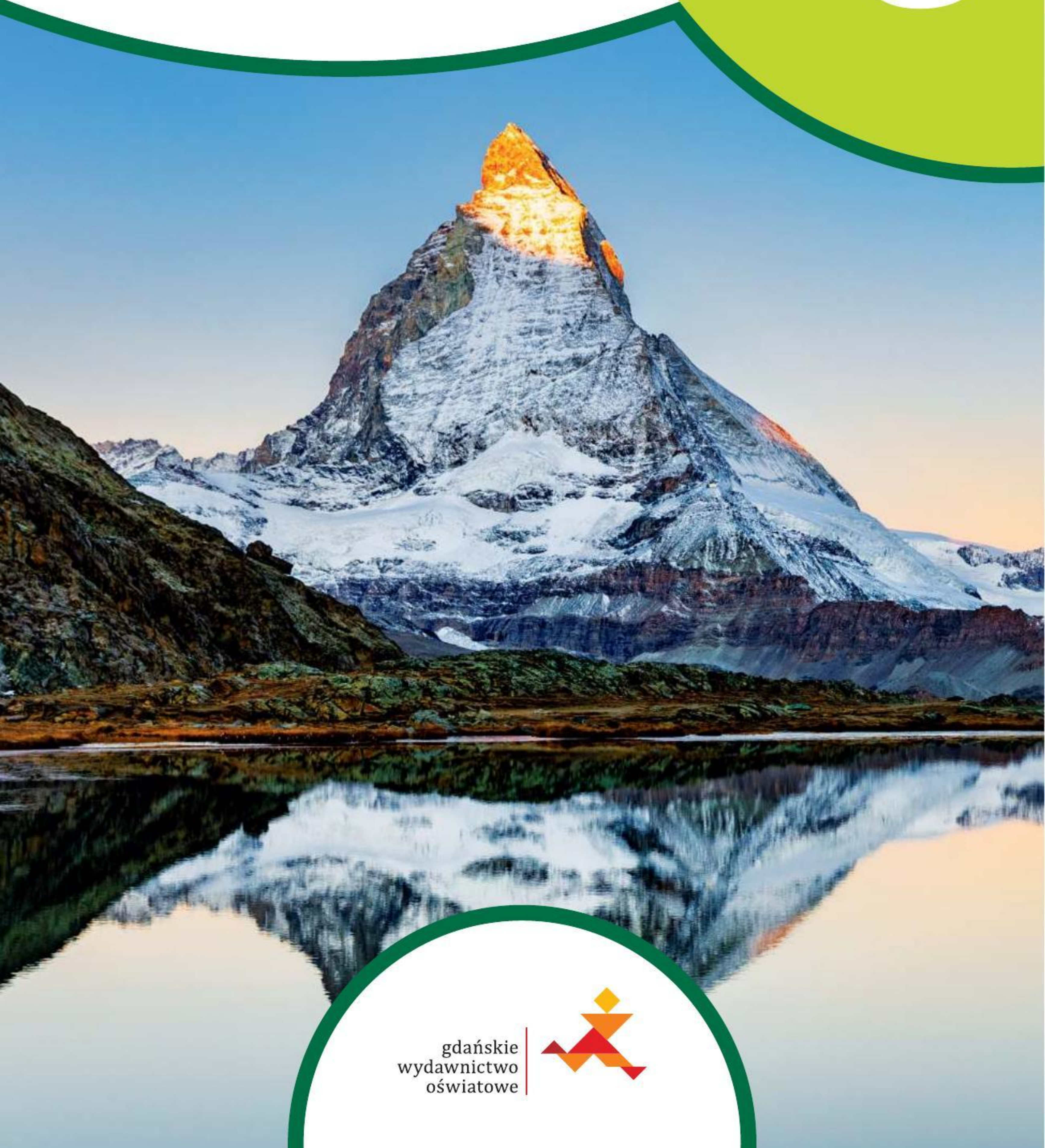

To nasz świat

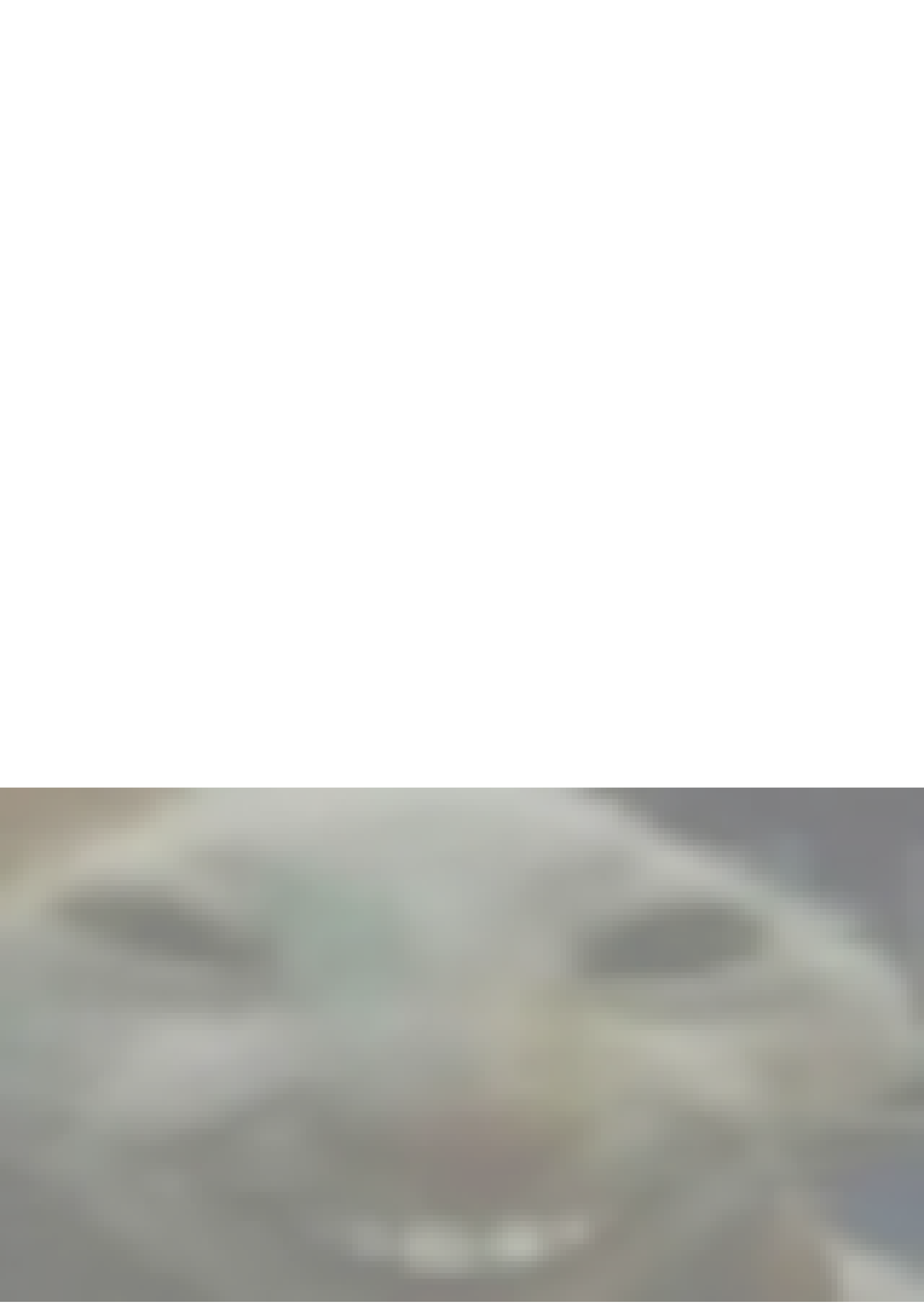
ZESZYT ĆWICZEŃ

Geografia 6

gdańskie
wydawnictwo
oświatowe

Mateusz Gański
Julia Podlewska

To nasz świat

Geografia 6

Zeszyt ćwiczeń dla klasy szóstej szkoły podstawowej

gdańskie
wydawnictwo
oświatowe

Redaktorka prowadząca: *Aleksandra Golecka-Mazur, Aneta Leśniewska*
Redakcja merytoryczna: *Paweł Druet*
Redakcja językowa: *Aleksandra Golecka-Mazur, Aneta Leśniewska*
Korekta: *Anna Gumowska*
Projekt okładki: *Jarosław Zakrzewski*
Projekt graficzny: *Jarosław Zakrzewski, Antonina Niavinskaya*
Ilustracje: *Bartłomiej Brosz, Sławomir Kilian, Wawrzyniec Święcicki*
Skład: *Antonina Niavinskaya*
Mapy: *Marcin Sobiech*
Fotoedycja: *Joanna Głębocka*

Okładka: Shutterstock/Feel good studio;
Shutterstock: s. 5, 7, 8, 9, 10, 14, 16, 17, 27, 48, 50, 53, 55, 57, 65, 66, 71, 72, 74, 78, 79;
Agencja BE&W: s. 15 (Mars, Jowisz); Shutterstock/Kamira: s. 55 (Luwr);
Shutterstock/TTstudio: s. 57 (Sagrada Familia).

Książka jest zgodna z programem *To nasz świat. Geografia* i obowiązującą podstawą programową.

W pisowni nazw geograficznych zastosowano nowe zasady ortograficzne, obowiązujące od 1 stycznia 2026 r.

ISBN 978-83-8118-729-9

© Copyright by Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Wydawca: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, 80-241 Gdańsk, Al. Grunwaldzka 50A

Gdańsk 2025. Wydanie pierwsze

Druk i oprawa: Interak, Czarnków

Książka została wydrukowana na papierze z certyfikatem FSC, PEFC, EU-Ecolabel oraz Blue Angel.

Niniejsza publikacja podlega ochronie przewidzianej w przepisach Ustawy z dnia 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Każdy przypadek kopiowania lub zwielokrotniania fragmentu lub całości publikacji stanowi niedozwolone naruszenie praw twórcy lub wydawcy, o ile nie odbywa się zgodnie z przepisami wyżej wymienionej ustawy.

Wszystkie książki Wydawnictwa są dostępne w sprzedaży wysyłkowej.

Zamówienia można składać w księgarni internetowej: www.ksiegarnia.gwo.pl
lub nadsyłać listownie pod adresem:

Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe
80-305 Gdańsk 5, skrytka pocztowa 80
tel. 801 643 917, 58 340 63 63
fax 58 340 63 61, 58 340 63 66
<http://www.gwo.pl> e-mail: handel@gwo.pl

Spis treści

1 Ziemia we Wszechświecie

1.	Układ Słoneczny	5
2.	Ruch obrotowy Ziemi	8
3.	Ruch obiegowy Ziemi	10
4.	Strefowość oświetlenia, klimatów i krajobrazów na Ziemi	12
	Powtórzenie działu 1	14

2 Współrzędne geograficzne

1.	Szerokość geograficzna	18
2.	Długość geograficzna	20
3.	Współrzędne geograficzne	22
	Powtórzenie działu 2	26

3 Środowisko geograficzne Europy

1.	Położenie i podział polityczny Europy	28
2.	Ukształtowanie powierzchni Europy	30
3.	Klimat Europy	33
	Zmiana klimatu temat dodatkowy	35
4.	Ludność Europy	37
5.	Energetyka – podstawa gospodarki	40
6.	Unia Europejska	43
	Powtórzenie działu 3	46

4 Wybrane elementy środowiska i gospodarki Europy

1.	Wulkany i trzęsienia ziemi na Islandii	50
2.	Nowoczesna gospodarka Francji	52
3.	Londyn i Paryż – europejskie metropolie	54
4.	Turystyka w południowej Europie	56
	Powtórzenie działu 4	59

5 Kraje sąsiadujące z Polską

1.	Przemysł Niemiec dawniej i dziś	62
2.	Przyroda i kultura Czech i Słowacji	64
3.	Sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna Ukrainy	67
4.	Przyroda i kultura Białorusi i Litwy	70
5.	Przyroda Rosji	73
	Relacje Polski z sąsiadami temat dodatkowy	75
	Powtórzenie działu 5	77

Dodatek specjalny. Praca z mapą

1.	Islandia	82
2.	Francja	85
3.	Londyn i Paryż	88
4.	Nadrenia Północna-Westfalia	91
5.	Podział polityczny Europy	94

1

Układ Słoneczny

Dziś się nauczysz:

- ▶ podstawowych informacji o Wszechświecie i Układzie Słonecznym
- ▶ czym się charakteryzują planety i inne ciała niebieskie

1. Skreśl niepoprawne fragmenty zdań.

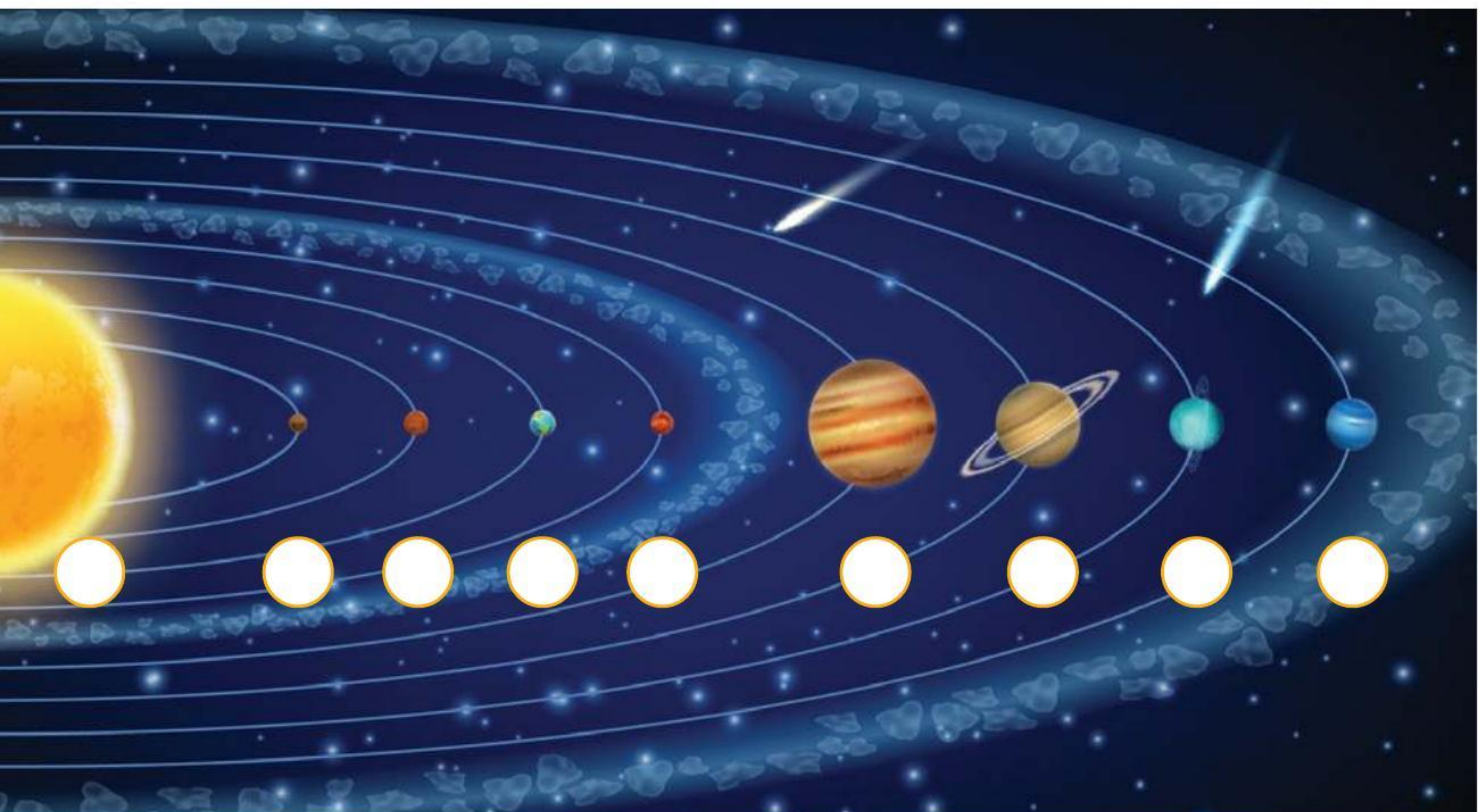
Wszechświat powstał ok. **4,6 / 13,8** mld lat temu, z kolei nasz Układ Słoneczny – ok. **4,6 / 13,8** mld lat temu.

Galaktyka, w której położony jest nasz Układ Słoneczny, to **Droga Mleczna / Andromeda**.
Słońce jest **gwiazdą / planetą**.

Ziemia ma **jednego naturalnego satelitę / dwóch naturalnych satelitów**.

2. Podpisz ciała niebieskie przedstawione na schemacie Układu Słonecznego literą i numerami wybranymi spośród podanych w ramce.

A. Słońce • 1. Ziemia • 2. Uran • 3. Saturn • 4. Neptun •
5. Merkury • 6. Mars • 7. Jowisz • 8. Wenus

3. Zapisz nazwy planet Układu Słonecznego z podziałem na skaliste i gazowe.

planety skaliste	planety gazowe

4. Rozpoznaj, których planet dotyczą podane opisy. Wpisz nazwy tych obiektów we właściwych miejscach tabeli.

Opis	Planeta
Planeta znana ze swoich pierścieni, które powstały z lodu i odłamków skalnych. Ma najwięcej księżyców w Układzie Słonecznym – 146.	
Planeta o gorącej powierzchni (średnio 480°C) i bardzo gęstej atmosferze, składającej się głównie z dwutlenku węgla.	
Planeta położona najdalej od Słońca. Wieją na niej najsilniejsze w Układzie Słonecznym wiatry, osiągające nawet 2100 km/h.	
Jest największą planetą Układu Słonecznego. Ma 95 księżyców. Na jej powierzchni widać charakterystyczną ogromną plamę, którą tworzy wir silnych wiatrów.	
Planeta położona najbliżej Słońca. W ciągu dnia panuje tam bardzo wysoka temperatura (nawet ponad 400°C), a nocą – bardzo niska (średnio –163°C).	
Dzięki atmosferze bogatej w tlen, występowaniu wody w stanie ciekłym oraz odpowiedniej temperaturze na tej planecie rozwinęło się życie.	
Najzimniejsza planeta w Układzie Słonecznym – temperatura w jej atmosferze spada do –224°C. Ma oś, która niemalże leży w płaszczyźnie orbity.	
„Czerwona planeta”, która przydomek zawdzięcza występującym na jej powierzchni tlenkom żelaza, nadającym jej rdzawy kolor.	

5. Połącz terminy z odpowiednimi wyjaśnieniami.

planety karłowate

ciała niebieskie, które mają cechy planety, ale nie oczyściły swojej orbity z innych dużych obiektów

planetoidy

skały, które spadły na Ziemię z kosmosu

komety

niewielkie obiekty skalne lub lodowe tworzące pasy między Marsem a Jowiszem i za Neptunem

naturalne satelity (księżyce)

ciała niebieskie składające się ze skał i lodu oraz z warkocza pyłów i gazów

meteoryty

obiekty krążące wokół planet lub planet karłowatych

6. Skreśl w podanych zdaniach odpowiednie wyrazy tak, aby powstały prawdziwe informacje.

W Układzie Słonecznym występuje **wiele gwiazd** / **jedna gwiazda**.

Im dalej od Słońca znajduje się planeta, tym **dłuższy** / **krótszy** czas jest potrzebny, aby wykonała wokół niego jeden pełny obieg.

Gazowe olbrzymy mają **więcej** / **mniej** naturalnych satelitów (księżyców) niż planety skaliste.

7. Rozpoznaj, co przedstawia zdjęcie, i napisz, jak nazywa się takie obiekty.

.....

2

Ruch obrotowy Ziemi

Dziś się nauczysz:

- ▶ jakie są cechy ruchu obrotowego Ziemi
- ▶ jakie są następstwa ruchu obrotowego Ziemi
- ▶ jak czytać mapę stref czasowych

1. Przyjrzyj się ilustracji i wykonaj polecenia.

- Wstaw we właściwe ramki wyrazy *dzień* i *noc*.
- Odpowiedz, jak nazywa się linia biegnąca przez oba bieguny, wzdłuż której obraca się Ziemia.
- Skreśl niepoprawny fragment zdania.

Ziemia obraca się **z zachodu na wschód** / **ze wschodu na zachód**.

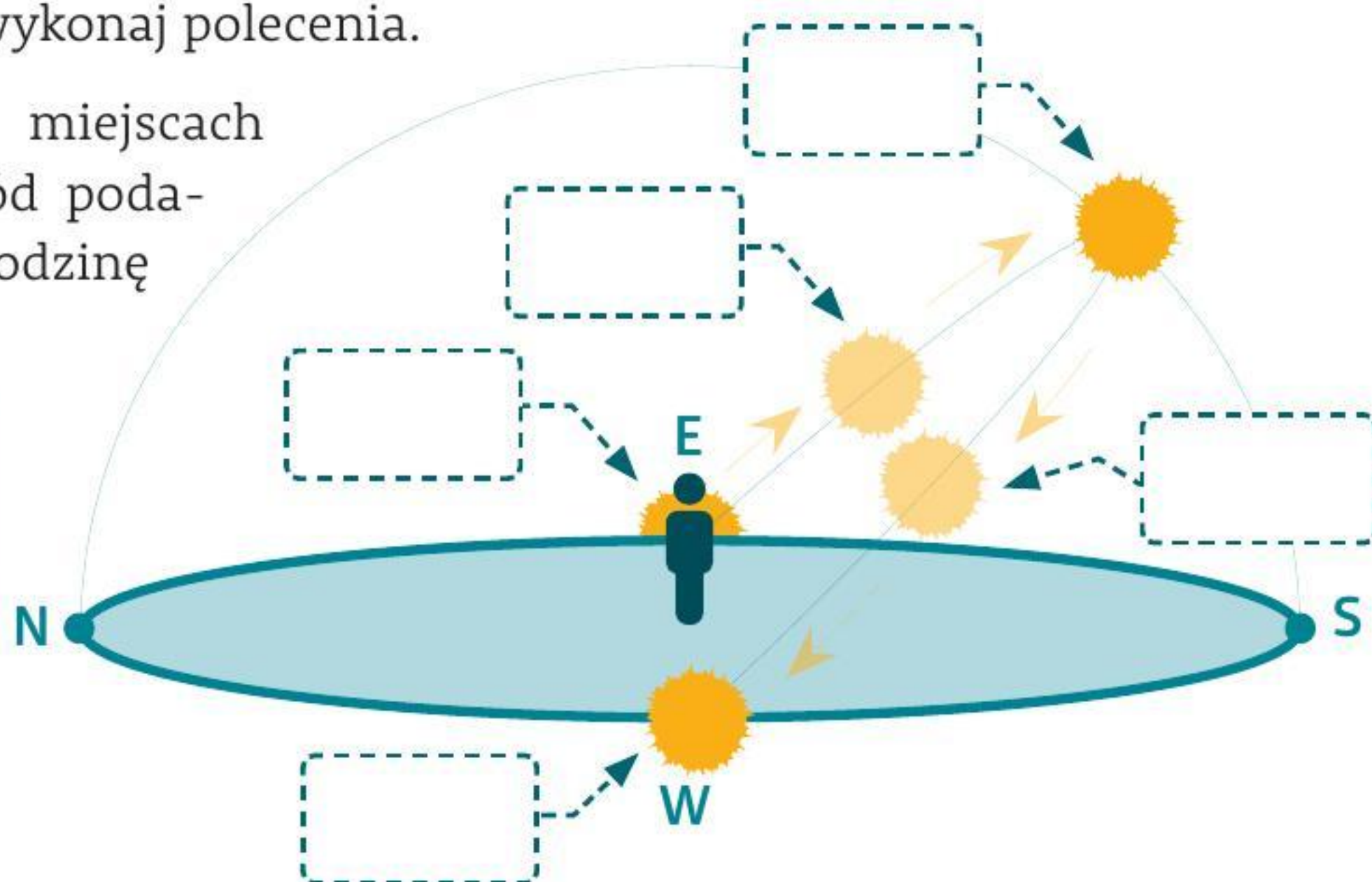
2. Na podstawie schematu wykonaj polecenia.

- Zapisz w odpowiednich miejscach godziny wybrane spośród podanych w ramce. Jedną godzinę podano dodatkowo.

18:00 • 12:00 • 23:00
15:00 • 9:00 • 6:00

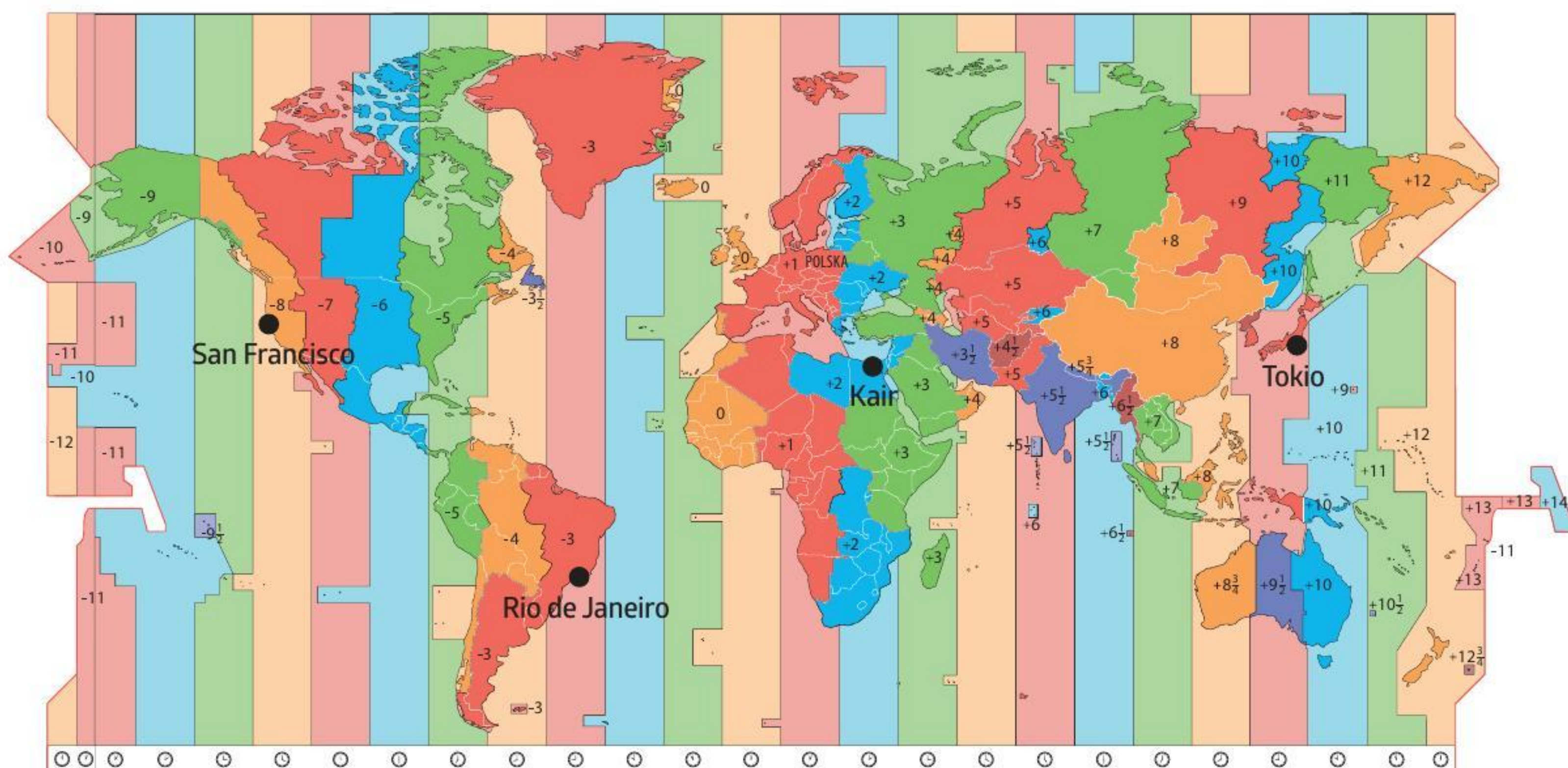
- Zaznacz kolorem pole odnoszące się do położenia Słońca w momencie górowania.

- Skreśl niepoprawne fragmenty zdania.

Pozorna wędrówka Słońca po niebie odbywa się **z zachodu na wschód** / **ze wschodu na zachód**, czyli **zgodnie** / **niezgodnie** z kierunkiem ruchu obrotowego Ziemi.

3. Przyjrzyj się podanej mapie stref czasowych i wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij zdania.

Nick [czyt. nik] mieszka w San Francisco [czyt. fransisko] i jada śniadanie zwykle o godzinie 8.00. W tym czasie w Polsce jest godzina Manuela żyje w Rio de Janeiro [czyt. žaneiro]. Pracę kończy o godzinie 17.00. W Polsce jest wtedy godzina Hassan chodzi do szkoły w Kairze. Gdy kończy lekcje o 13.00, w Polsce jest godzina, a w Rio de Janeiro jest godzina Yukiya [czyt. jukija] mieszka w Tokio. W czasie, gdy kładzie się spać o 22.00, w Polsce jest godzina, a w San Francisco

b) U szereguj zaznaczone na mapie miasta w kolejności od tego, w którym dzień zaczyna się najwcześniej, do tego, w którym dzień rozpoczyna się najpóźniej.

→

→

→

dzień zaczyna się
najwcześniej

dzień zaczyna się
najpóźniej

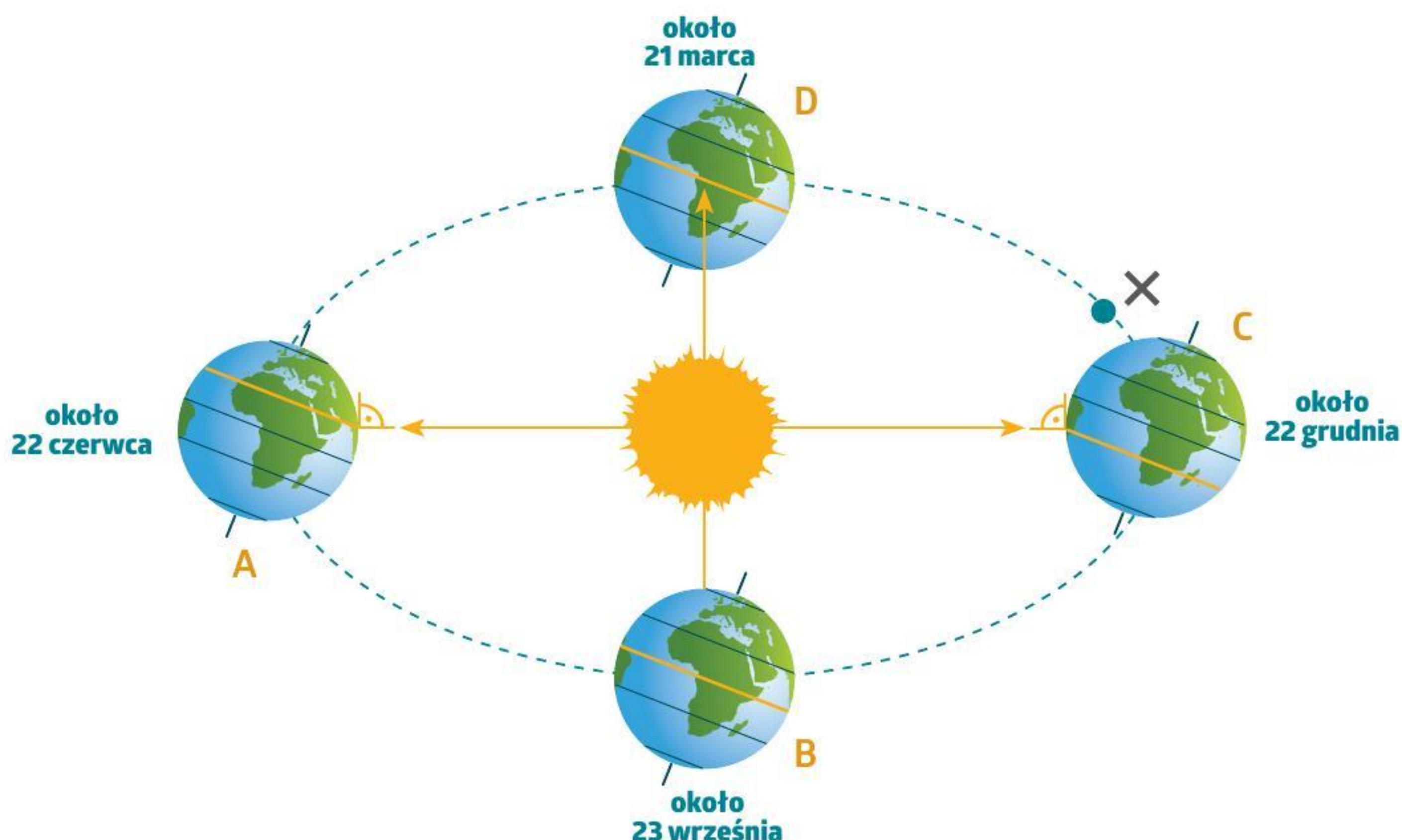
3

Ruch obiegowy Ziemi

Dziś się nauczysz:

- ▶ jakie są cechy ruchu obiegowego Ziemi
- ▶ jak zmienia się w ciągu roku oświetlenie Ziemi
- ▶ jakie są następstwa ruchu obiegowego Ziemi

1. Przyjrzyj się rysunkowi, a następnie wykonaj polecenia.

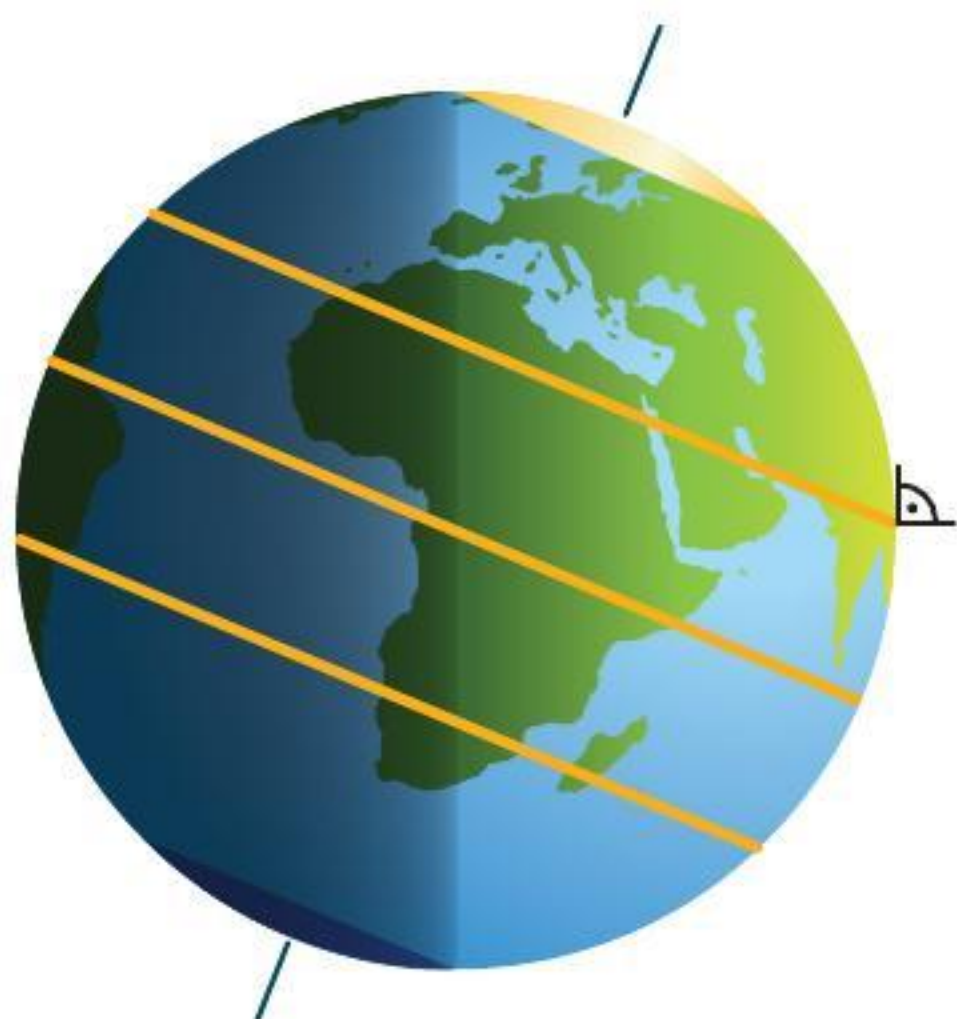
- Narysuj na ilustracji strzałkę wskazującą kierunek obiegu Ziemi wokół Słońca.
- Zakreśl tę spośród podanych dat, która odpowiada pozycji Ziemi, oznaczonej na schemacie znakiem X.

5 I • 5 III • 5 VI • 5 IX • 5 XII

- Wpisz do tabeli nazwy kalendarzowych pór roku rozpoczynających się na półkulach północnej i południowej wtedy, kiedy znajdują się one w położeniach oznaczonych literami A–D.

	Pozycja Ziemi na orbicie			
	A	B	C	D
półkula północna	<i>lato</i>			
półkula południowa	<i>zima</i>			

2. Przyjrzyj się ilustracji i wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij zdania.

Na rysunku przedstawiono oświetlenie Ziemi w dniu

Równoleżnik, na który w tym dniu promienie słoneczne padają pod kątem prostym, to

Półkula, na którą w tym dniu dociera więcej energii słonecznej, to półkula

b) Określ, na którym obszarze naszej planety tego dnia panuje dzień polarny, a na którym – noc polarna. Użyj nazw odpowiednich równoleżników i biegunów.

Dzień polarny

.....

Noc polarna

.....

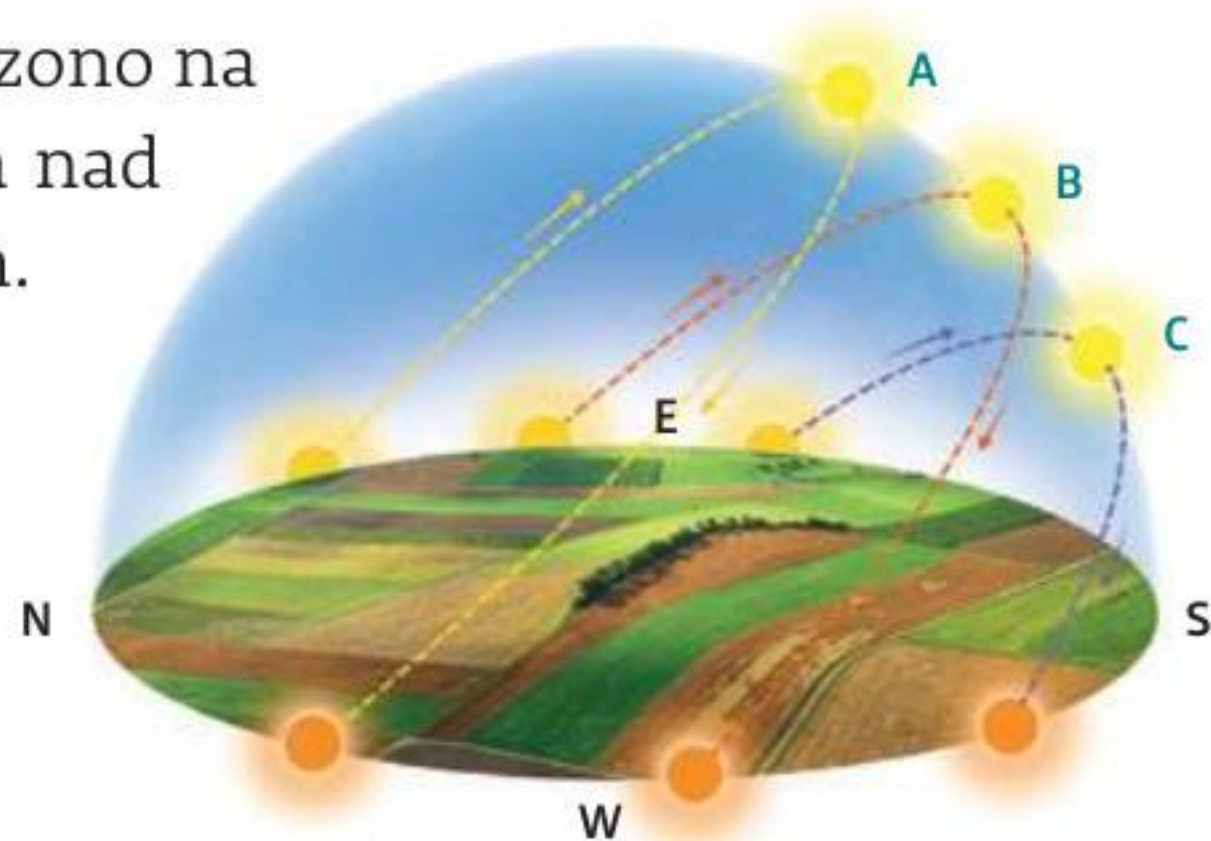
3. Wstaw znak **X** w odpowiednie rubryki tabeli.

Opis	21 III	22 VI	23 IX	22 XII
Tego dnia promienie słoneczne padają pod kątem prostym na zwrotnik Raka.				
W tych dniach na półkulach północnej i południowej dzień oraz noc trwają tyle samo.				
Okolo tego dnia na półkuli południowej zaczyna się kalendarzowa zima.				
Tego dnia na półkuli północnej wypada najkrótszy dzień w roku.				

4. Zapisz, którą literą – A, B czy C – oznaczono na ilustracji trasę pozornej wędrówki Słońca nad horyzontem w Polsce w podanych dniach.

• 22 czerwca:

• 22 grudnia:

Strefowość oświetlenia, klimatów i krajobrazów na Ziemi

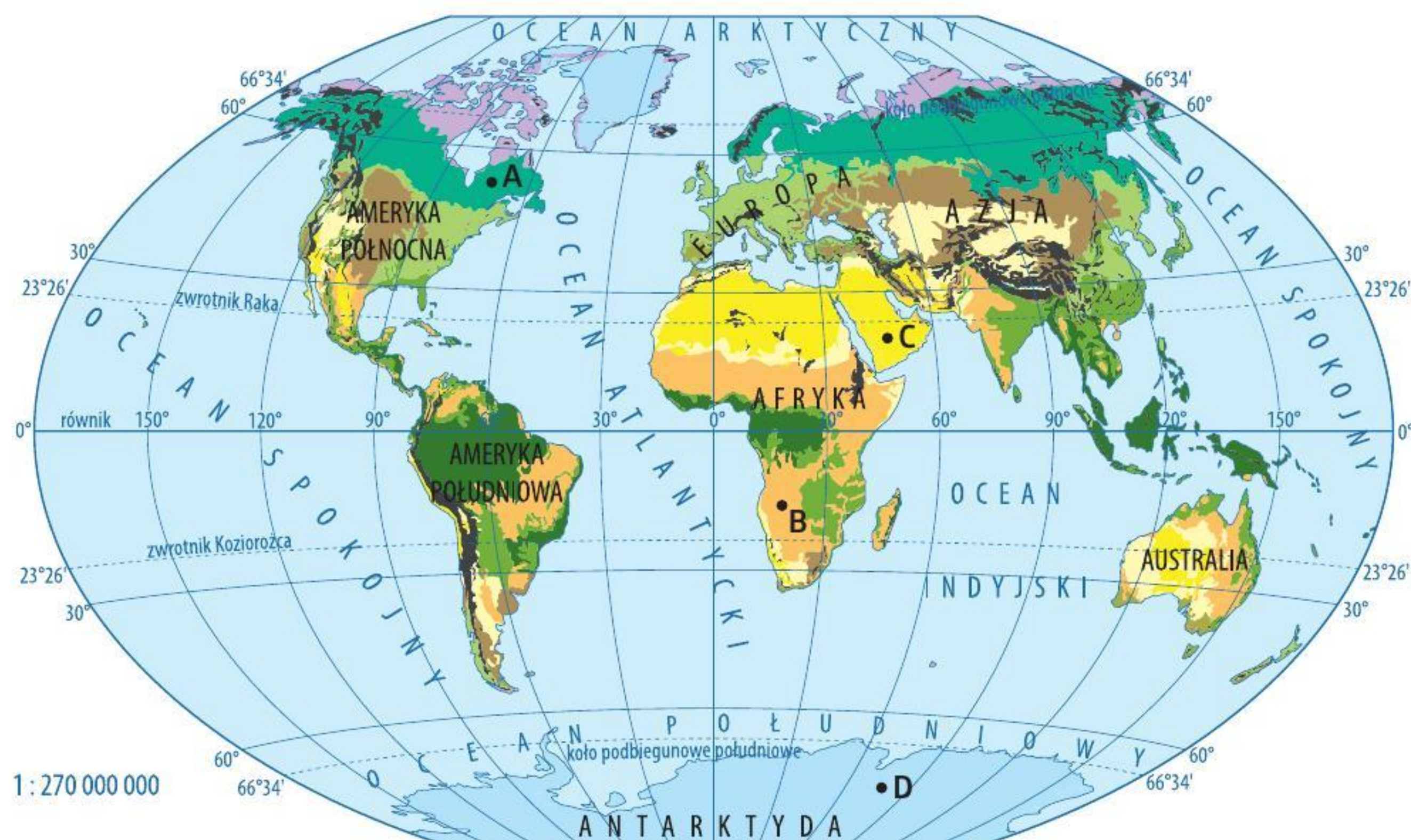
Dziś się nauczysz:

- ▶ czym są strefy oświetlenia Ziemi
- ▶ jaki związek mają strefy oświetlenia Ziemi ze strefami klimatycznymi i krajobrazowymi

1. Oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) albo F (fałsz).

Podczas obiegu Ziemi wokół Słońca zmienia się kąt padania promieni słonecznych na powierzchnię poszczególnych części naszej planety.	P	F
Najcieplejsze regiony na Ziemi są położone między zwrotnikami a najchłodniejsze – w pobliżu biegunów.	P	F
Promienie słoneczne padają pod największym kątem między zwrotnikami.	P	F
Im większy kąt padania promieni słonecznych, tym mniejsza ilość energii słonecznej dociera do powierzchni Ziemi.	P	F

2. Przyjrzyj się mapie i określ, w których strefach oświetlenia i strefach krajobrazowych położone są oznaczone punkty. Zapisz odpowiednie nazwy w tabeli.

strefy krajobrazowe:

wilgotny las równikowy
sawanna

las zwrotnikowy
pustynia gorąca

półpustynia
krajobraz śródziemnomorski

step
las liściasty i mieszany strefy umiarkowanej

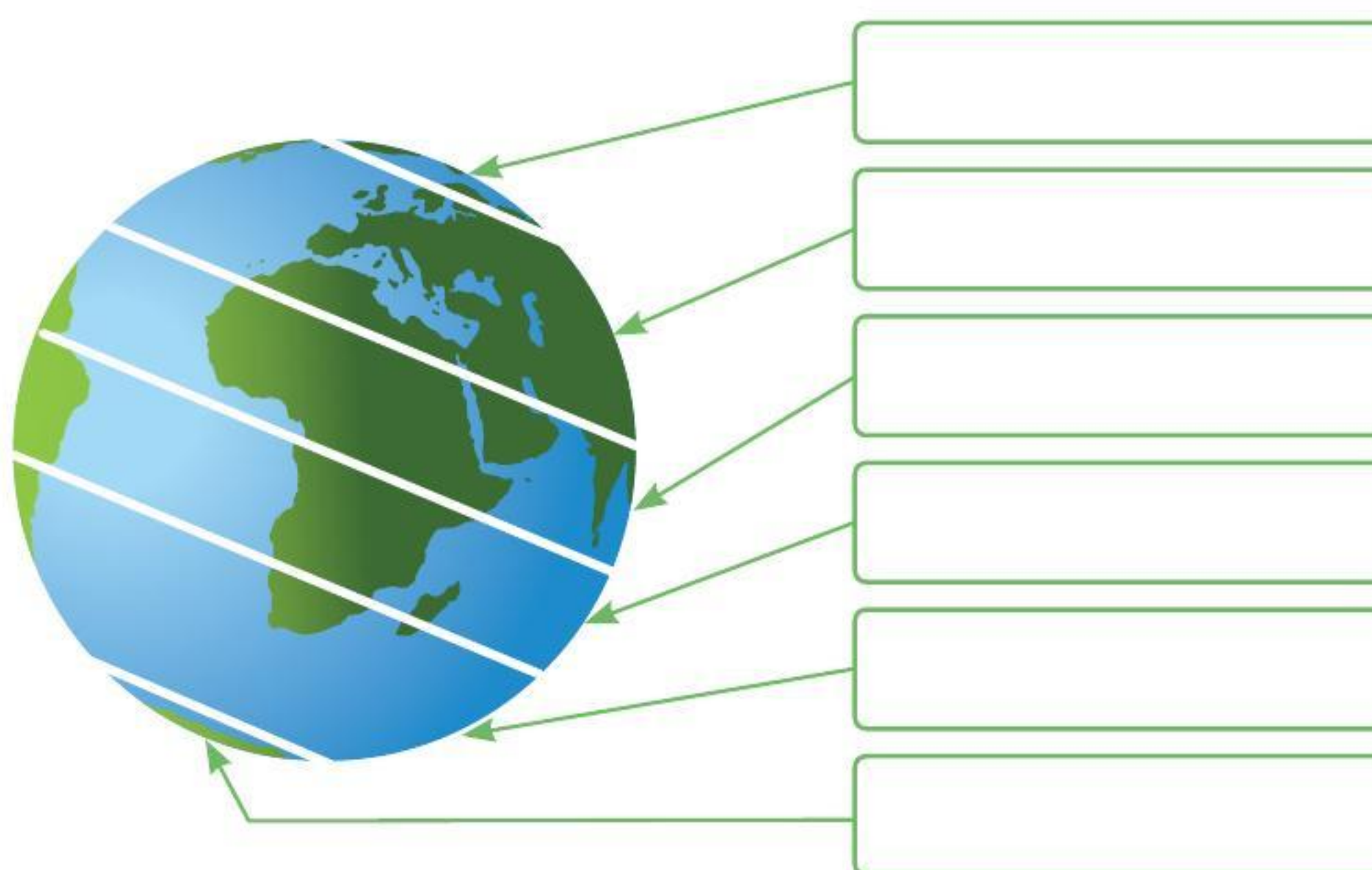
tajga
tundra

pustynia lodowa

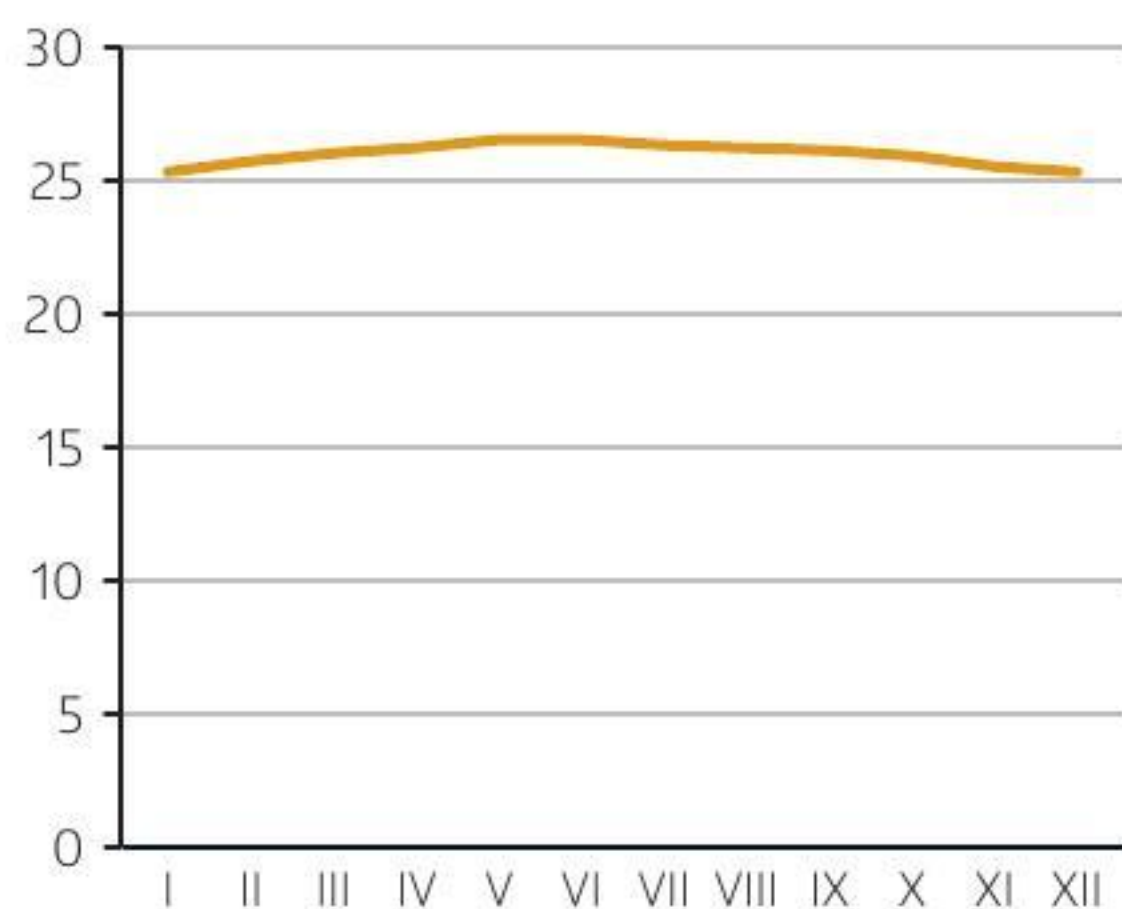
krajobraz górski (występuje w różnych strefach krajobrazowych) – wybrane pasma

Punkt	Strefa oświetlenia	Strefa krajobrazowa
A		
B		
C		
D		

3. Uzupełnij schemat nazwami stref oświetlenia Ziemi.

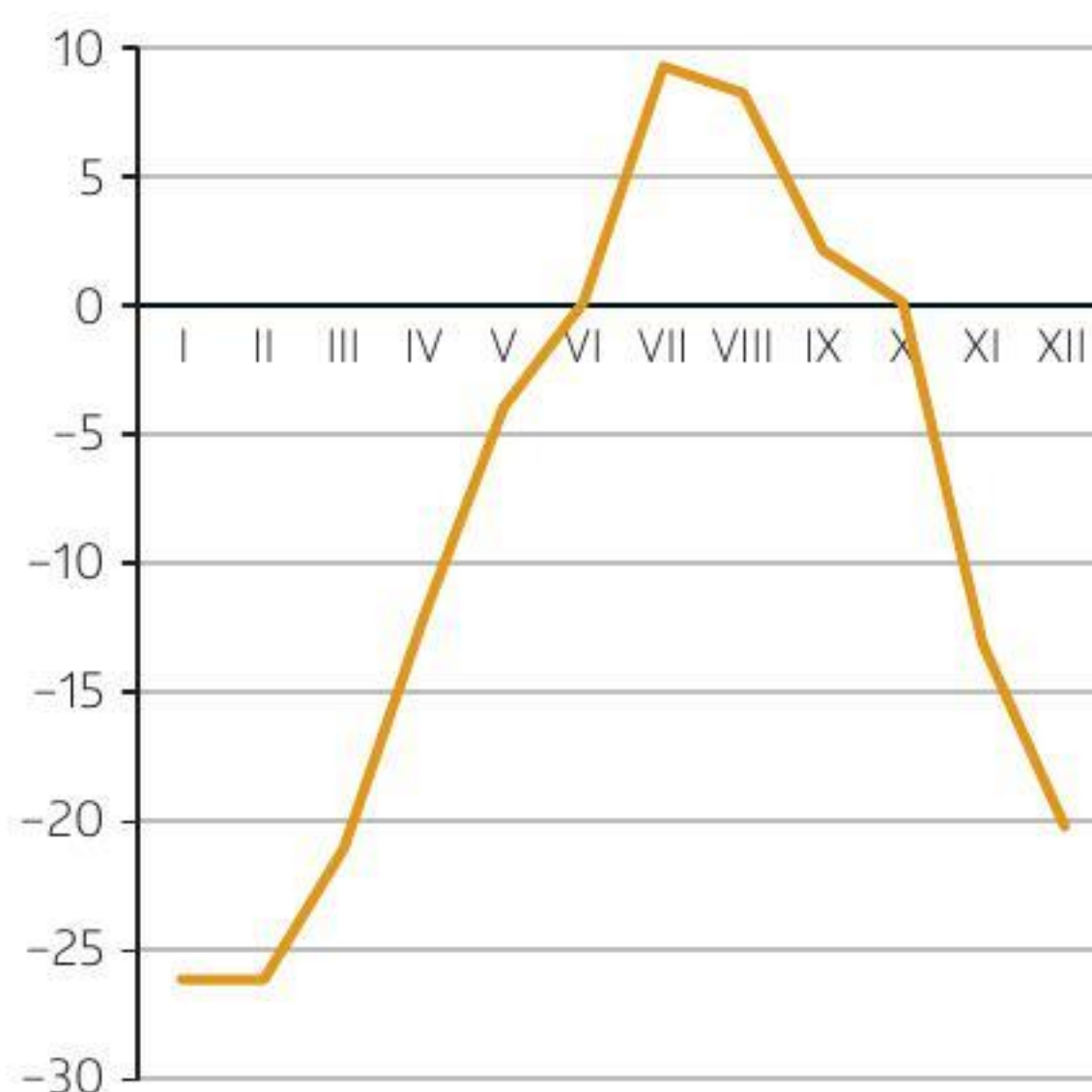

4. Na podstawie wykresów średniej rocznej temperatury powietrza w pewnych dwóch miejscowości określ, pod jakim kątem (małym czy dużym) padają tam promienie słoneczne.

temperatura powietrza (°C)

Kąt padania:

temperatura powietrza (°C)

Kąt padania:

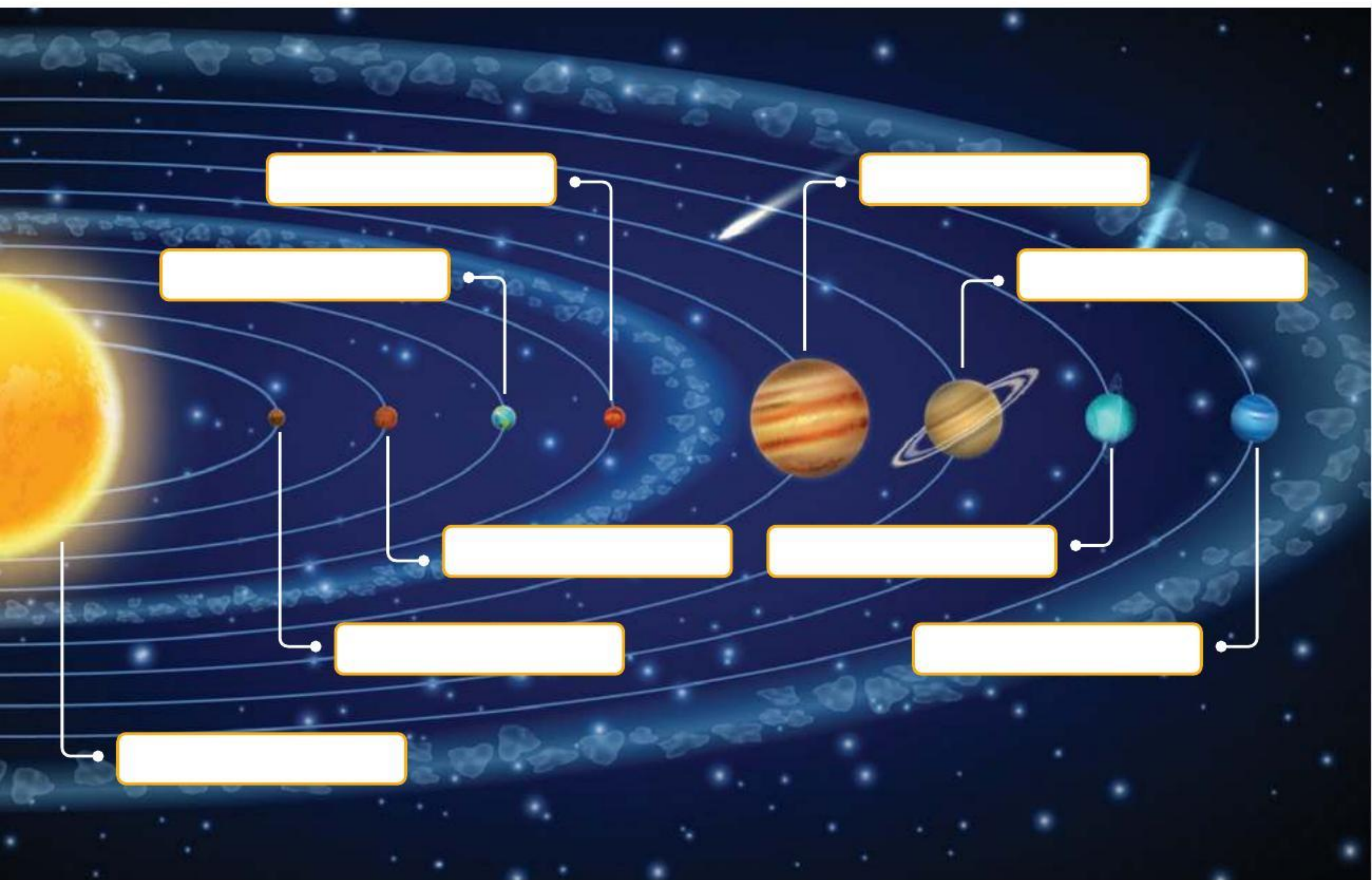
Powtórzenie działu 1

Dziś powtórzysz:

- ▶ informacje na temat Wszechświata, Układu Słonecznego i ciał niebieskich
- ▶ jakie są cechy ruchów obrotowego i obiegowego Ziemi
- ▶ jak korzystać z mapy stref czasowych
- ▶ wiadomości na temat oświetlenia Ziemi

1. Uzupełnij tekst tak, aby zawierał poprawne informacje.

Wszechświat powstał lat temu. Galaktyka, w której położony jest Układ Słoneczny to Gwiazdą w Układzie Słonecznym jest

2. Przyjrzyj się schematowi Układu Słonecznego i wykonaj polecenia.

- Podpisz Słońce i planety. Podkreśl nazwy planet skalistych.
- Oznacz znakiem **X** planetę, która obiega Słońce w najdłuższym czasie, a znakiem **X** – planetę, której obieg wokół Słońca trwa najkrócej.

3. Podaj nazwy planet na podstawie ich zdjęć i opisów.

Skalista „czerwona planeta”.
Przydomek ten zawdzięcza tlenkowi
żelaza na swojej powierzchni.

nazwa planety:

Gazowy olbrzym, największa planeta
w Układzie Słonecznym.
Na jej powierzchni widać wielką
czerwoną plamę – wir silnych wiatrów.

nazwa planety:

4. Uzupełnij zdania tak, aby zawierały poprawne wiadomości.

Obrót Ziemi wokół własnej osi trwa około godzin.

Ziemia obiega Słońce w ciągu około dni.

Trasy, po których planety poruszają się wokół Słońca, to

5. Pokoloruj na **zielono** pola umieszczone obok skutków ruchu obrotowego Ziemi, a na **czerwono** – pola obok skutków ruchu obiegowego Ziemi.

☐ występowanie dnia i nocy

☐ dobowy rytm życia ludzi i zwierząt

☐ występowanie pór roku

☐ zmiana długości dnia i nocy w ciągu roku

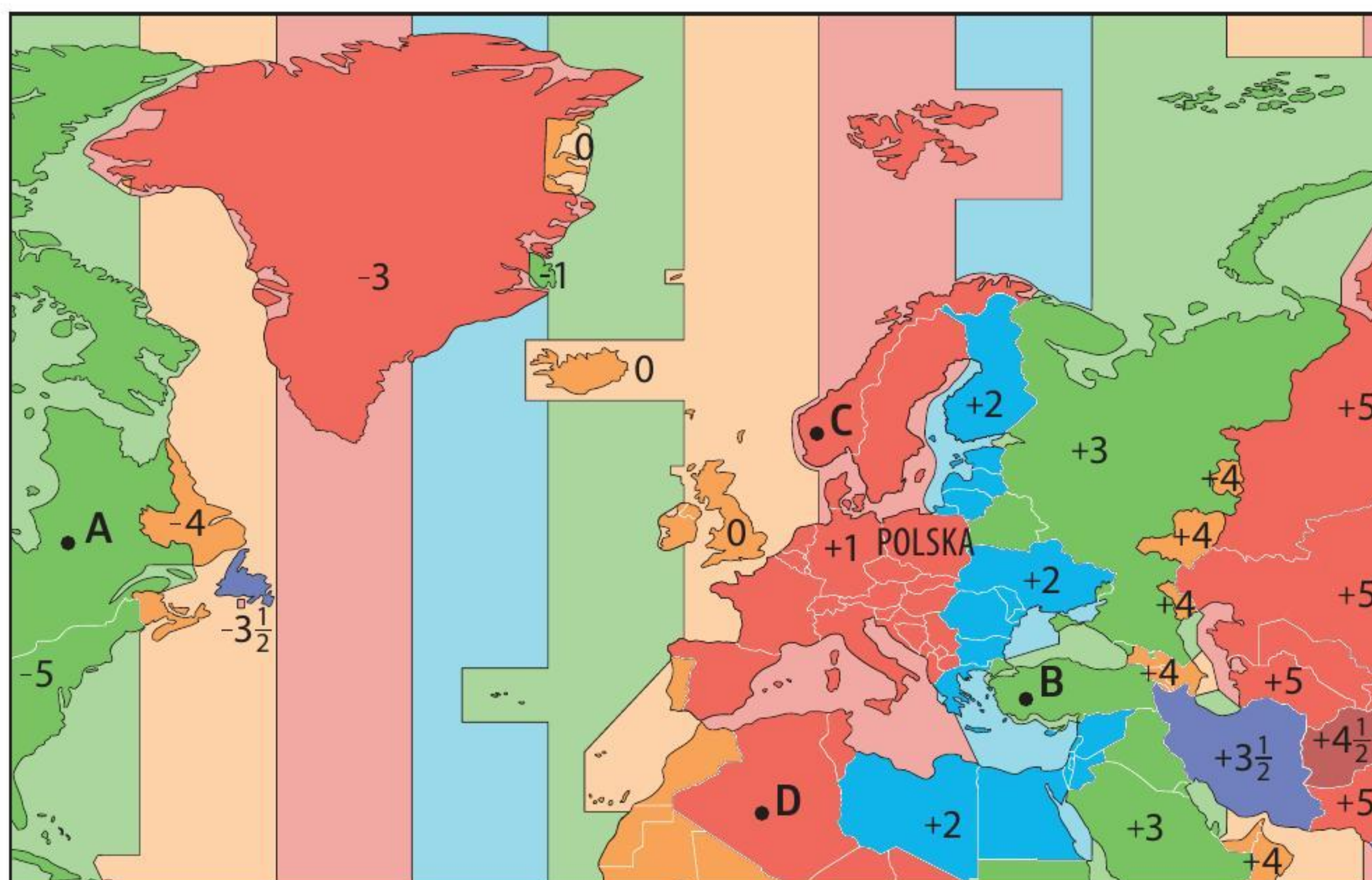
☐ występowanie dnia polarnego
i nocy polarnej

☐ pozorna wędrówka Słońca i innych ciał
niebieskich po niebie

☐ zróżnicowanie czasu w różnych
miejscach globu

☐ zmiany trasy pozornej wędrówki Słońca
nad horyzontem

6. Na podstawie poniższej mapy odpowiedz na pytania.

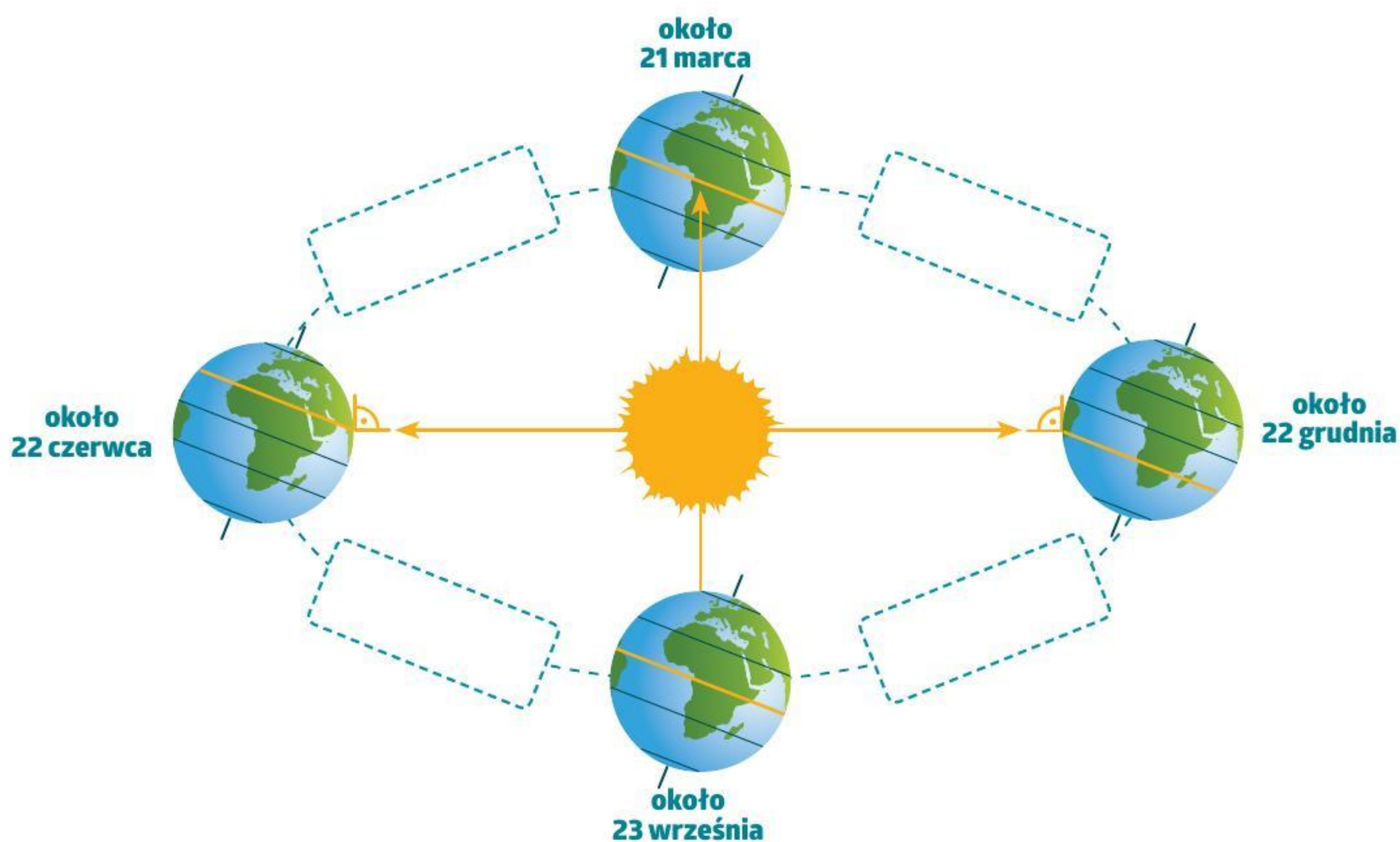

W którym punkcie jest najwcześniejsza godzina?

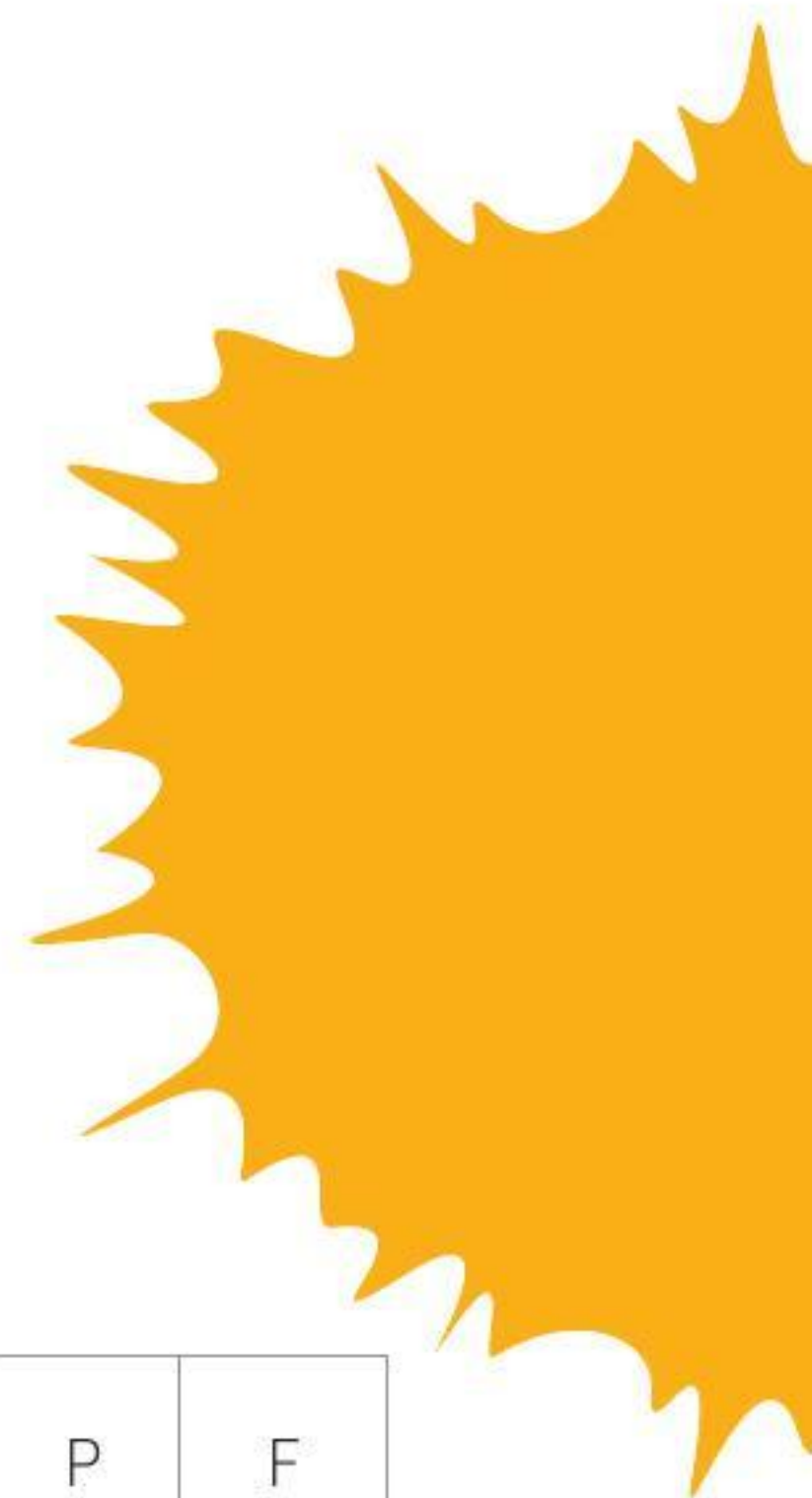
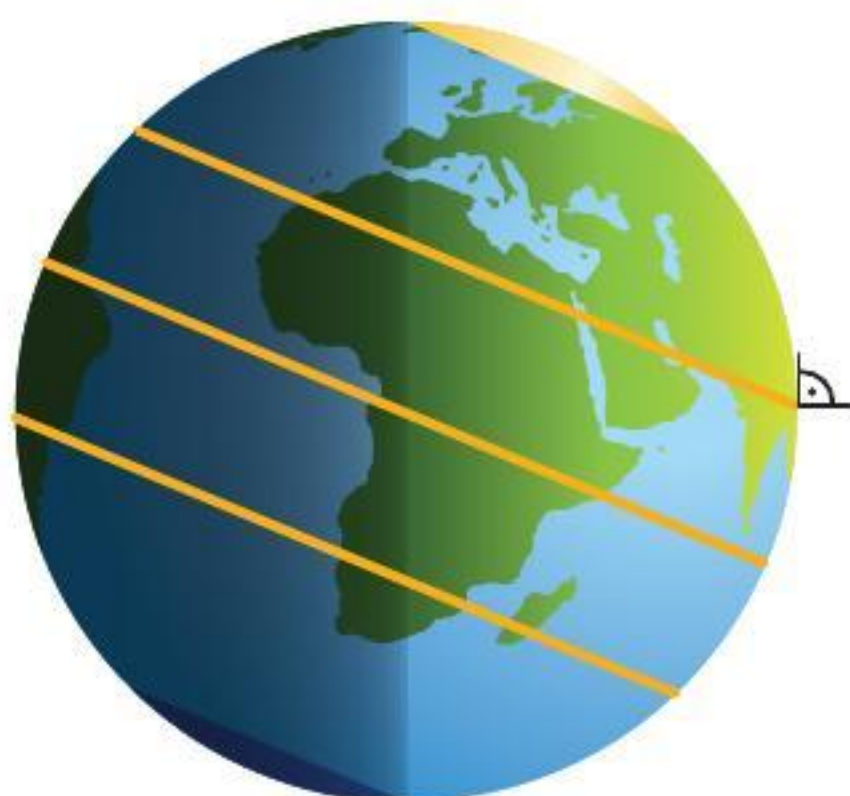
W którym punkcie jest najpóźniejsza godzina?

Które dwa punkty są położone w tej samej strefie czasowej?

7. Uzupełnij schemat nazwami pór roku. Wpisz je w odpowiednich miejscach.

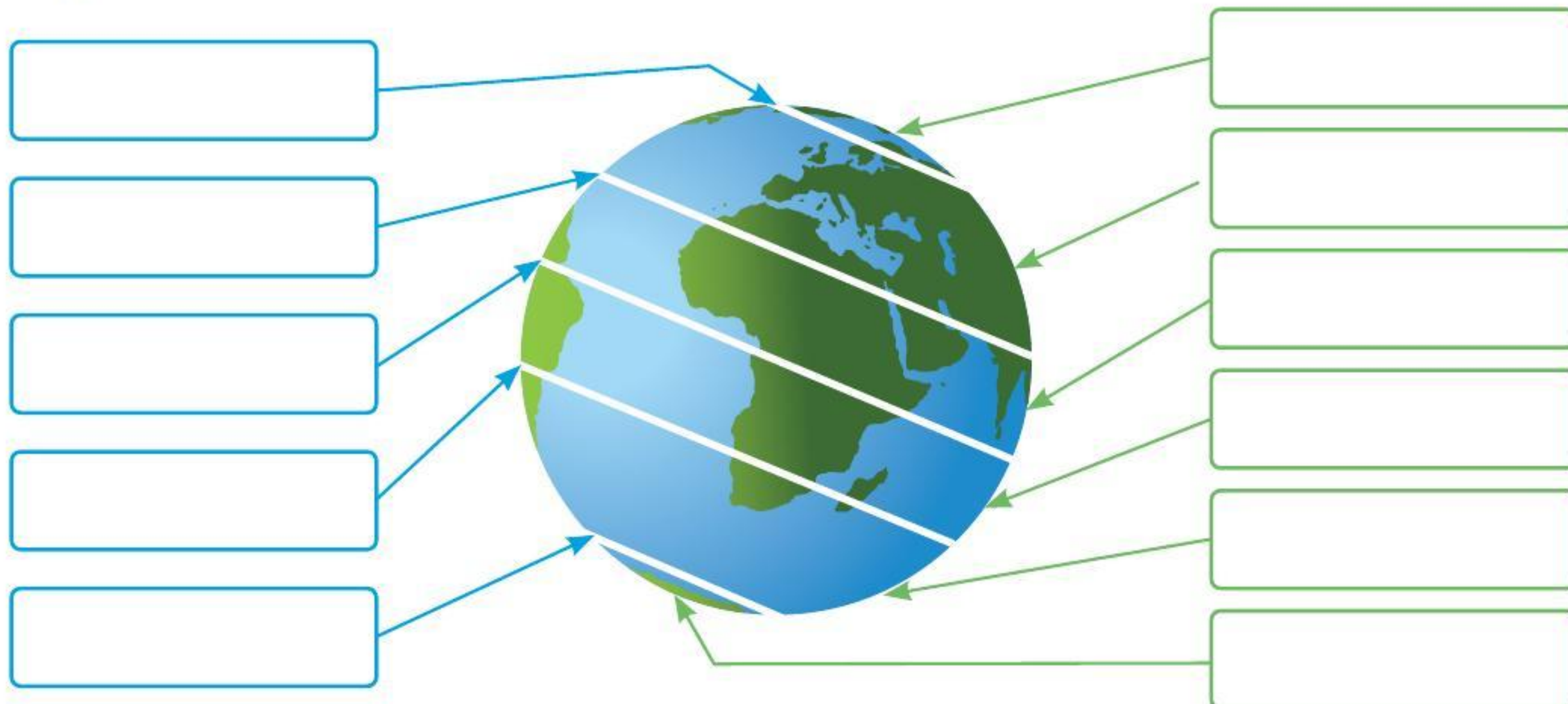

8. Na podstawie rysunku oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) albo F (fałsz).

Rysunek przedstawia oświetlenie Ziemi podczas przesilenia letniego, czyli około 22 czerwca.	P	F
Promienie słoneczne padają pod kątem prostym na zwrotnik Koziorożca.	P	F
Na półkuli północnej zaczyna się wiosna.	P	F
Na kole podbiegunowym południowym trwa noc polarna.	P	F
Na półkuli południowej rozpoczyna się zima.	P	F

9. Przyjrzyj się ilustracji i wykonaj polecenia.

- Zapisz nazwy wskazanych równoleżników w niebieskich ramkach.
- Wpisz nazwy stref oświetlenia Ziemi w zielonych ramkach.
- Odpowiedz na pytania.

W której strefie promienie słoneczne padają na powierzchnię Ziemi pod najmniejszym kątem?

Do której strefy dociera najwięcej energii słonecznej?

1

Szerokość geograficzna

Dziś się nauczysz:

- ▶ jak wyglądają równoleżniki na globusie i mapie
- ▶ jak odczytywać z równoleżników szerokość geograficzną

1. Skreśl niepoprawne zapisy szerokości geograficznej.

90°S

19°N

110°N

5°N

75°S

0°

160°S

2. Przyjrzyj się równoleżnikom pokazanym na globusie i wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij tekst.

Równoleżniki na globusie mają kształt Najdłuższym równoleżnikiem jest

b) Zaznacz na rysunku:

- **czerwonym** kolorem – najdłuższy równoleżnik,
- **zielonym** kolorem – zwrotnik Raka,
- **niebieskim** kolorem – koło podbiegunowe północne.

c) Podkreśl wartości tych równoleżników, które są dłuższe niż równoleżnik 45°N.

0°

5°N

20°S

50°S

80°N

3. Przyjrzyj się mapie pokazanej na następnej stronie i zapisz szerokość geograficzną zaznaczonych punktów. W przypadku punktów E i F podaj przybliżone wartości. Pamiętaj o określeniu półkuli, na której leży każdy z nich.

A.

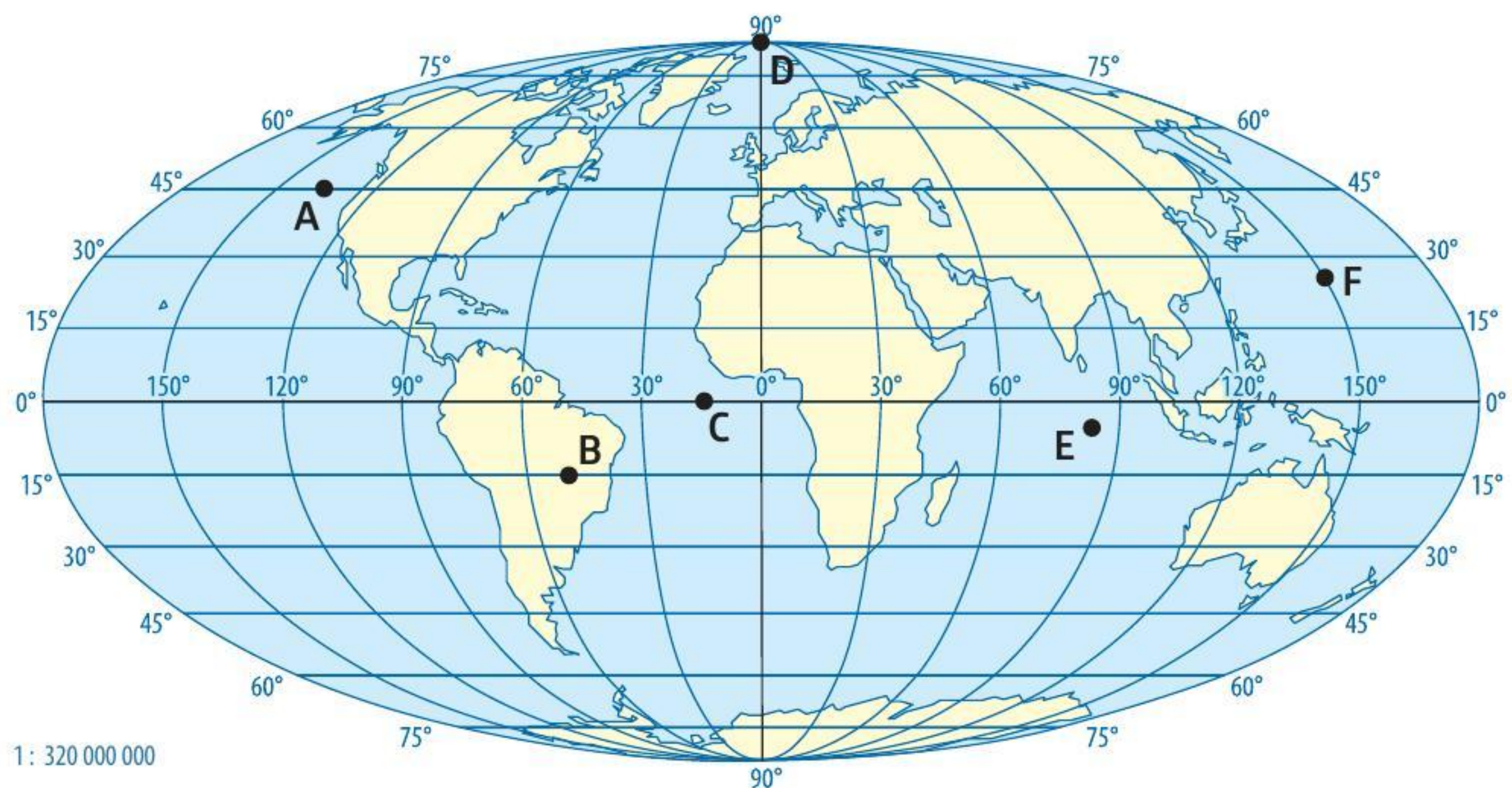
D.

B.

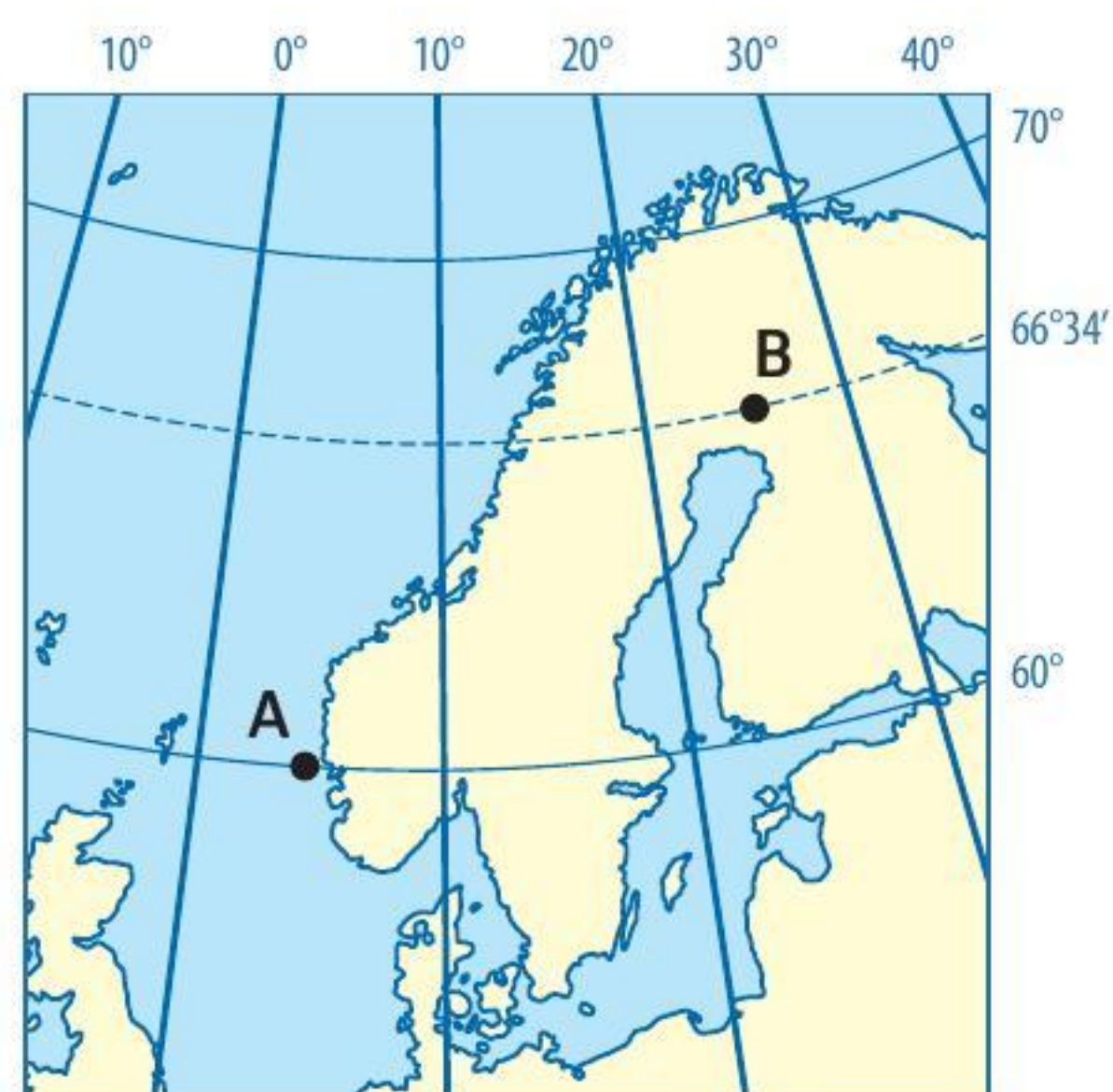
E.

C.

F.

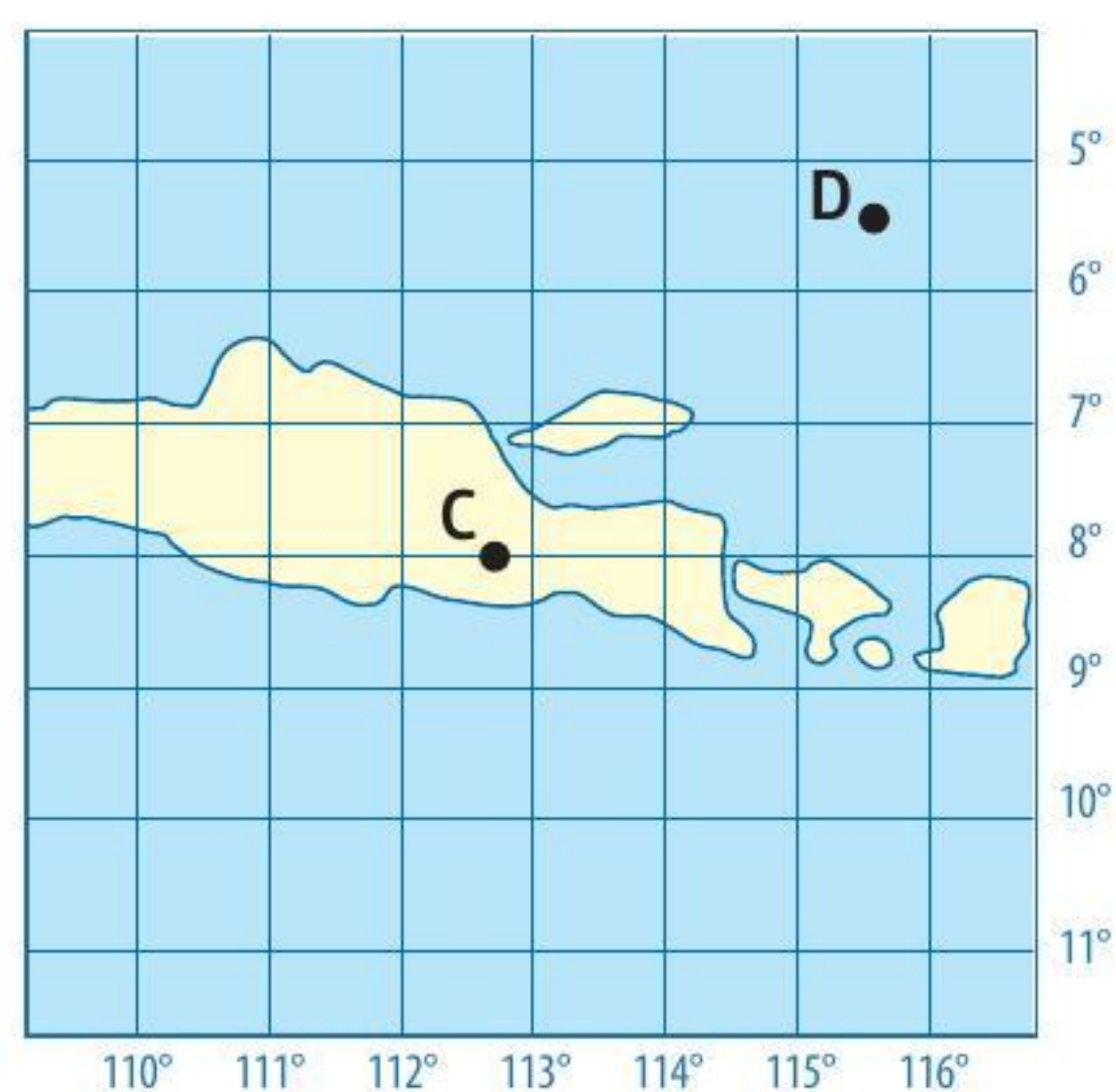

4. Zapisz szerokość geograficzną punktów zaznaczonych na mapach wybranych fragmentów Ziemi. Pamiętaj o określeniu półkuli.

A.

B.

C.

D.

2

Długość geograficzna

Dziś się nauczysz:

- ▶ jak wyglądają południki na globusie i mapie
- ▶ jak odczytywać z południków długość geograficzną

1. Skreśl niepoprawne zapisy długości geograficznej.

121°W

60°W

188°E

204°W

0°

25°E

180°

2. Przyjrzyj się południkom pokazanym na globusie i wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij tekst.

Południki widoczne na globusie mają kształt

.....

Wszystkie zbiegają się na

Wszystkie mają taką samą

Południki mają wartości od° do°.

Południki 0° i 180° dzielą Ziemię na półkule

..... i

b) Zaznacz na rysunku:

- **zielonym** kolorem – południk 0°,
- **czerwonym** kolorem – widoczny fragment południka 180°.

c) Podkreśl wartości tych południków, które leżą bliżej południka 180° niż południka 0°.

1°W

25°E

89°W

91°W

150°E

3. Przyjrzyj się mapie pokazanej na następnej stronie i zapisz długość geograficzną zaznaczonych punktów. W przypadku punktów E i F podaj przybliżone wartości. Pamiętaj o określeniu półkuli, na której leży każdy z nich.

A.

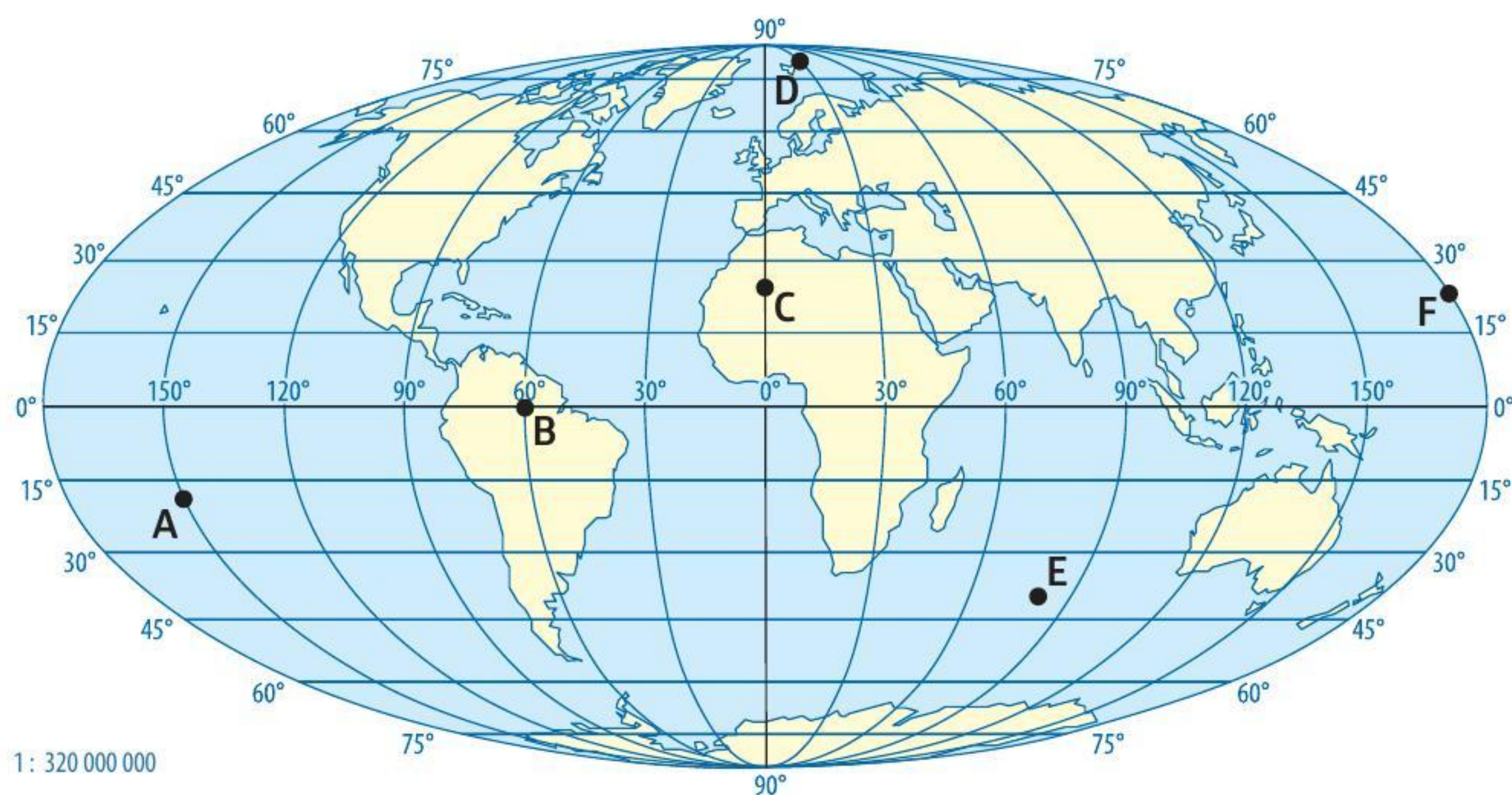
D.

B.

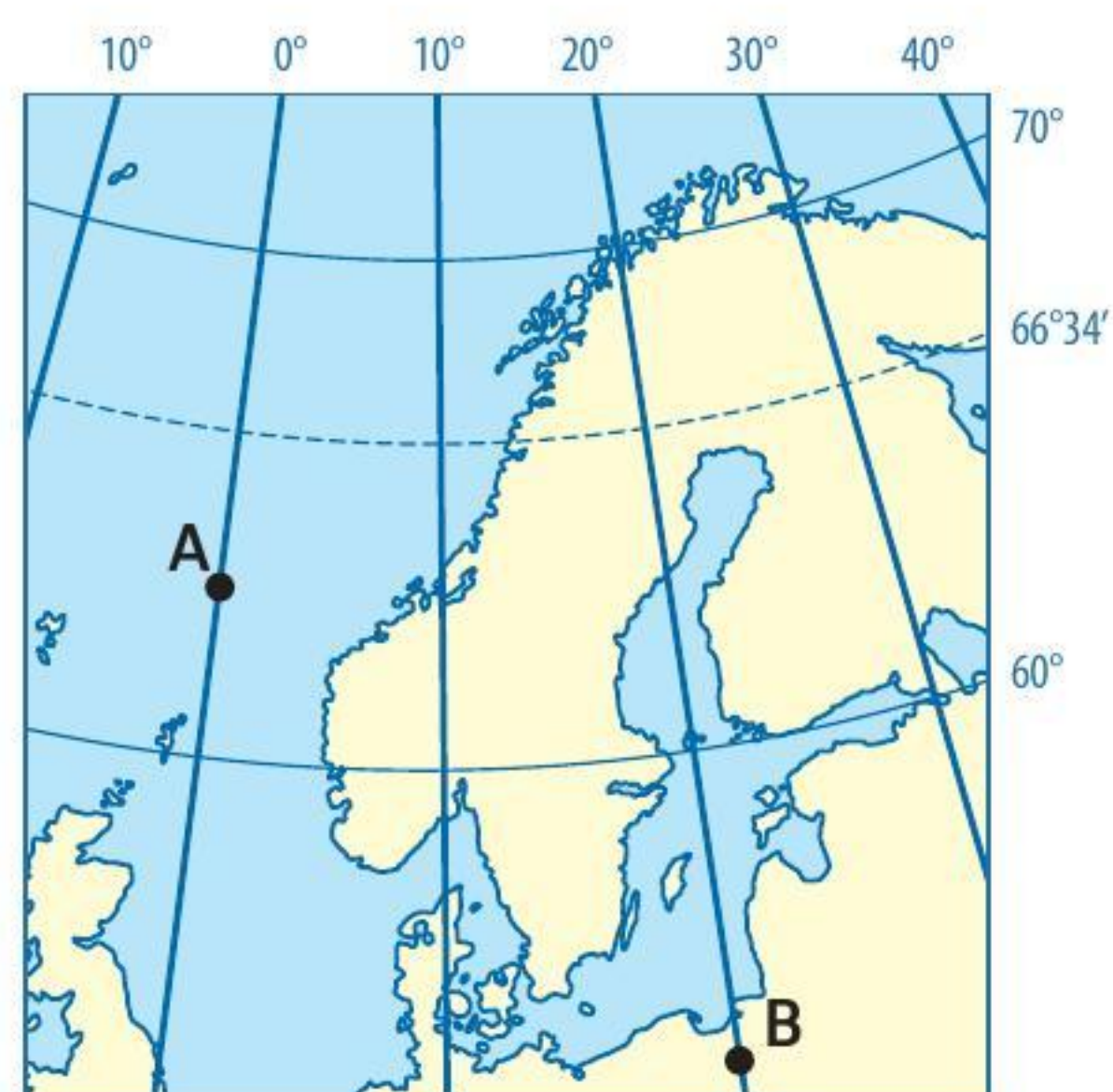
E.

C.

F.

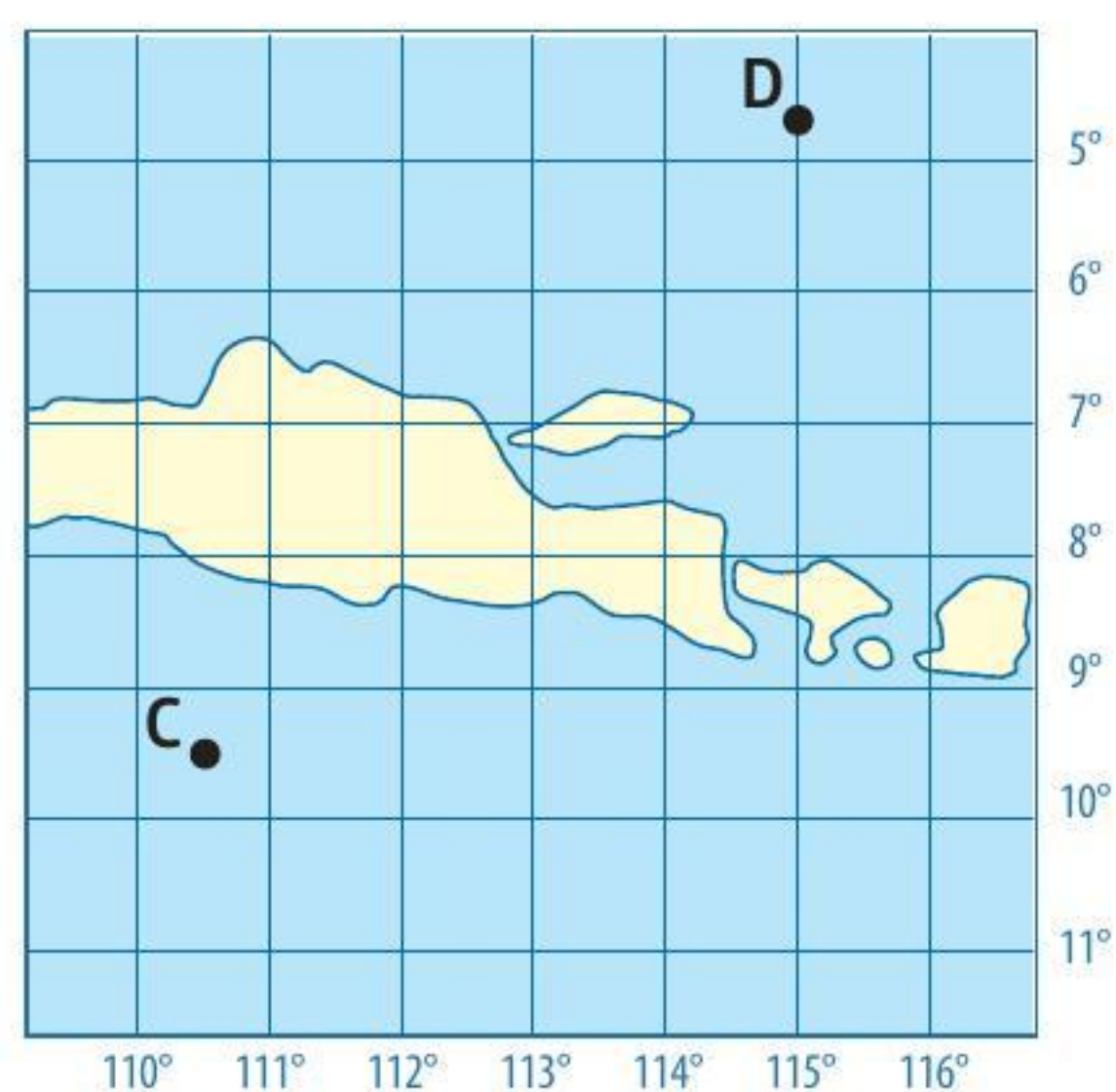

4. Zapisz długość geograficzną punktów zaznaczonych na mapach wybranych fragmentów Ziemi. Pamiętaj o określeniu półkuli.

A.

B.

C.

D.

3

Współrzędne geograficzne

Dziś się nauczysz:

- ▶ jak zapisywać i odczytywać współrzędne geograficzne
- ▶ czym jest rozciągłość południkowa i równoleżnikowa

1. Skreśl niepoprawne zapisy współrzędnych geograficznych.

25°N 44°W

62°N 174°W

14°N 91°E

88°S 122°E

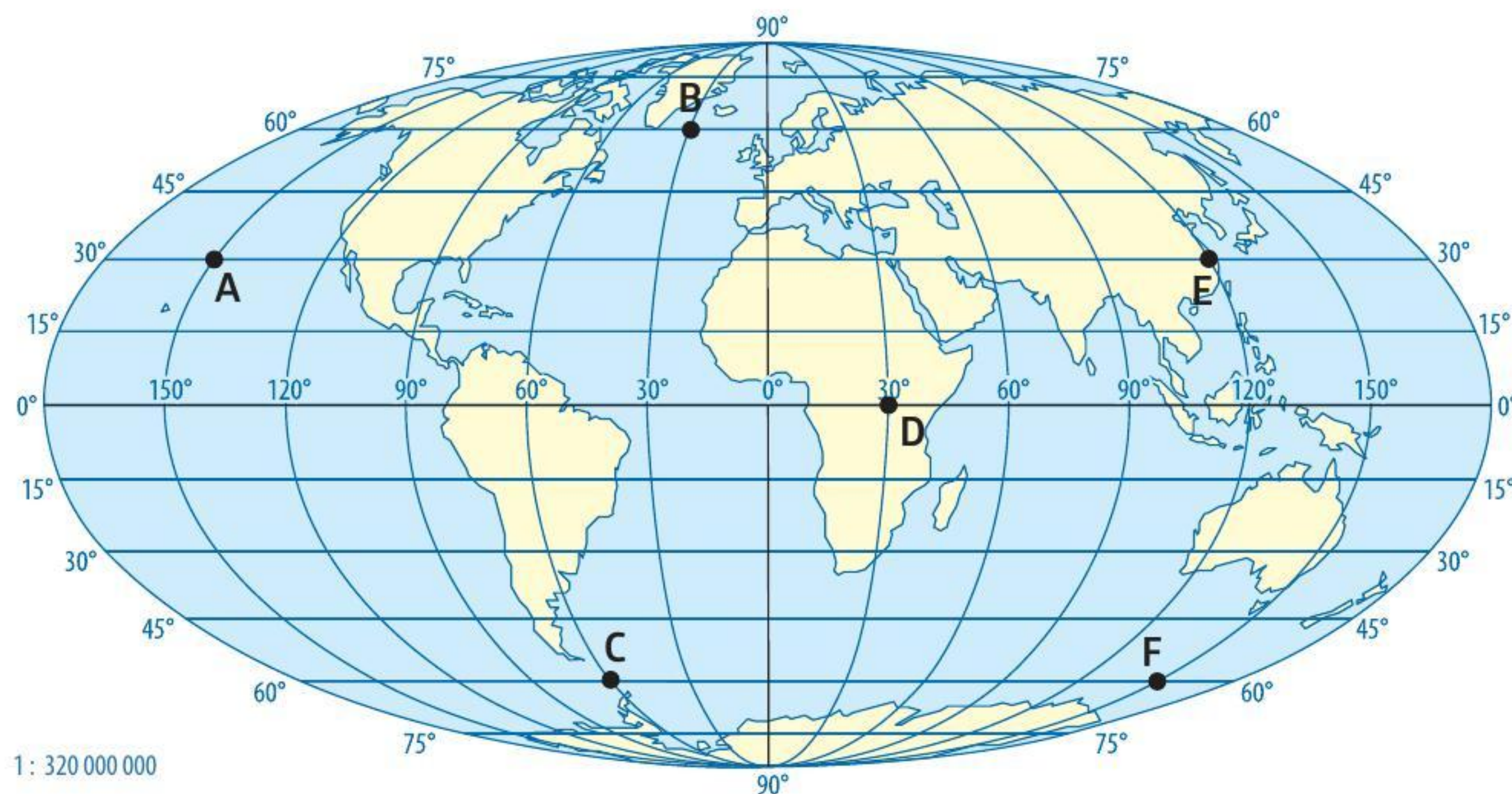
12°S 195°E

35°N 70°S

110°S 59°W

89°N 89°E

2. Przyjrzyj się mapie i wykonaj polecenia.

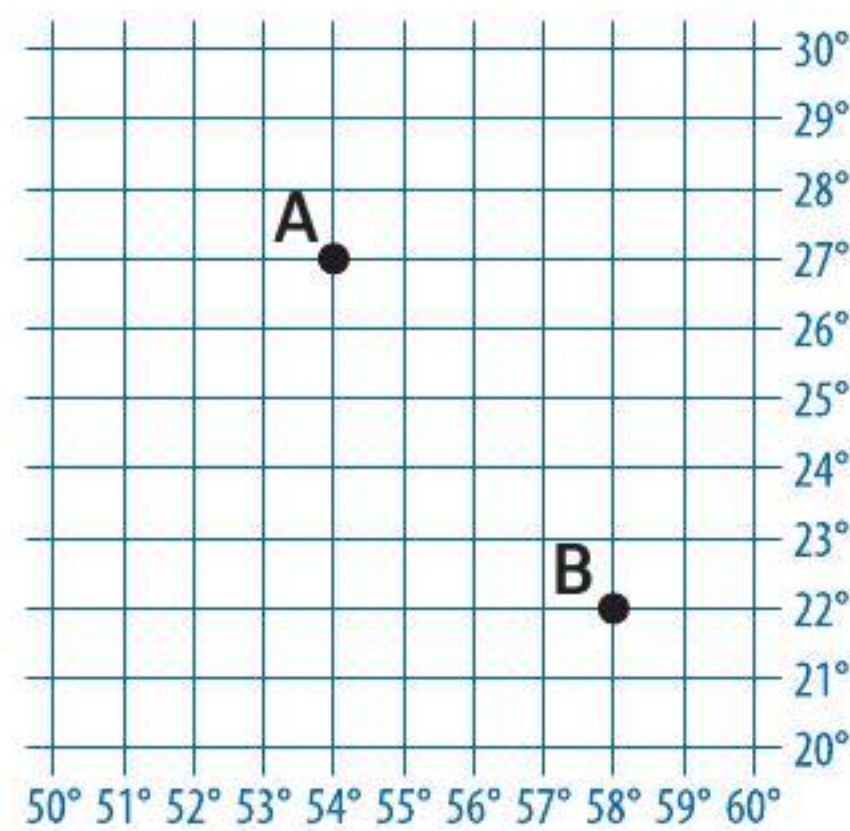
a) Zapisz współrzędne geograficzne punktów A–F.

A. C. E.
B. D. F.

b) Zaznacz na mapie punkty G–L o podanych współrzędnych geograficznych.

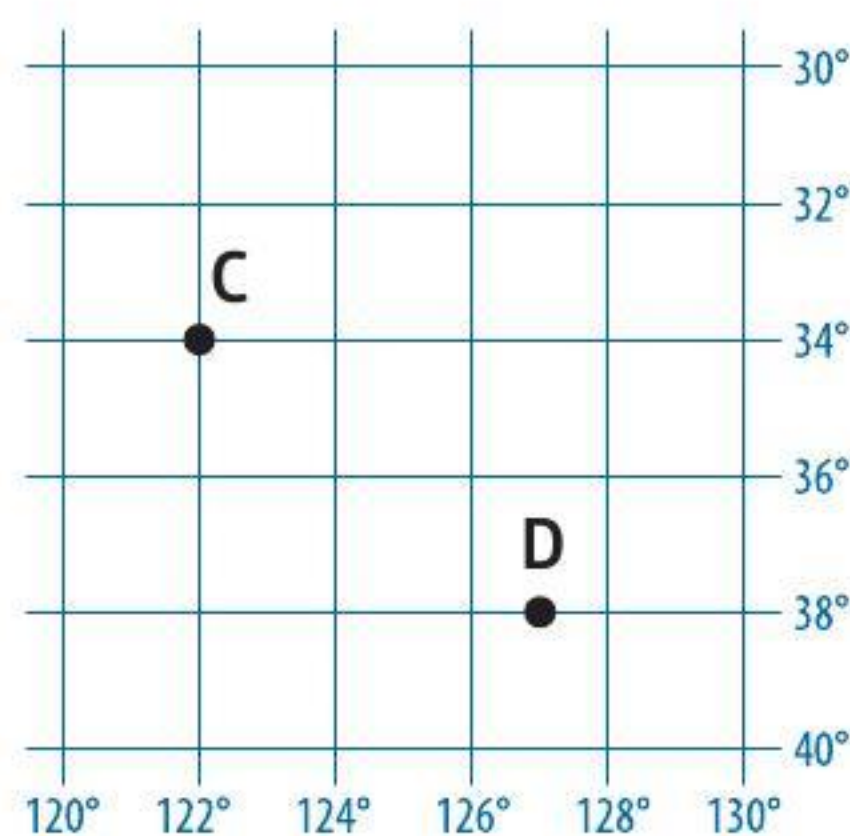
G. 30°S 60°E I. 60°N 120°W K. 30°N 90°E
H. 60°S 150°W J. 0° 120°E L. 30°N 0°

3. Podaj współrzędne geograficzne zaznaczonych punktów. Pamiętaj, że 1 stopień (1°) dzieli się na 60 minut ($60'$).

A.

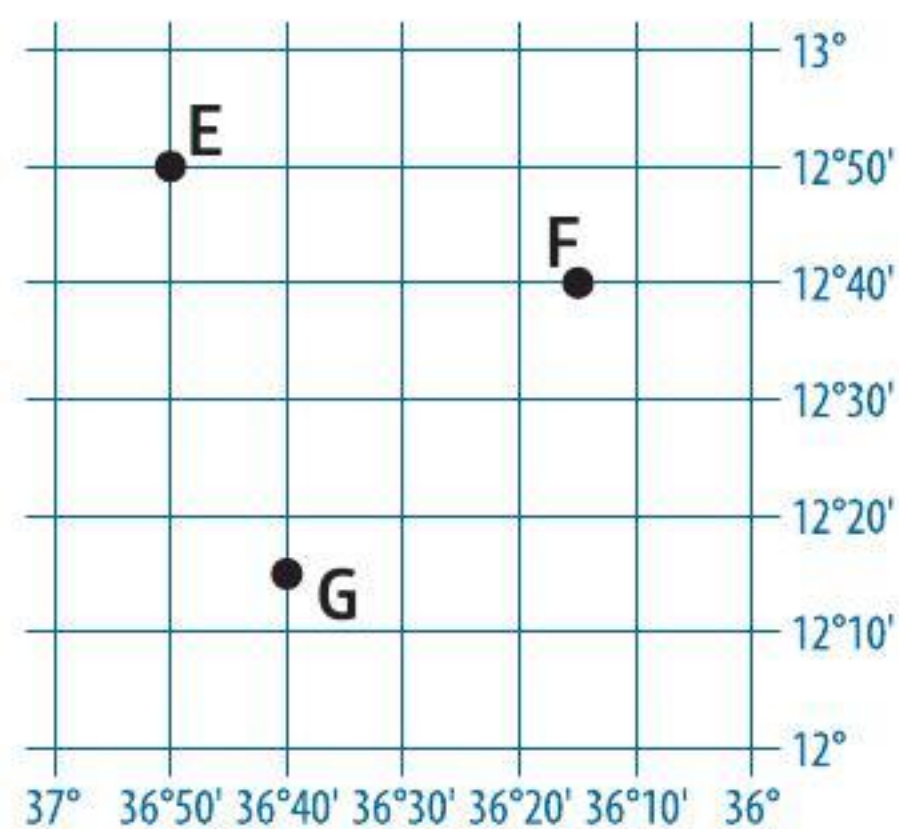
B.

C.

D.

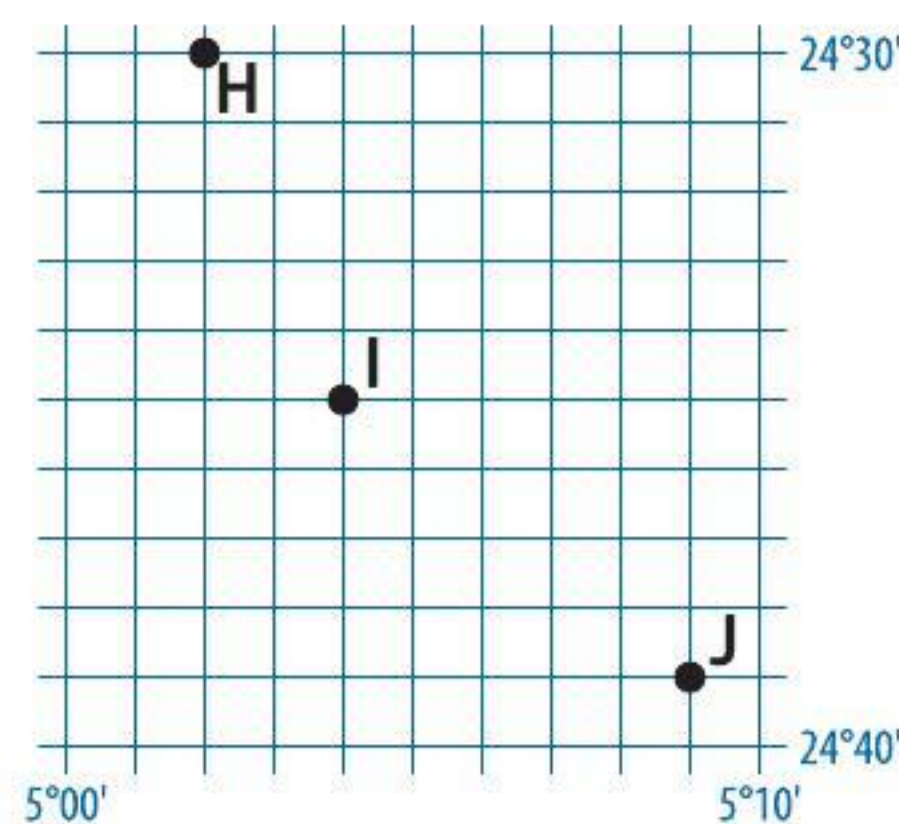
4. Podaj współrzędne geograficzne zaznaczonych punktów. Pamiętaj, że 1 stopień (1°) dzieli się na 60 minut ($60'$).

E.

F.

G.

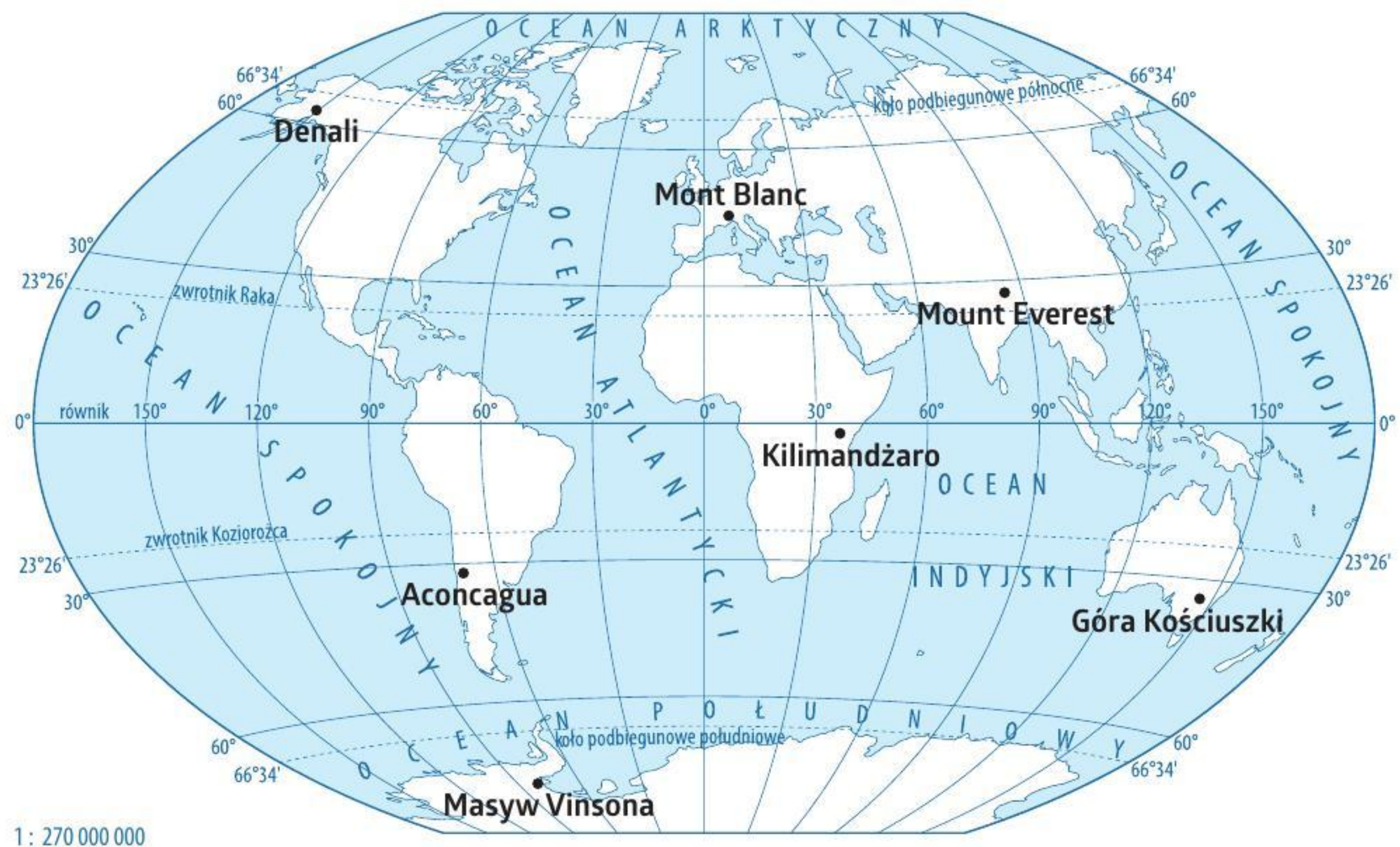

H.

I.

J.

5. Przyjrzyj się mapie i wykonaj polecenia.

a) Połącz nazwy najwyższych szczytów poszczególnych kontynentów z odpowiednimi współrzędnymi geograficznymi.

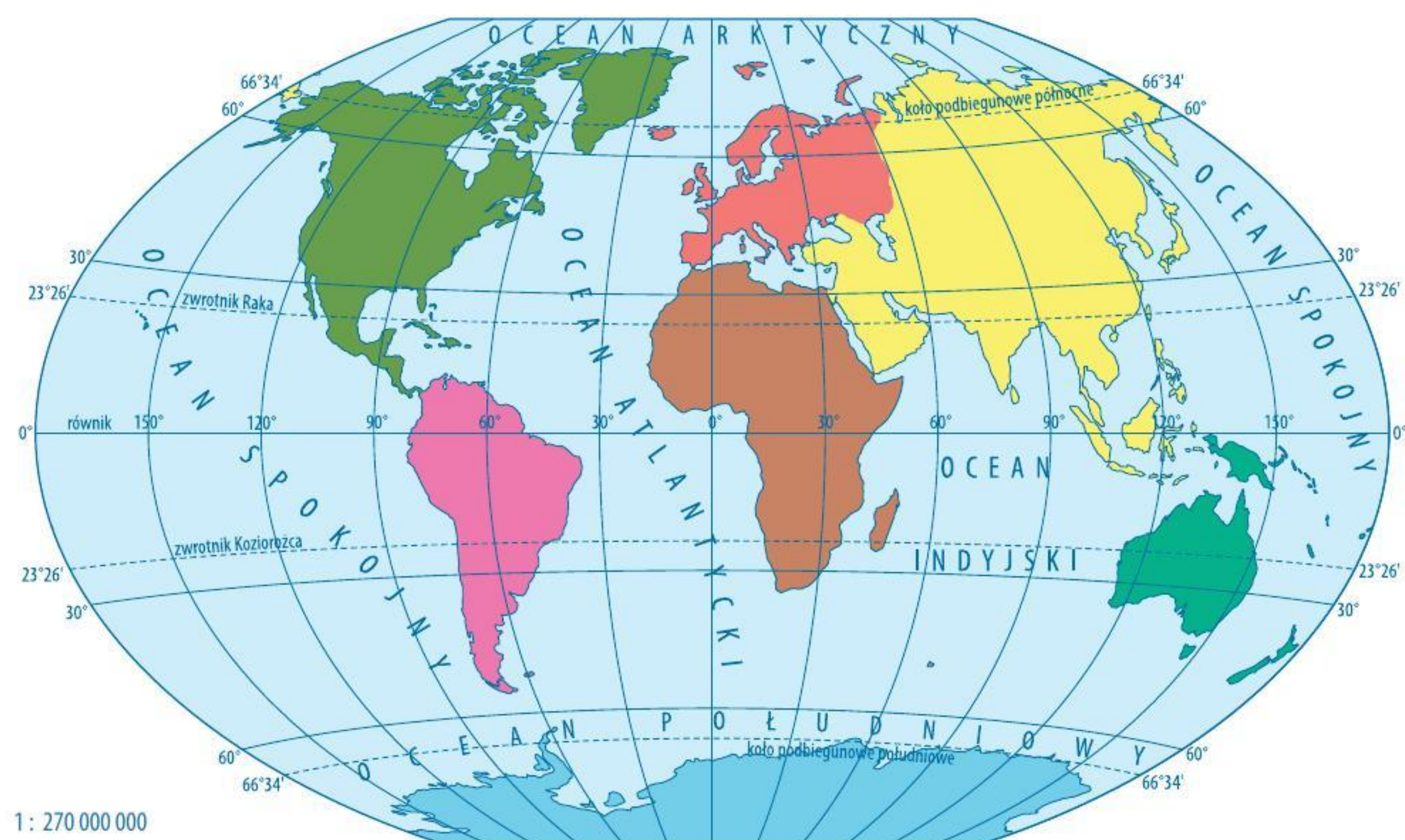
Aconcagua [czyt. akonkagua]	•	45°50'N 6°52'E
Denali	•	27°59'N 86°56'E
Kilimandżaro	•	32°39'S 70°01'W
Masyw Vinsona	•	63°04'N 151°00'W
Mont Blanc [czyt. mą blą]	•	78°35'S 85°25'W
Mount Everest [czyt. maunt ewerest]	•	36°27'S 148°16'E
Góra Kościuszki	•	3°04'S 37°21'E

b) Zapisz z dokładnością do 1' szerokość geograficzną:

zwrotnika Raka –,

koła podbiegunowego południowego –

6. Określ rozciągłość równoleżnikową i południkową Afryki, Ameryki Północnej, Ameryki Południowej, Australii i Azji. Wpisz ich nazwy w odpowiednich miejscach.

rozciągłość południkowa
większa niż równoleżnikowa

.....

.....

.....

rozciągłość południkowa
mniejsza niż równoleżnikowa

.....

.....

.....

7. a) Podaj dwa przykłady dziedzin nauki lub działalności człowieka, w których niezbędne jest precyzyjne określanie położenia danego punktu na Ziemi.

-
-

b) Wymień dwie przykładowe sytuacje, w których przydatny będzie GPS.

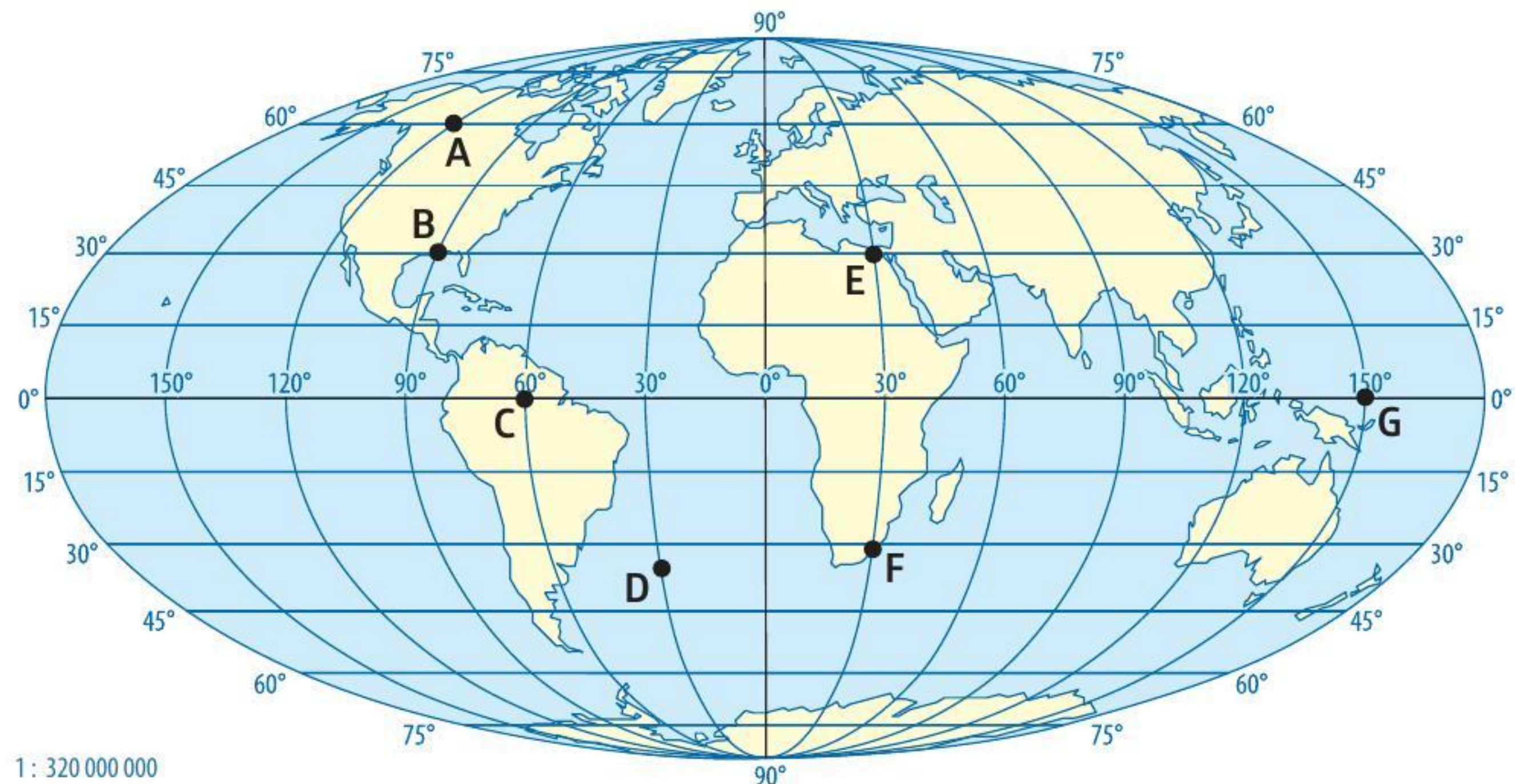
-
-

Powtórzenie działu 2

Dziś powtórzysz:

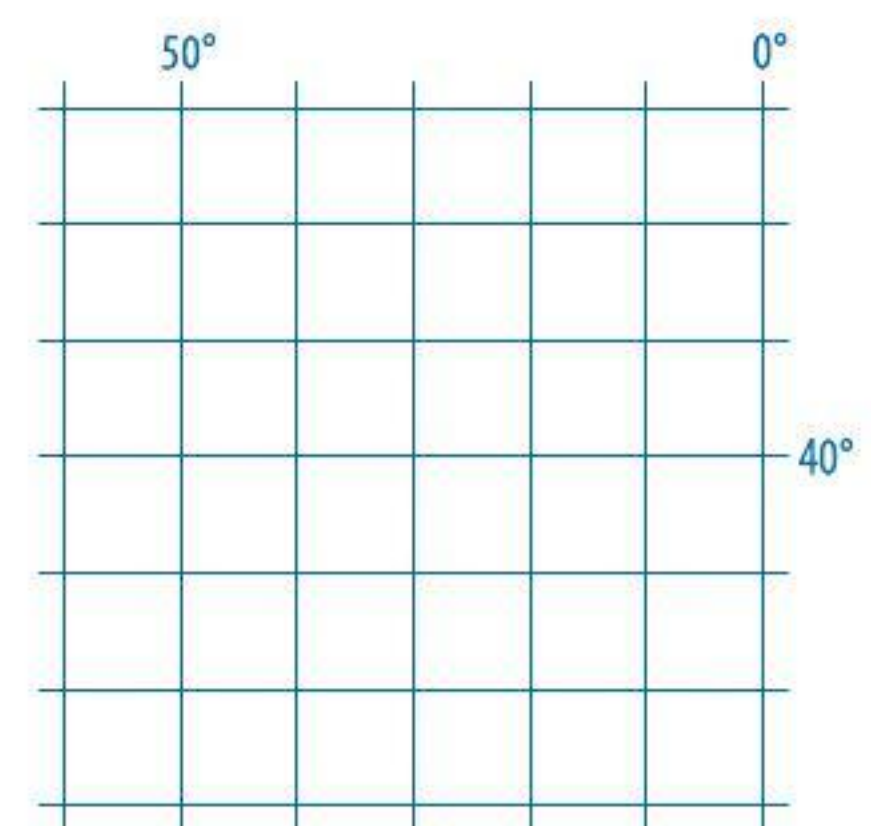
- ▶ odczytywanie i określanie współrzędnych geograficznych

1. Oceń prawdziwość informacji dotyczących punktów zaznaczonych na mapie. Zaznacz P (prawda) lub F (fałsz).

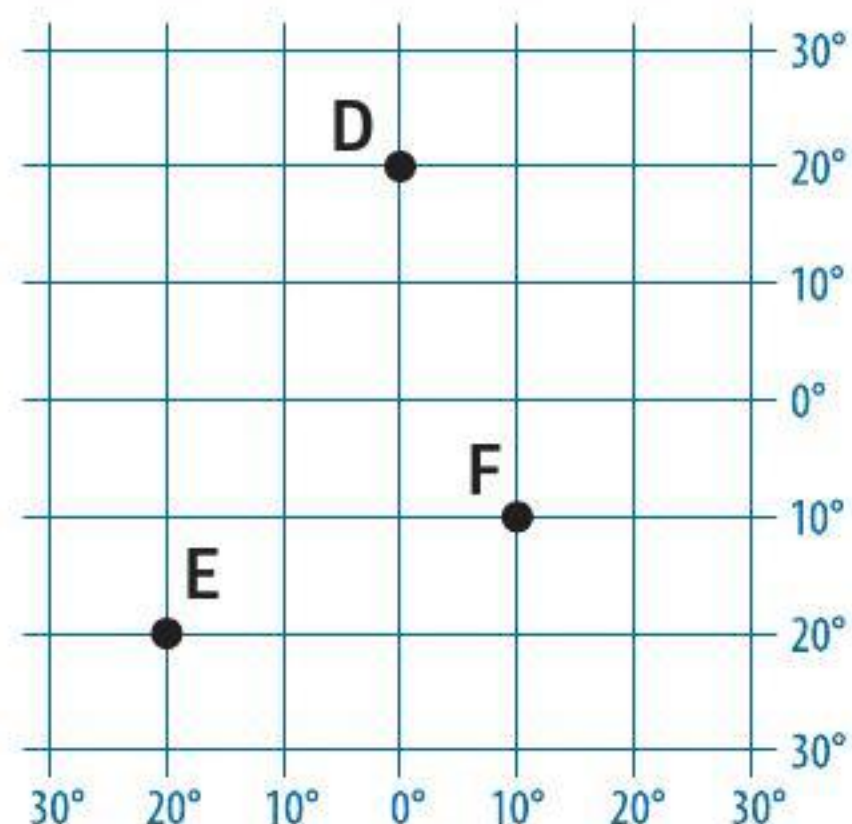

Punkt A ma szerokość geograficzną 60°N.	P	F
Punkty B i E mają tę samą długość geograficzną.	P	F
Punkty E i F mają tę samą długość geograficzną.	P	F
Punkt D znajduje się na półkuli południowej i półkuli zachodniej.	P	F
Punkt C ma szerokość geograficzną 30°W.	P	F
Punkt F ma współrzędne 0° 30°E.	P	F
Punkt G ma współrzędne 0° 150°E.	P	F

2. Dopisz wartości południków i równoleżników co 10°, tak aby przedstawiały siatkę kartograficzną na półkulach południowej i zachodniej.

3. Zaznacz na siatce kartograficznej punkty A–C i zapisz współrzędne geograficzne punktów D–F. Pamiętaj, że 1 stopień (1°) dzieli się na 60 minut (60').

A. 10°N 30°W

B. 0° 20°E

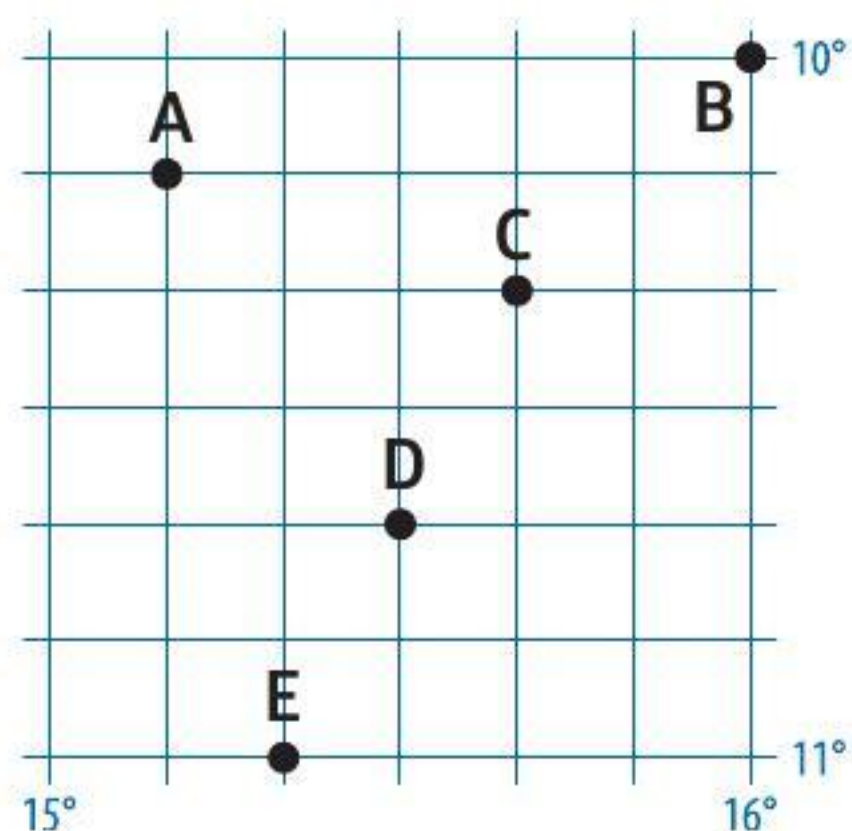
C. 30°S 10°W

D.

E.

F.

4. Podaj współrzędne geograficzne zaznaczonych punktów. Pamiętaj, że 1 stopień (1°) dzieli się na 60 minut (60').

A.

B.

C.

D.

E.

5. Uzupełnij zdania wyrazami *mniej*szą lub *więcej*szą, tak aby informacje na temat rozciągłości geograficznej były zgodne z prawdą.

Chile [czyt. czile] ma

rozciągłość południkową niż Peru.

Chile ma

rozciągłość równoleżnikową niż Brazylia.

Gujana ma

rozciągłość południkową niż Surinam.

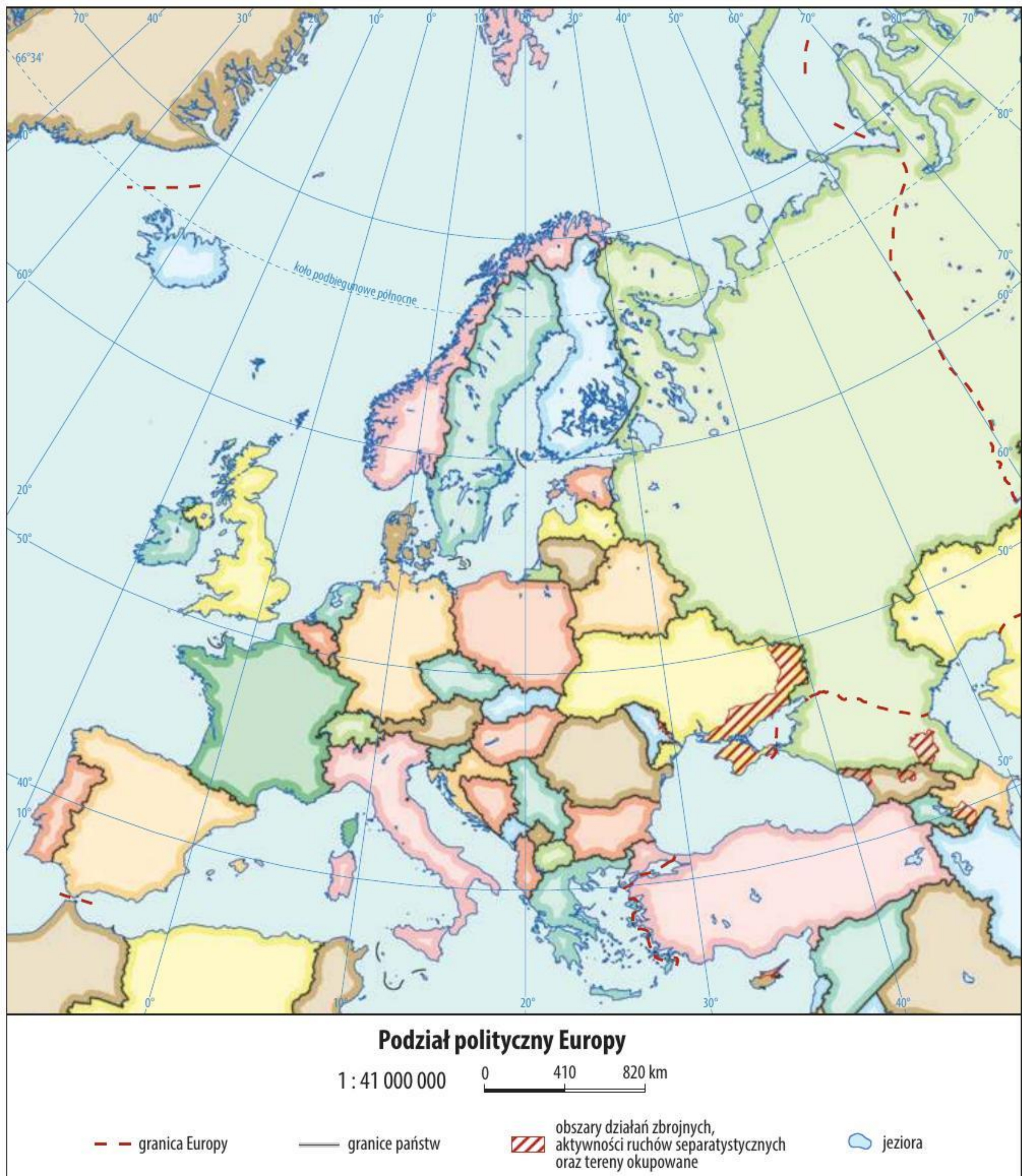
1

Położenie i podział polityczny Europy

Dziś się nauczysz:

- ▶ gdzie przebiegają granice Europy
- ▶ jaki jest podział polityczny Europy

1. Przyjrzyj się konturowej mapie Europy i wykonaj polecenia.

- a) Podpisz na mapie oceany oblewające Europę.
 b) Zapisz na mapie cyfry oznaczające podane fragmenty granicy między Europą a Azją.

1. Morze Śródziemne • 2. Morze Czarne • 3. Morze Kaspijskie
 4. Cieśnina Bosfor • 5. góry Ural • 6. tereny na północ od gór Kaukaz

2. Zapisz we wskazanych miejscach właściwe nazwy państw.

- A. – największe pod względem powierzchni państwo położone w całości w Europie
 B. – najludniejsze państwo położone w całości w Europie
 C. – najmniejsze państwo w Europie
 D.
 E.
 F.
 G. – rosyjska eksklawa granicząca z Polską
- } kraje położone zarówno w Europie, jak i w Azji

3. Umieść na mapie na sąsiedniej stronie litery A–G na terytoriach państw wymienionych w ćwiczeniu 2.

4. Wypisz kraje sąsiadujące z Polską oraz ich stolice.

2

Ukształtowanie powierzchni Europy

Dziś się nauczysz:

- nazw i położenia wybranych obiektów geograficznych w Europie

1. Porównaj poniższą mapę z tą zamieszczoną w podręczniku na s. 66. Następnie wykonaj polecenia.

a) Podpisz na mapie:

- Ocean Atlantycki, Ocean Arktyczny,
- Morze Norweskie, Morze Północne, Morze Śródziemne, Morze Czarne, Morze Bałtyckie, Zatokę Biskajską,
- Nizinę Francuską, Nizinę Wschodnioeuropejską,
- Półwysep Skandynawski, Półwysep Apeniński, Półwysep Iberyjski.

b) Zaznacz za pomocą podanych znaków przybliżone położenie wymienionych obiektów, a następnie podpisz każdy z nich.

Alpy, Karpaty, Kaukaz, Pireneje, Góry Skandynawskie

Mont Blanc

2. Przeczytaj opis kraju, a następnie zakreśl jego nazwę.

Ten południowoeuropejski kraj położony jest głównie na dużym półwyspie oraz dwóch wielkich wyspach. Północną część kraju zajmują najwyższe góry Europy. Niższe pasmo górskie ciągnie się prawie przez cały półwysep z północy na południe.

A. Hiszpania

B. Grecja

C. Włochy

D. Wielka Brytania

3. Wpisz w odpowiednich miejscach nazwy kierunków geograficznych.

Półwysep Iberyjski leży na od Półwyspu Apenińskiego.

Wielka Brytania leży na od Islandii.

Półwysep Jutlandzki (leży na nim Dania) znajduje się na
od Półwyspu Skandynawskiego.

Cyklady leżą na od Krety.

4. a) Zapisz nazwy obszarów: Alpy, Nizina Nadkaspiska, Sudety, Nizina Francuska w kolejności od tego o najniższej wysokości bezwzględnej do tego o najwyższej wysokości bezwzględnej.

	→		→		→	
--	---	--	---	--	---	--

b) Uporządkuj nazwy wysp: Kreta, Jan Mayen [czyt. majen], Sycylia, Wielka Brytania od najmniejszej do największej pod względem powierzchni.

	→		→		→	
--	---	--	---	--	---	--

5. Zakreśl nazwy obiektów geograficznych kolorami przypisanymi do danej kategorii.

Bałkański	wyspy	Kreta
Korsyka		Irlandia
Spitsbergen [czyt. szpicbergen]	półwyspy	Skandynawski
Lofoty		Wyspy Owczce
Iberyjski	archipelagi	Sycylia
Wielka Brytania		Apeniński
Islandia	rzeki	Baleary
Cyklady		Svalbard [czyt. sfalbart]
Alpy	jeziora	Karpaty
Como [czyt. komo]		Ładoga
Dunaj	góry	Pireneje
Dynarskie		Ural
Etna	wulkany	Wezuwiusz
Garda		Wołga

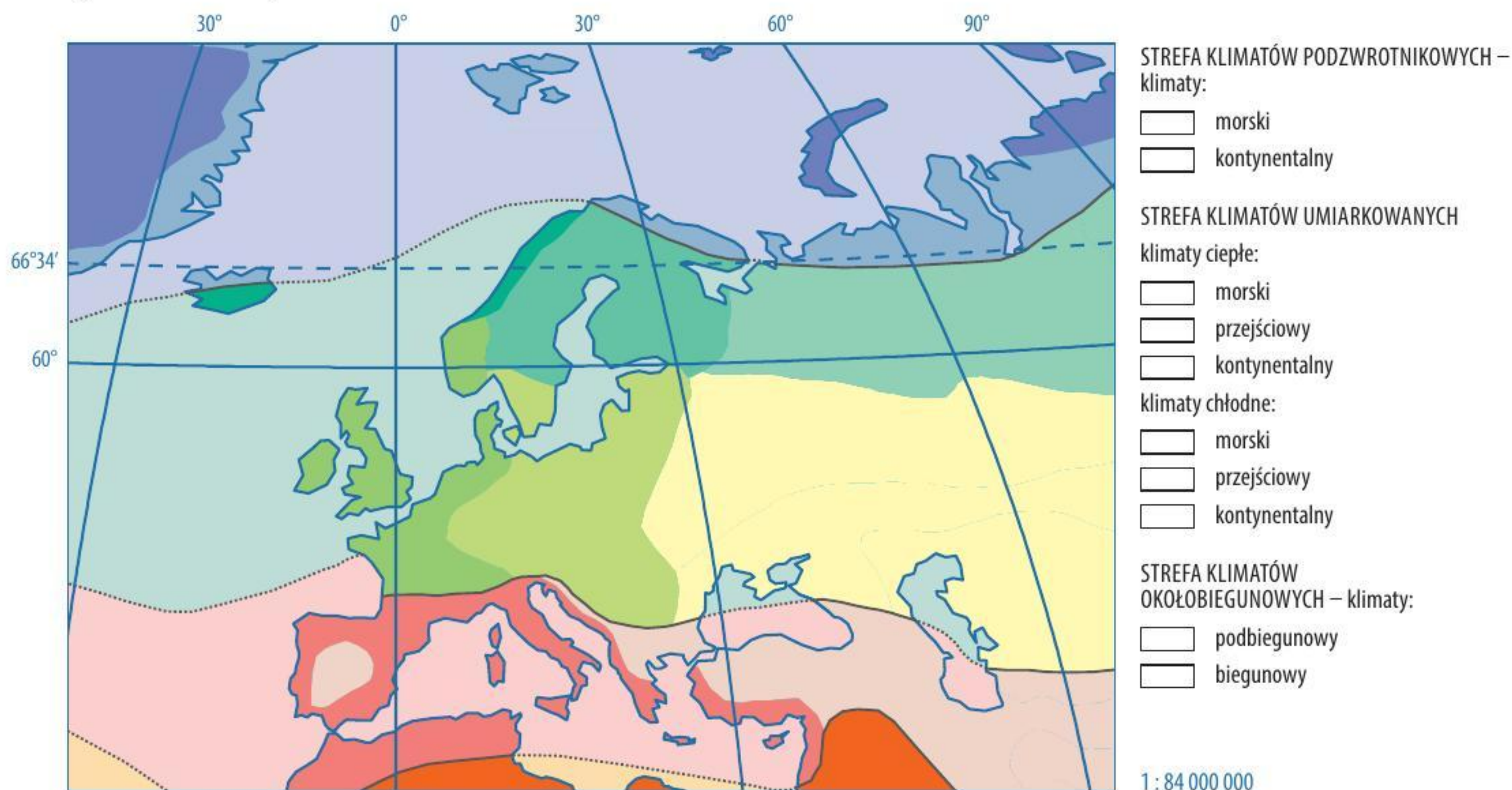
3

Klimat Europy

Dziś się nauczysz:

- ▶ jakie typy klimatu występują w Europie
- ▶ jakie czynniki wpływają na klimat tego kontynentu

1. Pokoloruj legendę mapy typów klimatu w Europie zgodnie z barwami użytymi na mapie.

2. Uzupełnij zdania odpowiednimi formami wyrazów wybranych z ramki.

północ • południe • szerokość geograficzna • wschód • zachód

Najistotniejszym czynnikiem klimatotwórczym jest

.....

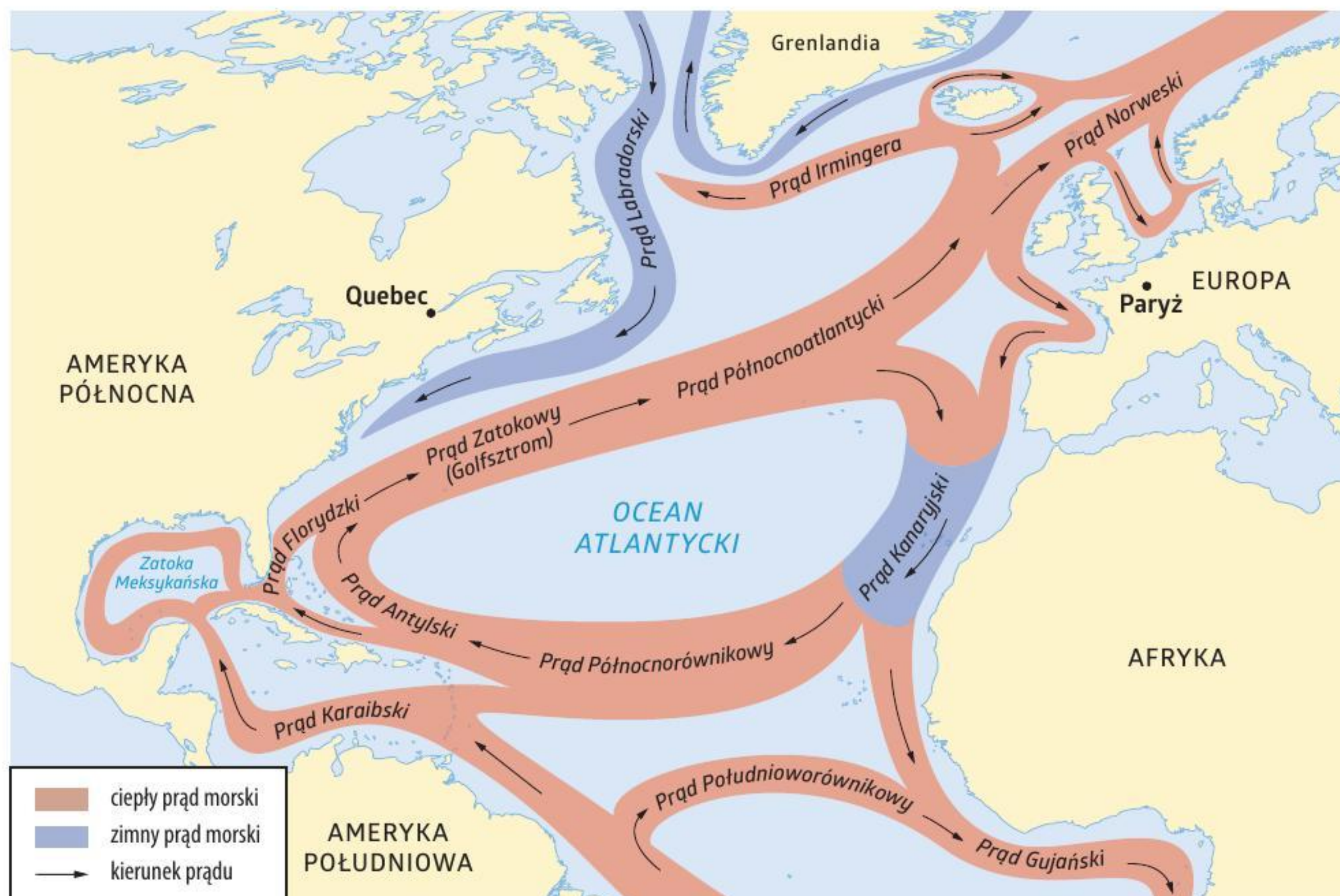
Najcieplej jest na Europy, a im dalej na

....., tym zimniej.

3. Oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) lub F (fałsz).

W górach jest zazwyczaj chłodniej niż na terenach je otaczających.	P	F
Wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza rośnie suma opadów atmosferycznych.	P	F
Blisko oceanu zima jest chłodniejsza, ale lato – cieplejsze.	P	F

4. Przyjrzyj się schematowi prądów morskich występujących na Oceanie Atlantyckim i wykonaj polecenia.

a) Podaj nazwy dwóch ciepłych prądów opływających Europę.

-
-

b) Przeczytaj informacje dotyczące dwóch miast, a następnie podkreśl właściwe fragmenty zdań.

Miasto	Współrzędne geograficzne	Średnia roczna temperatura powietrza
Quebec [czyt. kebek] (Kanada, Ameryka Pn.)	47°N 71°W	4°C
Paryż (Francja, zachodnia Europa)	49°N 02°E	11°C

Mimo że Quebec i Paryż leżą na podobnej **szerokości** / **długości** geograficznej, średnia roczna temperatura powietrza znacznie się w nich różni. W Paryżu jest ona **niższa** / **wyższa**. Przyczyną wyższej temperatury powietrza w Europie jest Prąd Północnoatlantycki, który jest **zimnym** / **ciepłym** prądem morskim.

Zmiana klimatu

Dziś się nauczysz:

- ▶ jak i dlaczego zmienia się klimat na Ziemi
- ▶ które źródła energii są szkodliwe dla środowiska, a które – przyjazne
- ▶ jakie są skutki zmiany klimatu i dlaczego są bardzo niebezpieczne

1. Połącz pytania 1–7 z odpowiedziami A–G.

1. Jak obecnie zmienia się klimat na Ziemi?

E. Energetyka, rolnictwo, transport.

3. Czym są gazy cieplarniane?

A. Średnia temperatura powietrza na Ziemi bardzo szybko rośnie.

D. Dwutlenek węgla.

7. Które źródła energii są przyjazne środowisku?

C. Gazy zatrzymujące ciepło w atmosferze.

4. Który gaz cieplarniany najbardziej przyczynia się do zmiany klimatu na naszej planecie?

F. Węgiel kamienny, węgiel brunatny, ropa naftowa, gaz ziemny.

G. Słońce, wiatr, woda, biomasa, ciepło z wnętrza Ziemi, uran.

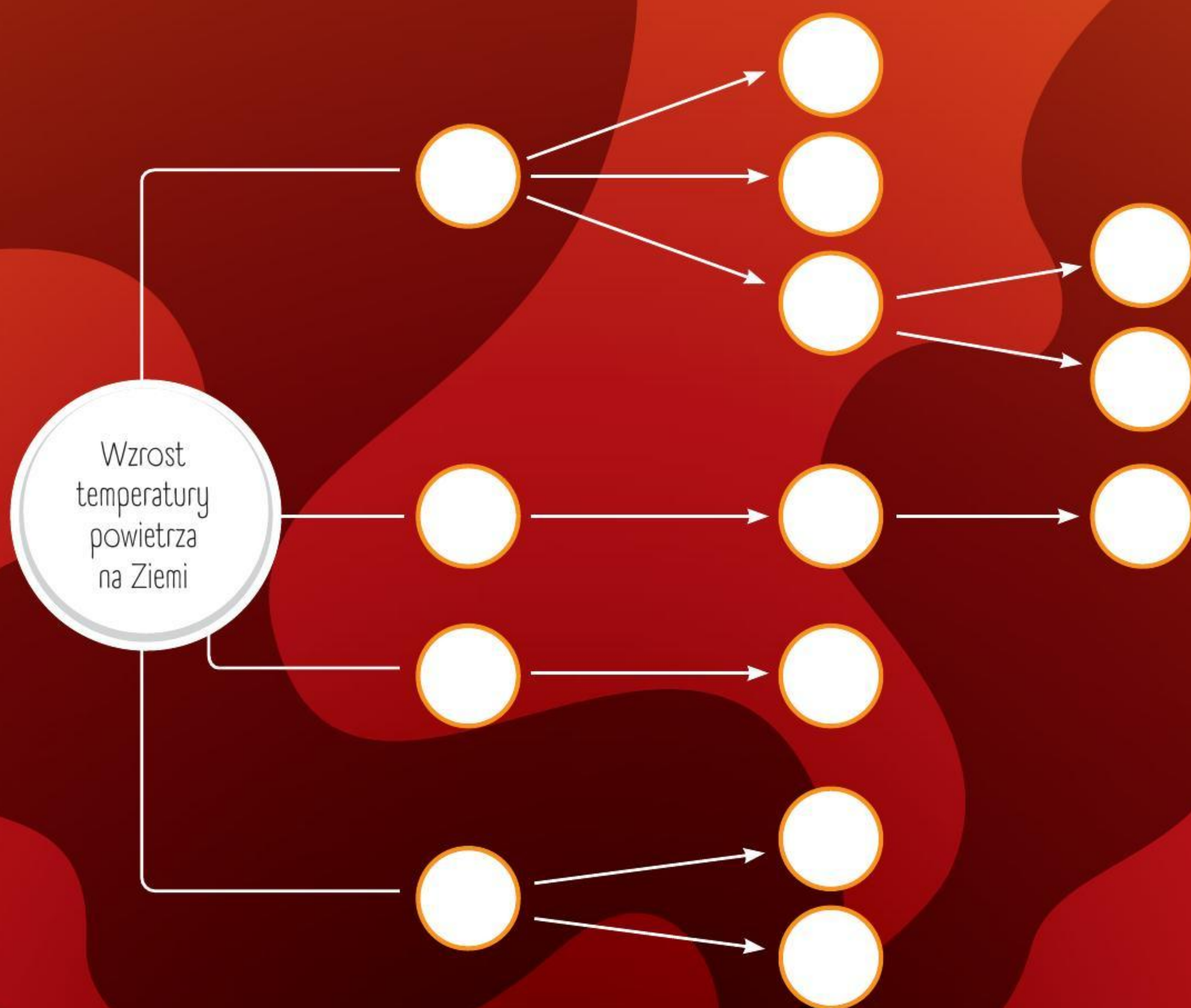
5. Które rodzaje działalności człowieka wiążą się z największymi emisjami gazów cieplarnianych?

2. Co jest przyczyną zmiany klimatu?

B. Duże emisje gazów cieplarnianych do atmosfery, związane z działalnością człowieka.

6. Które źródła energii są szkodliwe dla środowiska?

2. Wpisz litery A–N w odpowiednie miejsca schematu ukazującego powiązania między skutkami zmiany klimatu. Zwróć uwagę, że jedne konsekwencje wywołują kolejne.

wzrost temperatury powietrza na Ziemi

- A.** podniesienie poziomu mórz i oceanów
- B.** topnienie lądolodów, lodowców górskich i wieloletniej zmarzliny
- C.** zalanie nisko położonych obszarów w pobliżu wybrzeży mórz i oceanów

wzrost temperatury powietrza na Ziemi

- D.** coraz wyższe ceny żywności
- E.** niższe zbiory roślin żywieniowych
- F.** braki żywności
- G.** coraz częstsze występowanie dotkliwych susz
- H.** częstsze pożary roślinności
- I.** braki wody zdatnej do spożycia i wykorzystania gospodarczego

wzrost temperatury powietrza na Ziemi

- J.** zmiany warunków siedliskowych zwierząt, roślin i grzybów
- K.** wzrost liczby gatunków zagrożonych i spadek różnorodności gatunkowej

wzrost temperatury powietrza na Ziemi

- L.** zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt
- M.** straty materialne i finansowe
- N.** częstsze kataklizmy, m.in. huragany, silne burze, trąby powietrzne

Ludność Europy

Dziś się nauczysz:

- ▶ od czego zależy rozmieszczenie ludności
- ▶ jakie są przyczyny i skutki starzenia się społeczeństwa
- ▶ czym się charakteryzują migracje

1. Określ, które spośród podanych czynników wpływających na rozmieszczenie ludności są przyrodnicze (zapisz przy nich termin *czynnik przyrodniczy*), a które – pozaprzyrodnicze (zapisz przy nich termin *czynnik pozaprzyrodniczy*). Następnie oceń, które sprzyjają osiedlaniu się ludności (zakreśl je **zielonym** kolorem), a które – nie (zakreśl je **czerwonym** kolorem).

górzysta rzeźba terenu

występowanie żyznych gleb

wysokie wynagrodzenia

brak miejsc pracy

wiele miejsc pracy

wysoki poziom rozwoju
gospodarczego

wojna

bardzo chłodny klimat

nizinna rzeźba terenu

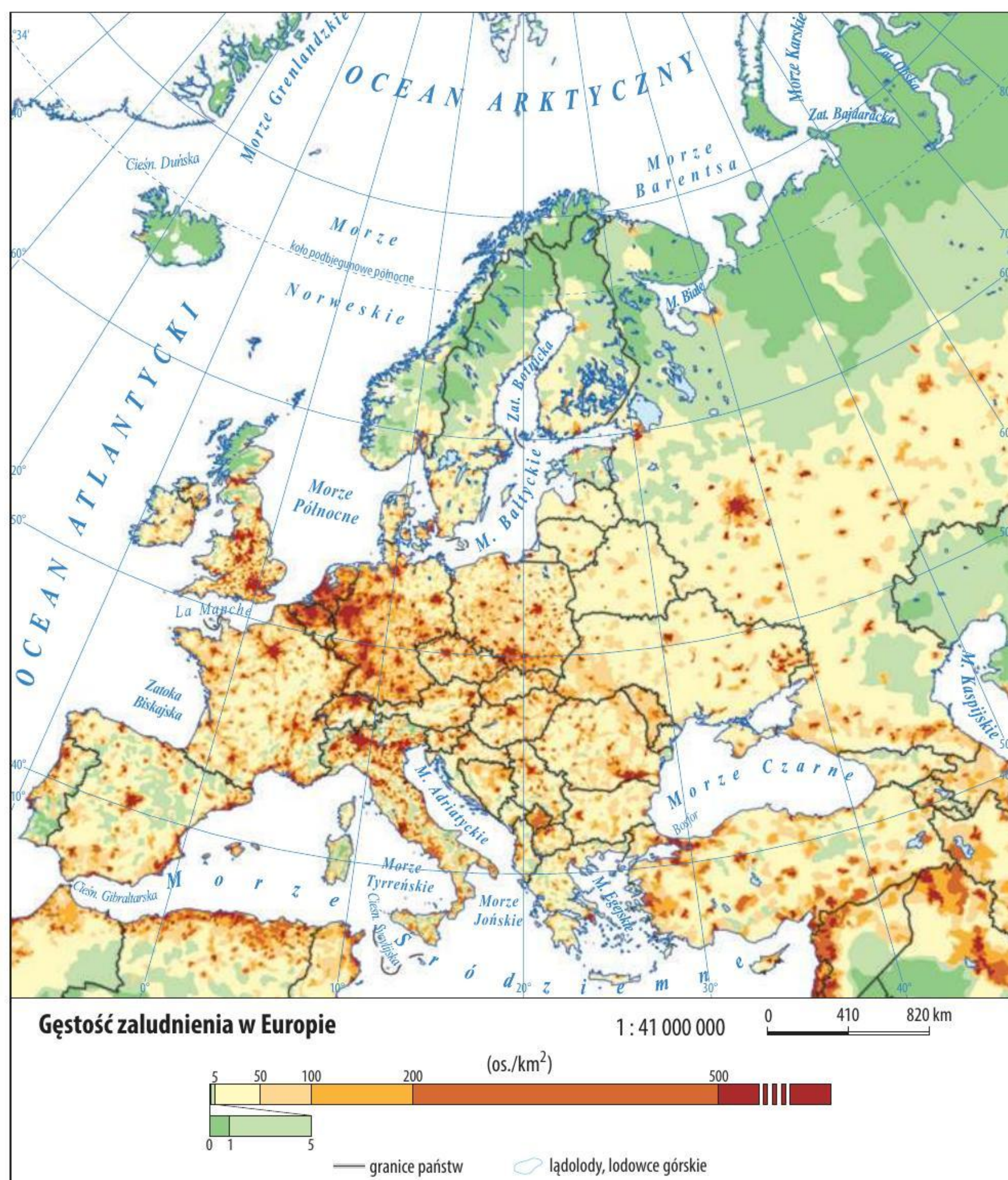
bezpieczna, stabilna sytuacja

2. Na mapie fragmentu Europy zaznacz **fioletowym** kolorem granice europejskiego banana. Następnie dokończ zdanie, wymieniając nazwy państw, które leżą w tym obszarze.

Europejski banan, czyli najbardziej zaludniony obszar w Europie, obejmuje głównie terytoria państw takich jak:

.....

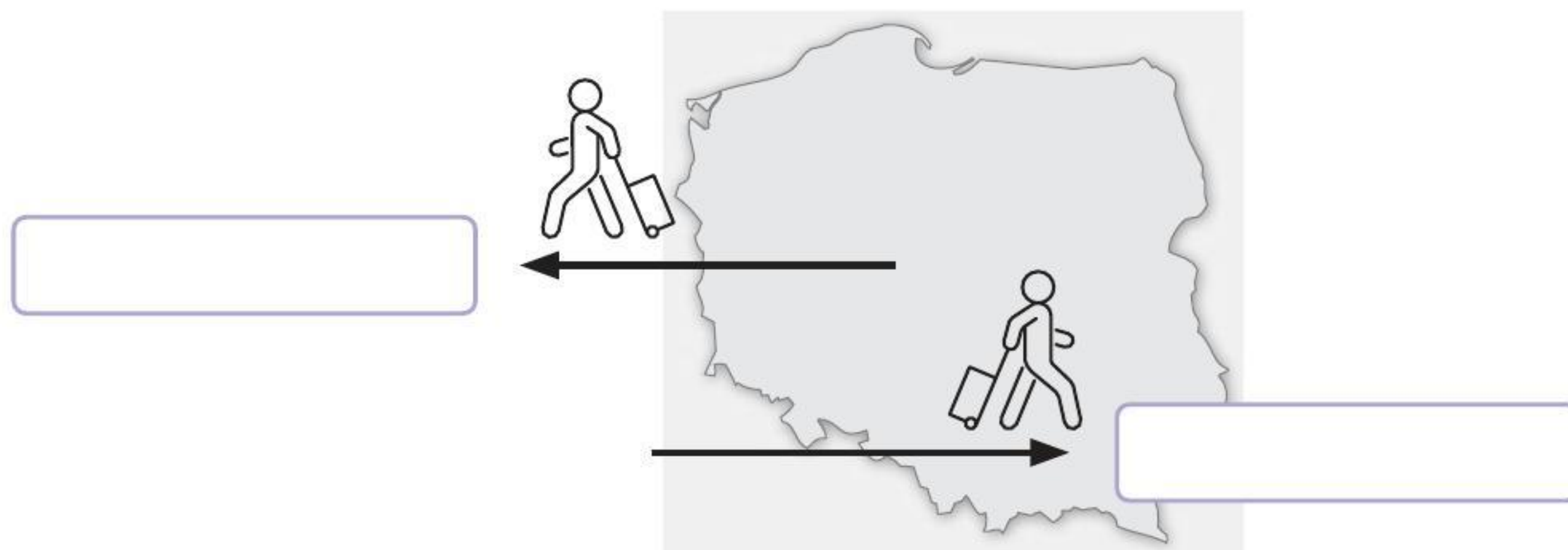
.....

3. Określ, które z poniższych zjawisk to przyczyny starzenia się społeczeństwa, a które – skutki. Pokoloruj ramki z przyczynami na **żółto**, a ramki ze skutkami – na **czerwono**.

4. Umieść podpisy *emigracja* i *imigracja* przy właściwych strzałkach na rysunku.

5. Uzupełnij zdania dotyczące migracji ekonomicznej i uchodźstwa.

- Migracja ekonomiczna to
- Uchodźstwo to
- Do europejskich państw najczęściej wybieranych przez imigrantów należą:

Energetyka – podstawa gospodarki

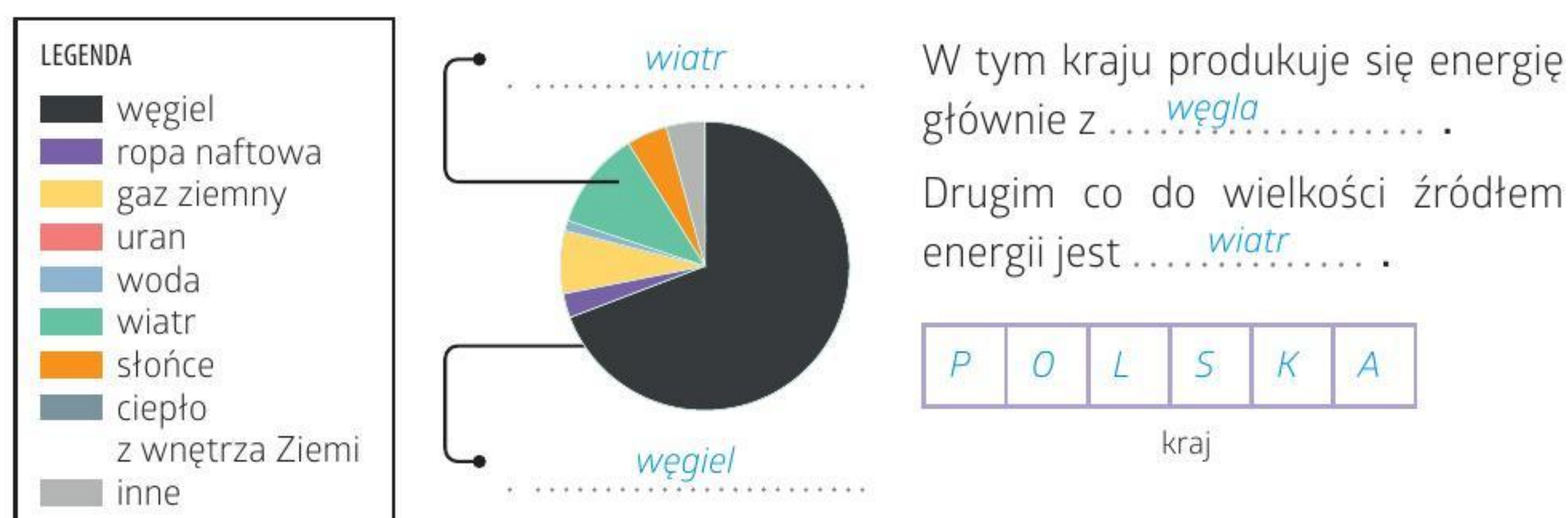
Dziś się nauczysz:

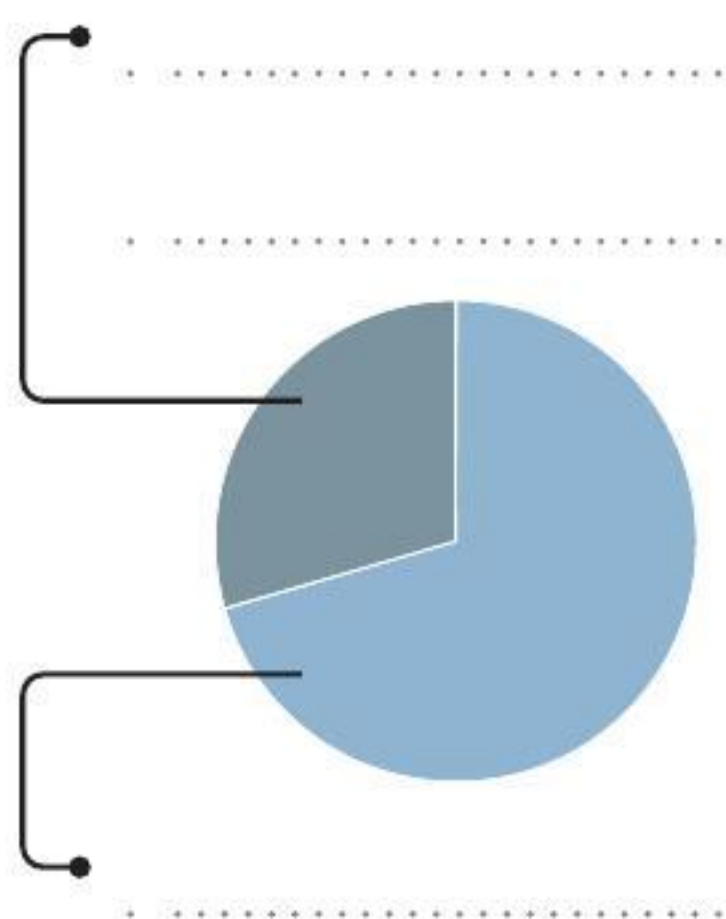
- ▶ z jakich źródeł pochodzi energia elektryczna i ciepła
- ▶ jaki jest związek między środowiskiem przyrodniczym a głównymi źródłami energii w wybranych krajach
- ▶ czym jest gospodarka i z jakich sektorów się składa

1. Połącz rodzaje elektrowni z ich opisami.

cieplne •	• Energia pozyskiwana jest tam z uranu, w procesie odbywającym się w reaktorze.
jądrowe •	• Buduje się je na wietrznych obszarach.
geotermalne •	• Stawia się je w miejscach, w których występuje duże nasłonecznienie.
słoneczne •	• Buduje się je np. na rzekach.
wodne •	• Energia jest w nich produkowana dzięki spalaniu węgla, ropy, gazu albo biomasy.
wiatrowe •	• Buduje się je w miejscach, gdzie stosunkowo płytko pod powierzchnią ziemi panują wysokie temperatury.

2. Uzupełnij na wykresach i w tekstach informacje dotyczące źródeł energii wykorzystywanych w czterech krajach. W tym celu zapoznaj się z legendą i ze wzorem. Zwróć uwagę, że im więcej miejsca zajmuje na wykresie określony kolor, tym większa jest rola wskazanego źródła energii w gospodarce danego państwa.

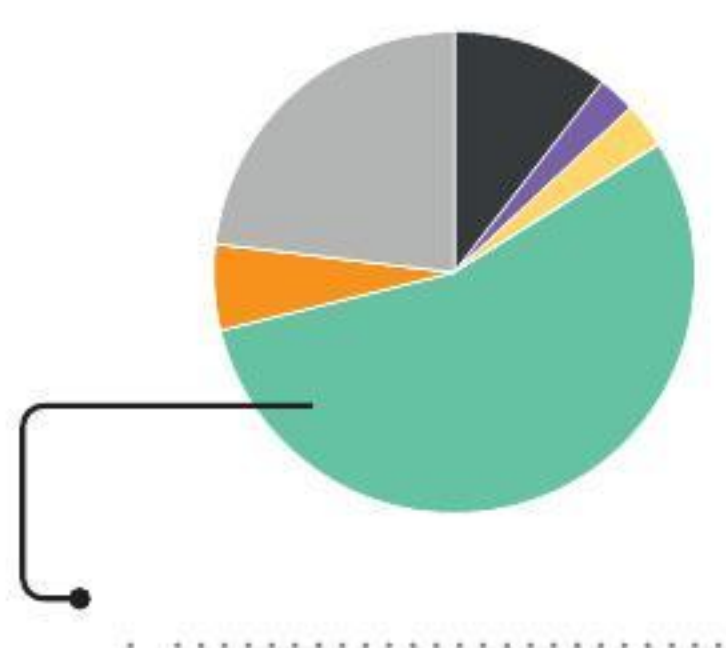

Lodowce znajdujące się w tym kraju dają początek wielu rzekom, dlatego głównym źródłem energii jest tu Drugim co do wielkości źródłem jest, związane z położeniem tego państwa na granicy płyt litosfery. Wykorzystywane jest ono w elektrowniach

--	--	--	--	--	--	--	--

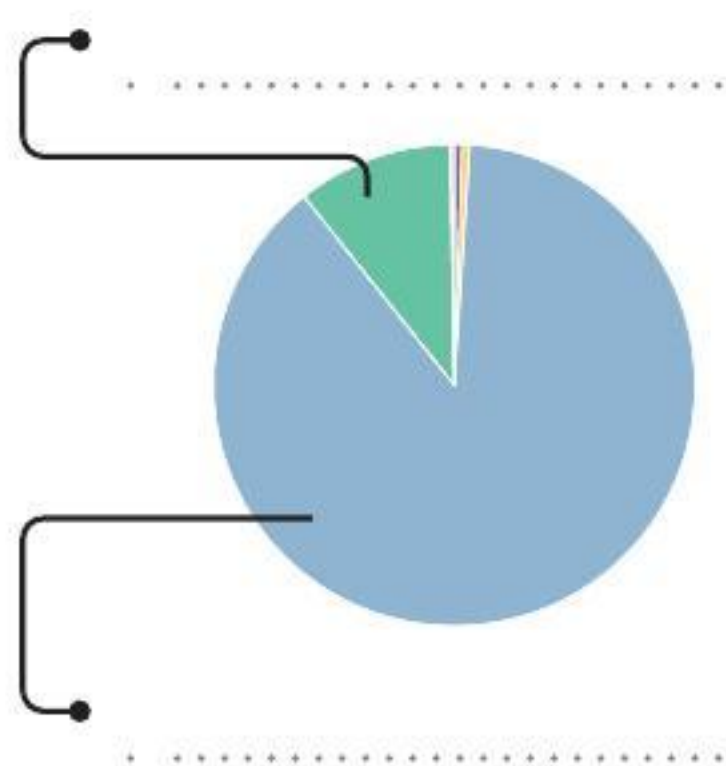
kraj

To państwo z trzech stron otoczone jest morzami, dlatego regularnie wieje tu silny Stanowi on główne źródło energii, więc powstały tu liczne elektrownie

--	--	--	--	--

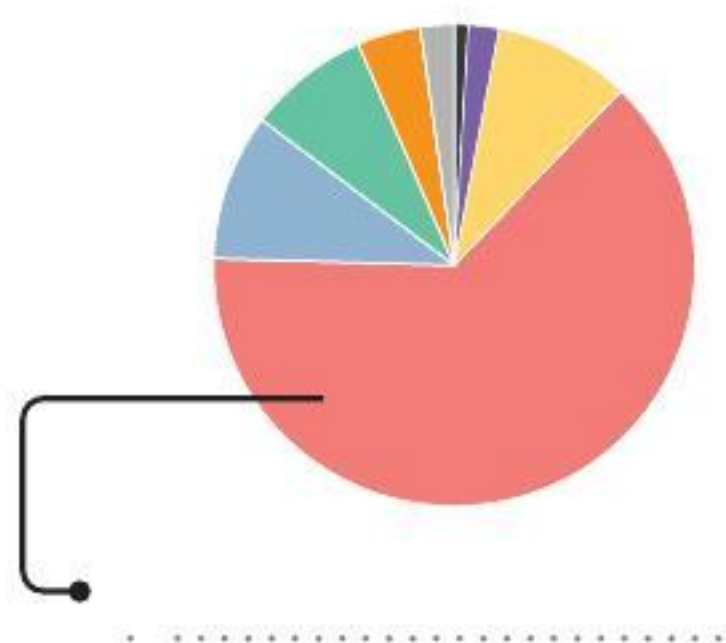
kraj

W tym państwie jest wiele rzek szybko spływających z gór. Głównym źródłem energii jest tu zatem , napędzająca elektrownie Drugim co do wielkości źródłem energii jest

--	--	--	--	--	--	--	--

kraj

Głównym surowcem wykorzystywanym w tym państwie do produkcji energii jest sprowadzany z innych krajów. Produkuje się z niego energię w elektrowniach

--	--	--	--	--	--	--

kraj

3. a) Rozszyfruj skrót.

OZE = _____

b) Pokoloruj na **zielono** pola z tymi rodzajami elektrowni, które wykorzystują OZE.

4. Wyjaśnij, co to jest gospodarka.

.....

.....

5. Przyporządkuj wymienione rodzaje działalności do odpowiednich sektorów gospodarki.

produkcja samochodów •

• rolnictwo

uprawa kukurydzy •

sprzedaż produktów przez sklep •

• przemysł

przewóz osób taksówką •

wydobywanie węgla kamiennego •

• usługi

chów drobiu •

Dziś się nauczysz:

- ▶ czym jest UE i kto do niej należy
- ▶ czym są strefa euro i strefa Schengen
- ▶ jakie korzyści mają państwa należące do UE

1. Uzupełnij informacjami z tabeli mapę myśli na temat Unii Europejskiej zamieszczoną na następnych stronach.

Hasło	Informacje do wpisania
Unia Europejska	organizacja międzynarodowa mająca na celu współpracę gospodarczą, polityczną i społeczną
liczba państw	27
stolica UE	Bruksela
ważne instytucje – np.	Komisja Europejska, Rada Europejska, Parlament Europejski
symbole	flaga, hymn, motto
działania – m.in.	wspieranie rozwoju państw członkowskich ujednolicanie niektórych przepisów zapobieganie konfliktom zbrojnym ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianie klimatu
strefa euro	państwa członkowskie posługujące się wspólną walutą 20 z 27 państw
strefa Schengen	23 państwa UE + 4 państwa spoza UE brak kontroli na granicach usprawnienie transportu i handlu
Polska w UE	od 1 maja 2004 r.
korzyści dla Polski – m.in.	dofinansowania dla firm i inwestycji większe możliwości pracy w krajach UE integracja międzynarodowa ułatwienie handlu międzynarodowego
rozwój edukacji – np.	program Erasmus+
sąsiedzi Polski będący w UE	Słowacja, Czechy, Litwa, Niemcy

UNIA EUROPEJSKA

LICZBA PAŃSTW

działania - m.in.

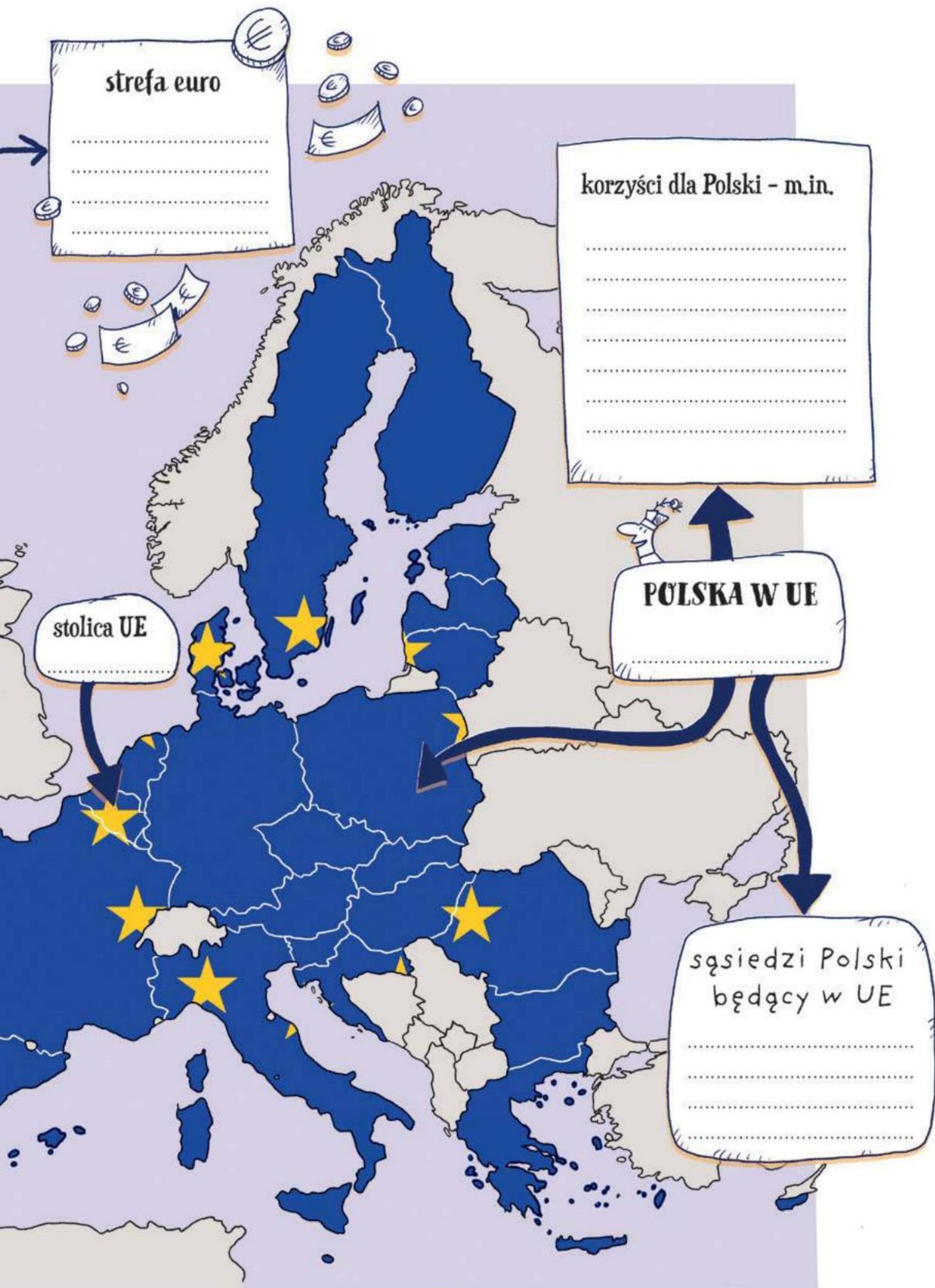
SYMBOLE

WAŻNE INSTYTUCJE - NP.

ROZWÓJ
EDUKACJI - NP.

strefa Schengen

strefa euro

korzyści dla Polski - m.in.

POLSKA W UE

stolica UE

sąsiedzi Polski
będący w UE

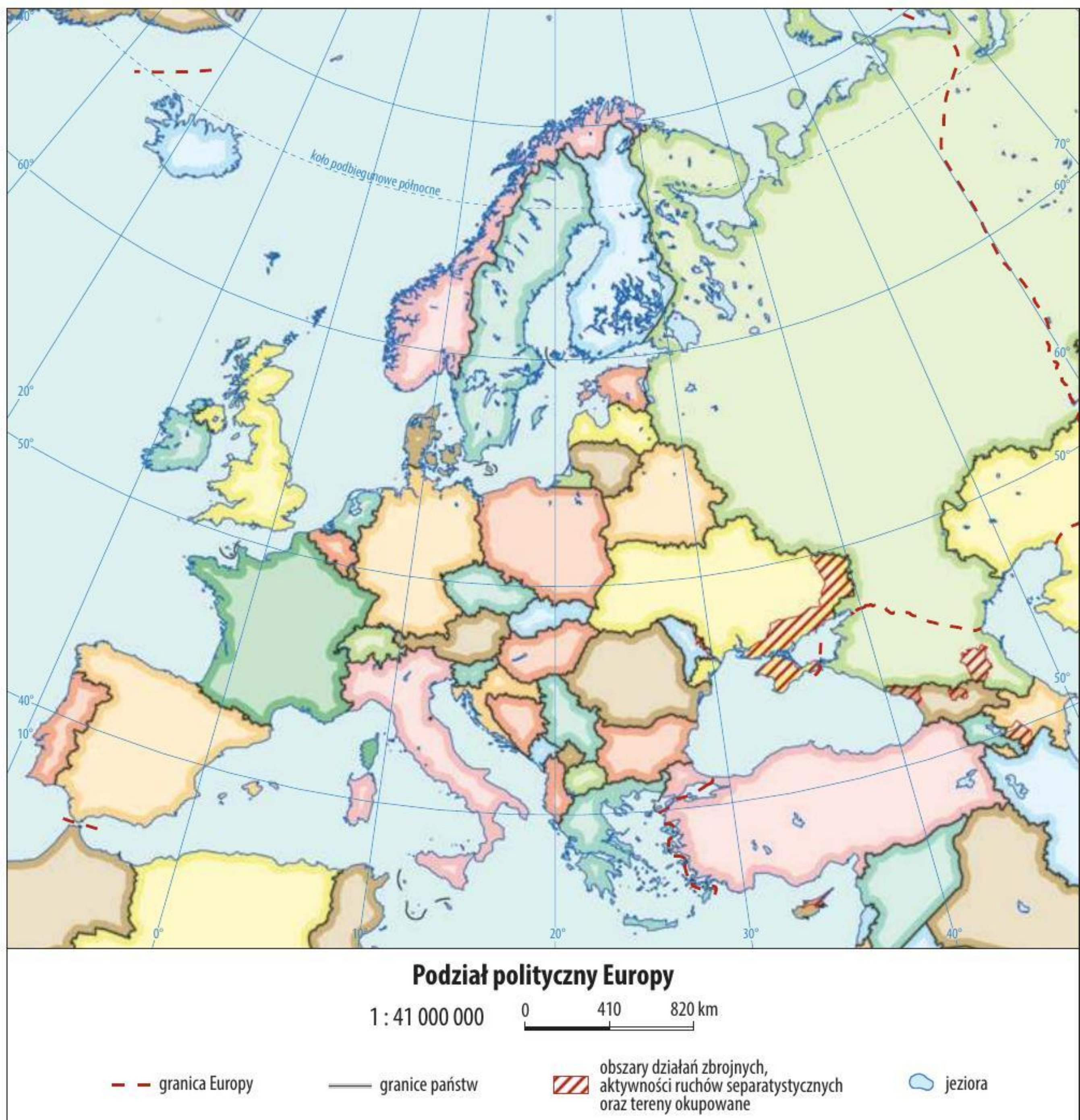
Powtórzenie działu 3

Dziś powtórzysz:

- ▶ informacje o podziale politycznym Europy
- ▶ podstawową wiedzę o środowisku geograficznym tego kontynentu

1. Umieść na mapie we właściwych miejscach cyfry i litery oznaczające podane państwa, akweny i łańcuchy górskie.

- państwa: Polska (1), Norwegia (2), Niemcy (3), Francja (4), Hiszpania (5), Ukraina (6), Grecja (7), Wielka Brytania (8), Irlandia (9), Islandia (10)
- akweny: Ocean Atlantycki (A), Ocean Arktyczny (B), Morze Śródziemne (C), Morze Czarne (D)
- łańcuchy górskie: Alpy (I), Ural (II), Kaukaz (III)

2. Oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) lub F (fałsz).

Europę od Afryki oddziela Morze Śródziemne.	P	F
Granica między Europą a Azją biegnie m.in. wzdłuż gór Ural.	P	F
Od zachodu Europę obmywa Ocean Arktyczny.	P	F

3. Uzupełnij zdanie.

Spośród państw, których terytorium znajduje się w całości w Europie największą powierzchnię ma, z kolei najludniejsze są

4. Podaj po dwa przykłady europejskich obiektów geograficznych z podanych kategorii.

wulkany	→	
archipelagi	→	
łańcuchy górskie	→	

5. Odpowiedz na pytania dotyczące Unii Europejskiej.

- Ile państw należy do UE?
- Jakiego typu współpracę ma na celu ta organizacja?
.....
- Jaka jest data przystąpienia Polski do UE?
- Czym jest strefa euro?
.....
.....
- Czym jest strefa Schengen?
.....
.....

6. Przyjrzyj się zaznaczeniom na ilustracji i wykonaj polecenia.

a) Przyporządkuj podane prawidłowości klimatyczne do czynników, które za te zjawiska odpowiadają.

W Neapolu średnia roczna temperatura powietrza jest wyższa niż w Tromsø.	•	• szerokość geograficzna
W Amsterdamie w ciągu roku występuje więcej opadów niż w Uralsku.	•	• wysokość nad poziomem morza
W Oberstdorfie w ciągu roku notuje się więcej opadów niż w Amsterdamie.	•	• odległość od oceanu
Zimy w Uralsku są chłodniejsze niż w Amsterdamie.	•	

b) Do każdego z wymienionych miast dopasuj właściwy typ klimatu wybrany spośród I–V. Jeden typ klimatu podano dodatkowo.

I. biegunowy	IV. umiarkowany ciepły kontynentalny
II. umiarkowany chłodny morski	V. podzwrotnikowy morski
III. umiarkowany ciepły morski	

Amsterdam – Neapol – Uralsk – Tromsø –

7. Wyjaśnij, dlaczego w Europie klimat jest cieplejszy niż w Kanadzie, leżącej na podobnych szerokościach geograficznych po drugiej stronie Oceanu Atlantyckiego.

.....

.....

8. Wymień dwie przyczyny i trzy skutki zmniejszającej się liczby urodzeń w Europie.

przyczyny	skutki

9. Dokończ zdania dotyczące migracji.

Przybywanie ludzi do danego kraju to, z kolei
wyjeżdżanie z niego to

Powodami migracji ekonomicznej są np.
.....

Przyczynami uchodźstwa są np.
.....

10. Przy każdym z wymienionych państw podaj główne źródło produkowanej tam energii i wyjaśnij, dlaczego właśnie ono jest dominujące.

Dania –
.....

Norwegia –
.....

11. Odpowiedz na pytania.

Jakie warunki sprzyjają budowie elektrowni słonecznych?
.....

Jakie warunki są niezbędne dla elektrowni geotermalnych?
.....

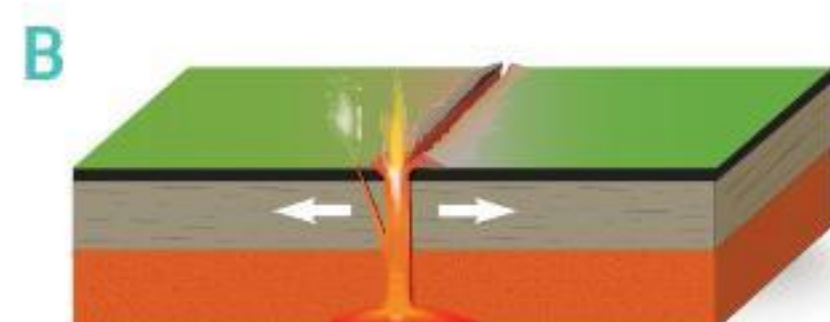
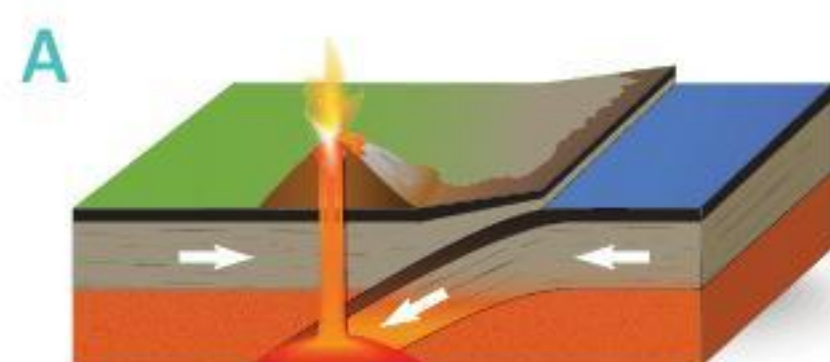
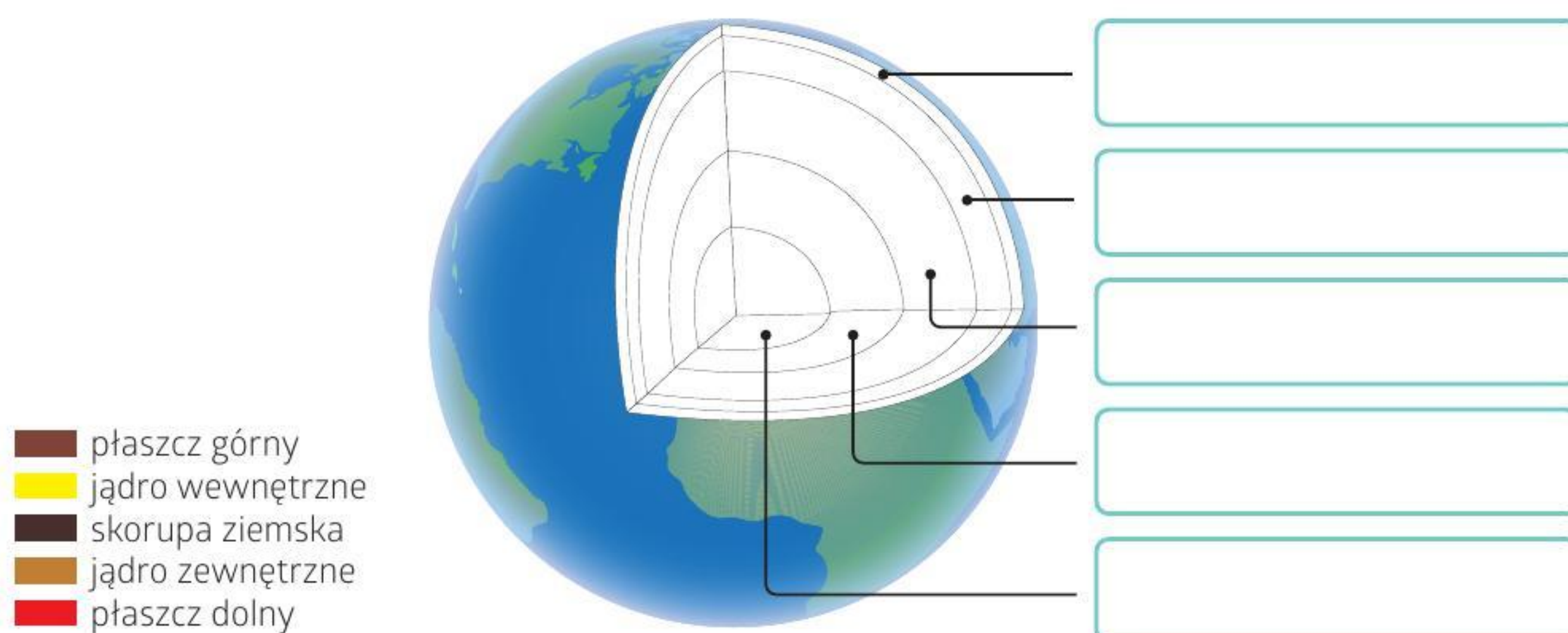
1

Wulkany i trzęsienia ziemi na Islandii

Dziś się nauczysz:

- ▶ jak zbudowane jest wnętrze Ziemi
- ▶ czym są płyty litosfery
- ▶ gdzie i dlaczego występują wulkany i trzęsienia ziemi
- ▶ jakie są skutki wybuchów wulkanów i trzęsień ziemi

1. Podpisz warstwy wnętrza Ziemi nazwami podanymi w legendzie, a następnie pokoloruj te warstwy wskazanymi kolorami.

2. Wyjaśnij, czym są płyty litosfery i jak mogą się przemieszczać. Powołaj się w swojej wypowiedzi na rysunki A–C.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Przyjrzyj się ilustracji i odpowiedz na pytania.

Na granicy których płyt litosfery leży Islandia?

.....

Jak poruszają się względem siebie te płyty litosfery?

.....

Jakie obiekty licznie występują przy styku płyt litosfery?

.....

.....

4. Podaj dwie korzyści i dwa zagrożenia wynikające z występowania wulkanów na danym obszarze.

korzyści	zagrożenia

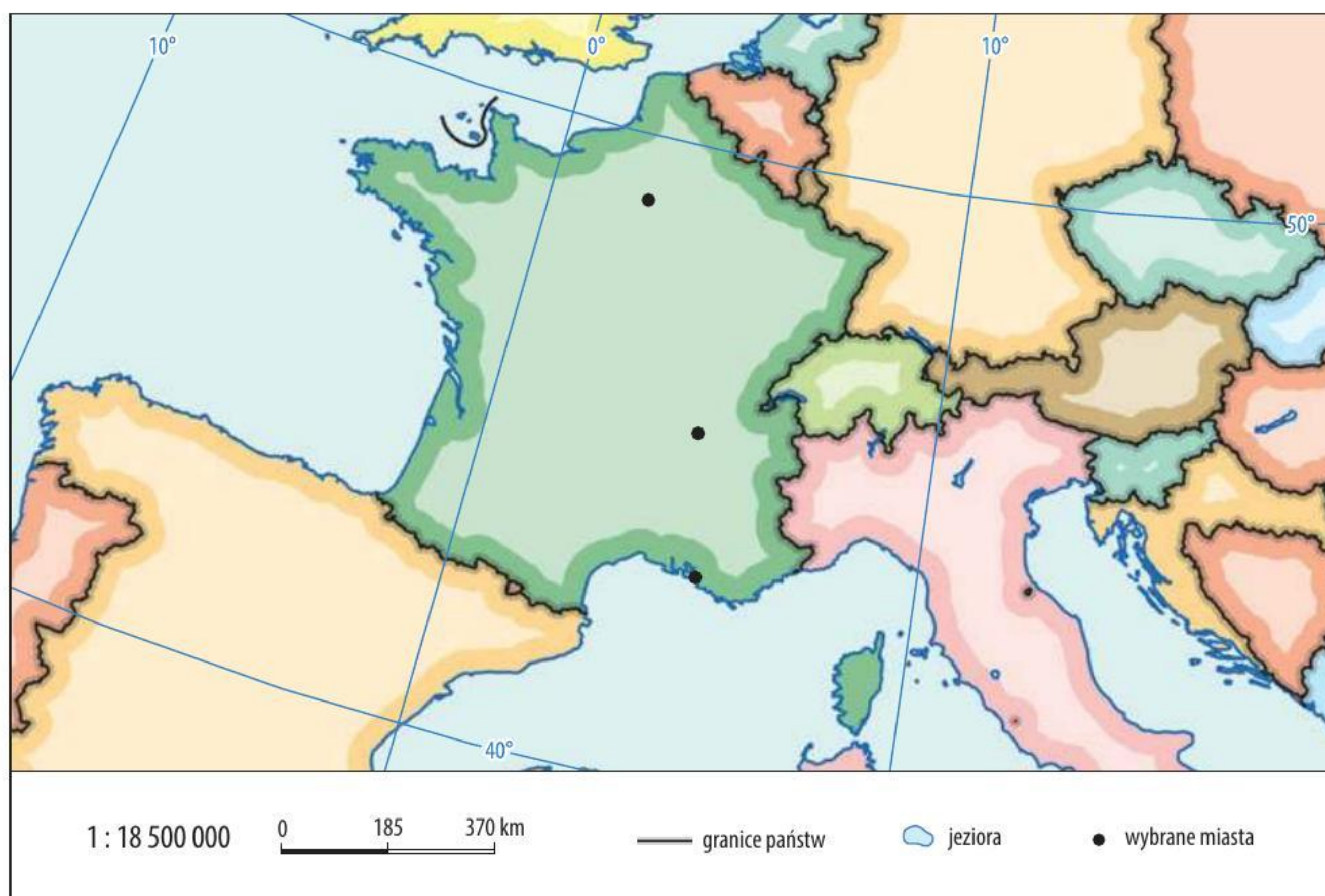
2

Nowoczesna gospodarka Francji

Dziś się nauczysz:

- ▶ nazw i położenia wybranych obiektów geograficznych we Francji
- ▶ czym charakteryzuje się francuska gospodarka
- ▶ jakie są cechy przemysłu high-tech

1. Wpisz we właściwych miejscach na mapie konturowej podane nazwy obiektów geograficznych.

- miasta: Paryż (49°N 2°E), Marsylia (43°N 5°E), Lyon [czyt. Ijon] (46°N 5°E)
- góry: Alpy, Pireneje
- akweny: Ocean Atlantycki, Morze Śródziemne, Kanał La Manche [czyt. mansz]
- wyspa: Korsyka

2. Oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) lub F (fałsz).

Na mapie w zadaniu 1. pokazano wszystkie terytoria Francji.	P	F
Francja to kraj wysoko rozwinięty.	P	F
Wiele francuskich firm ma globalne znaczenie.	P	F
Większość Francuzów pracuje w rolnictwie.	P	F

3. W każdej z par 1–4 wybierz i zakreśl tę z podanych cech, która charakteryzuje przemysł zaawansowanych technologii.

1.	Większość zadań w fabrykach wykonują ludzie siłą swoich mięśni.	Większość zadań w fabrykach wykonują maszyny sterowane komputerowo.
2.	Pracownicy zatrudniani w przemyśle high-tech są dobrze wykształceni.	Pracownicy zatrudniani w przemyśle high-tech są słabo wykształceni.
3.	Przemysł high-tech powoduje duże zanieczyszczenie środowiska.	Przemysł high-tech jest stosunkowo przyjazny dla środowiska.
4.	Duże inwestycje w badania naukowe i rozwój technologii.	Niskie dofinansowanie badań naukowych i rozwoju technologii.

4. Wstaw znak ✕ obok tych fotografii, które przedstawiają produkty przemysłu high-tech.

5. Podaj nazwę znanych francuskich kolei dużych prędkości.

.....

Londyn i Paryż – europejskie metropolie

Dziś się nauczysz:

- ▶ jakie są charakterystyczne cechy Londynu i Paryża
- ▶ rozpoznawać te miasta na fotografiach
- ▶ jakie atrakcje przyciągają do nich turystów

1. Wyjaśnij jednym zdaniem, czym jest aglomeracja.

.....

.....

2. Spośród poniższych informacji wybierz i podkreśl te, które dotyczą miast nazywanych metropoliami globalnymi.

- W miastach tych odbywają się międzynarodowe imprezy sportowe.
- Na tamtejszych uczelniach wyższych studiuja jedynie mieszkańcy tych miast..
- Znajdują się tu siedziby wielu międzynarodowych firm i organizacji.
- Niewielką część mieszkańców tych miast stanowią imigranci.
- Miasta te odgrywają ważną rolę w międzynarodowym biznesie.

3. Przyporządkuj do Paryża i Londynu cechy wybrane spośród podanych. Część cech jest charakterystyczna dla obydwu tych miast.

Znajduje się tu dzielnica biznesowa
zwana City of London [czyt. siti].

Na obszarze aglomeracji leży dzielnica biznesowa
La Défense [czyt. difąs].

Znajduje się tu słynna reprezentacyjna aleja –
Pola Elizejskie.

Znajduje się tu bardzo duże lotnisko.

Przez miasto przepływa Sekwana.

Miasto leży nad Tamizą.

Mieszkają tu ludzie z różnych stron świata.

Paryż

Londyn

4. Do każdej fotografii dobierz podpis spośród propozycji A–J. Wpisz w kratkach odpowiednie litery, a następnie zakreśl nazwę miasta, w którym znajduje się dany obiekt.

A. Wieża Eiffla [czyt. ajfla]

B. Tower Bridge [czyt. taer bridż] – most nad Tamizą

C. Pola Elizejskie z Łukiem Triumfalnym

D. Luwr

E. Lotnisko Heathrow [czyt. hifroł]

F. Katedra Notre Dame [czyt. notr dam]

G. Pałac Westminsterski [czyt. łestminsterski] i Big Ben

H. Muzeum Brytyjskie

I. London Eye [czyt. aj] – koło widokowe

J. Pałac w Wersalu

☐

Paryż / Londyn

☐

Paryż / Londyn

☐

Paryż / Londyn

☐

Paryż / Londyn

☐

Paryż / Londyn

☐

Paryż / Londyn

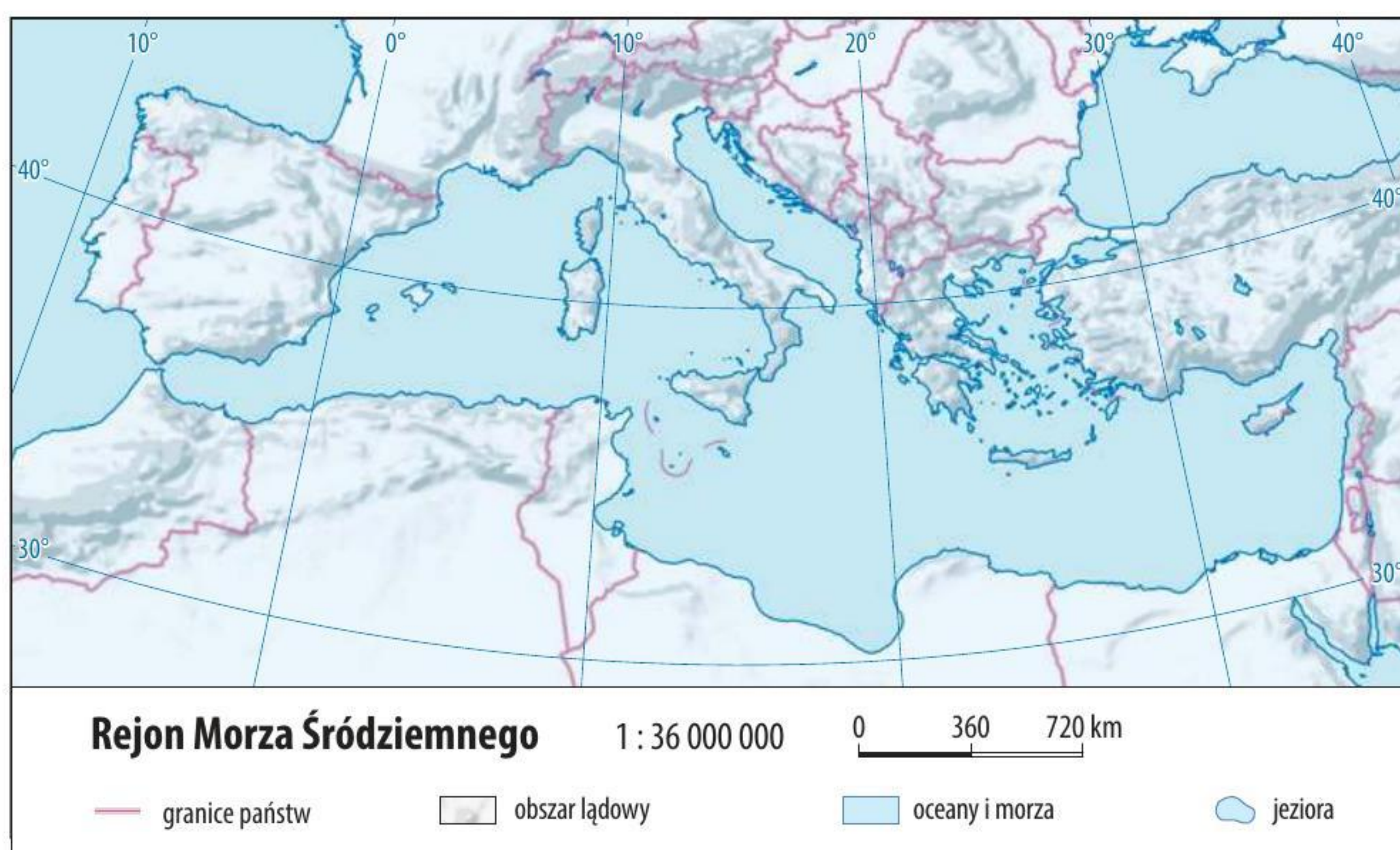
4

Turystyka w południowej Europie

Dziś się nauczysz:

- ▶ położenia różnych miejsc w południowej Europie
- ▶ czym są walory turystyczne
- ▶ czym jest infrastruktura turystyczna
- ▶ jak turystyka wpływa na kraje południowej Europy

1. Zapisz w odpowiednich miejscach na mapie nazwy wymienionych półwyspów oraz litery oznaczające podane morza i cyfry symbolizujące wyspy.

- półwyspy: Iberyjski, Apeniński i Bałkański
- morza: Śródziemne **(A)**, Adriatyckie **(B)**, Jońskie **(C)**, Tyrreńskie **(D)**, Egejskie **(E)**
- wyspy: Majorka **(1)**, Korsyka **(2)**, Sardynia **(3)**, Sycylia **(4)**, Kreta **(5)**, Cypr **(6)**

2. Połącz walory turystyczne z odpowiednimi kategoriami.

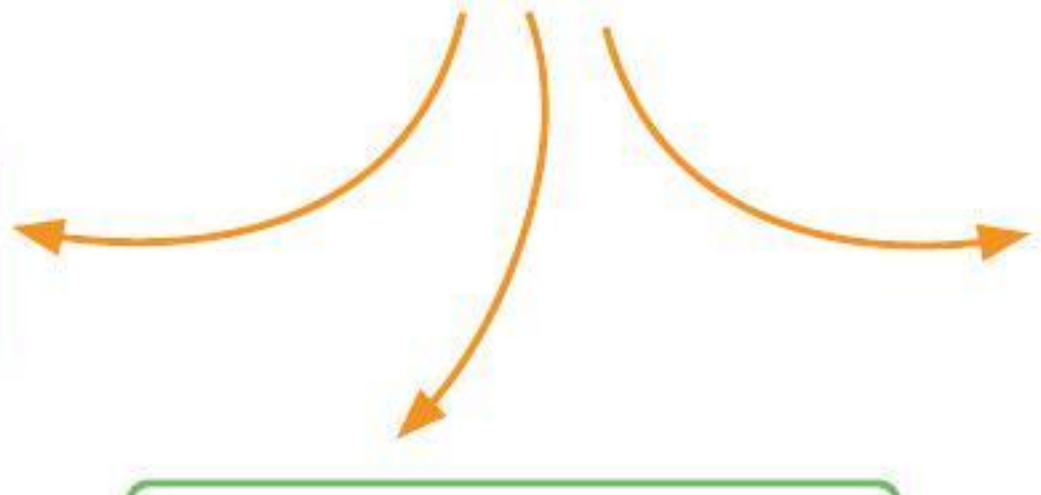
walory
przyrodnicze

klimat
tradycyjna muzyka
morze
jeziora
tradycyjna kuchnia
świątynie
rzeźba terenu

walory
kulturowe

3. Wyjaśnij, czym jest infrastruktura turystyczna, i podaj trzy przykłady należących do niej obiektów.

Infrastruktura turystyczna –

4. Dobierz podpisy do fotografii słynnych miejsc w południowej Europie. Wpisz w kratkach litery wybrane spośród A–F.

A. Kościół Sagrada Familia w Barcelonie

B. Jeziora Plitwickie w Chorwacji

C. Wzgórze Akropol w Atenach

D. Karnawał w Wenecji

E. Koloseum w Rzymie

F. Forum Romanum w Rzymie

5. Wykonaj polecenia na podstawie wykresu pokazującego liczbę turystów, którzy odwiedzili wybrane kraje południowej Europy w 2022 r.

a) Przyporządkuj nazwy państw uwzględnionych na wykresie do półwyspów, na których leżą.

Półwysep Iberyjski –

Półwysep Apeniński –

Półwysep Bałkański –

b) Określ, które z przedstawionych na wykresie państw zostało odwiedzone w 2022 r. przez największą liczbę turystów.

.....

c) Wymień kraje odwiedzone przez ponad 60 mln turystów w 2022 r.

.....

6. Zapisz dwa pozytywne i dwa negatywne skutki obecności dużej liczby turystów odczuwane przez mieszkańców popularnych turystycznie miejsc.

pozytywne

negatywne

pozytywne

negatywne

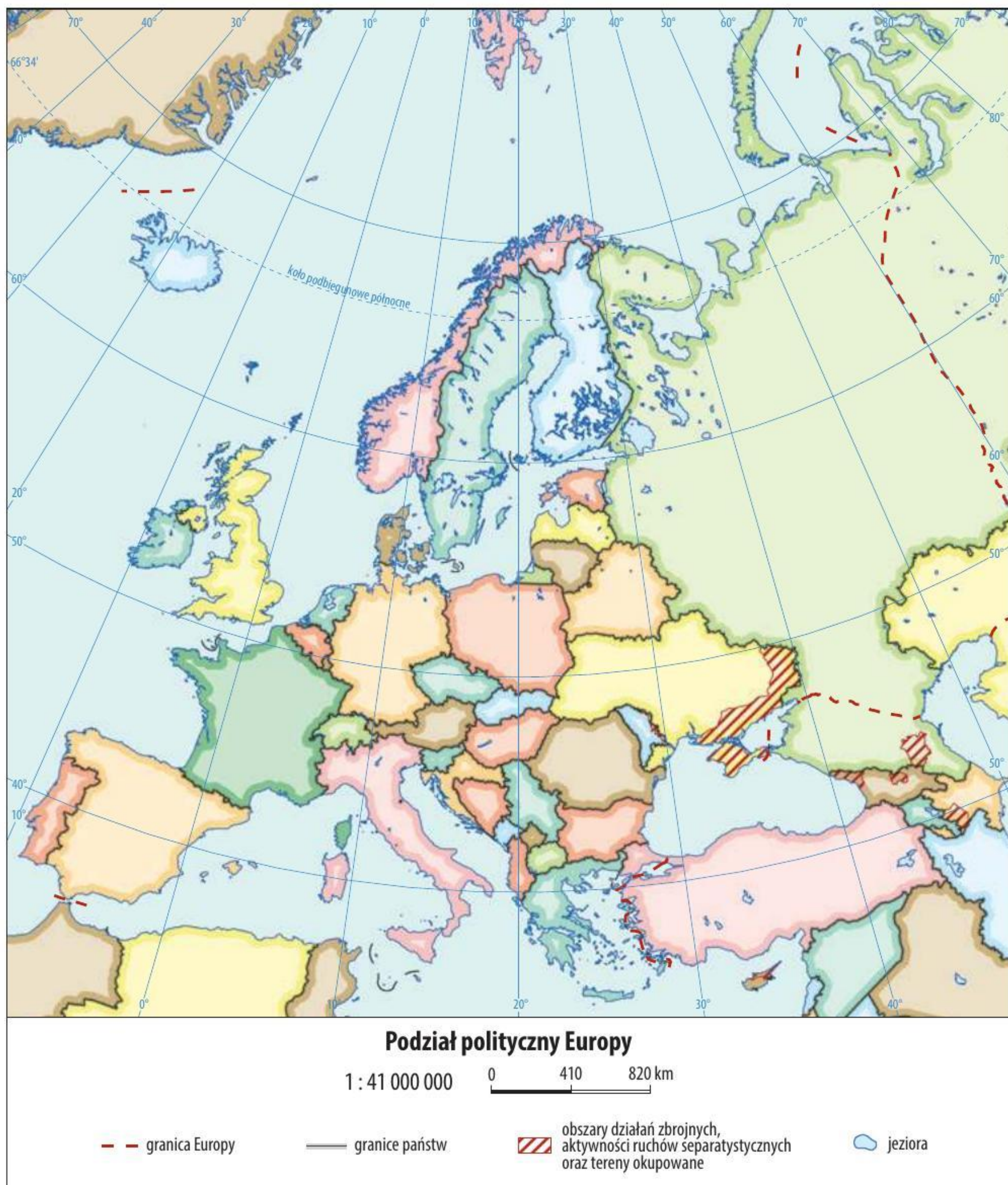
Powtórzenie działu 4

Dziś powtórzysz:

- ▶ informacje o położeniu wybranych europejskich państw
- ▶ cechy wybranych elementów środowiska geograficznego Europy
- ▶ czym charakteryzuje się wysoko rozwinięta gospodarka

1. a) Wpisz we właściwych miejscach na mapie cyfry oznaczające: Hiszpanię **1**, Islandię **2**, Francję **3**, Wielką Brytanię **4**, Włochy **5**, Grecję **6**.

b) Przy każdej cyfrze zapisz nazwę stolicy danego państwa.

2. Wyjaśnij, z jakiego powodu na Islandii licznie występują wulkany.

.....

.....

.....

3. Napisz, w jaki sposób płyty litosfery mogą przemieszczać się względem siebie.

.....

.....

.....

4. Oceń prawdziwość informacji na temat Francji. Zakreśl P (prawda) lub F (fałsz).

Francja to kraj w zachodniej Europie należący do Unii Europejskiej i NATO.	P	F
Francja nie posiada terytoriów zamorskich.	P	F
Do Francji należy wyspa Korsyka położona na Morzu Śródziemnym.	P	F
Francuska gospodarka jest wysoko rozwinięta.	P	F
Francuskie koleje dużych prędkości to TGV.	P	F

5. Zaznacz trzy rodzaje działalności, które można zaliczyć do przemysłu zaawansowanych technologii (high-tech).

☐ wydobywanie węgla

☐ produkcja jedzenia

☐ produkcja samolotów

☐ produkcja urządzeń elektrycznych

☐ szycie odzieży

☐ energetyka

☐ produkcja leków

☐ produkcja mebli

6. Uzupełnij zdania.

Stolicą Wielkiej Brytanii jest, przez który płynie
..... to stolica Francji. Przez to
miasto przepływa

7. Przyporządkuj niżej wymienione cechy do Paryża lub Londynu. Wpisz we wskazanych miejscach nazwy jednego lub obu z tych miast.

A. Jest to jedno z największych miast w Europie.

B. Jest jedną z finansowych (biznesowych) stolic świata.

C. Mieszkają tu miliony ludzi.

D. Znajdują się tu uczelnie wyższe przyciągające studentów z całego świata.
.....

E. Wśród mieszkańców jest wielu imigrantów z różnych krajów świata.
.....

F. Odbýwały się tu letnie igrzyska olimpijskie.

G. Znajduje się tu Luwr – jedno z najslawniejszych muzeów na świecie.

8. Podaj po trzy przykłady wybranych przyrodniczych i kulturowych walorów turystycznych.

walory przyrodnicze	walory kulturowe
.....	
.....	
.....	

9. Wypisz po dwa pozytywne i dwa negatywne skutki bardzo licznej obecności turystów w danym kraju, odczuwane przez mieszkańców miejsc popularnych turystycznie.

Skutki	
pozytywne	negatywne
.....	
.....	

1

Przemysł Niemiec dawniej i dziś

Dziś się nauczysz:

- ▶ podstawowych wiadomości o Niemczech
- ▶ jakie są cechy niemieckiej gospodarki
- ▶ jakie zmiany nastąpiły w przemyśle Niemiec w drugiej połowie XX w.

1. Skreśl niepoprawne fragmenty zdań.

Niemcy leżą na **wschód** / **zachód** / **południowy wschód** od Polski.

Stolicą Niemiec jest **Frankfurt nad Menem** / **Berlin** / **Kolonia**.

Granica między Polską a Niemcami przebiega głównie na dwóch rzekach: **Odrze i Nysie** / **Łużyckiej** / **Odrze i Bugu**.

Na południu Niemiec znajduje się **rozległe pojezierze** / **część Alp** / **Morze Bałtyckie**.

Najdłuższą rzeką Niemiec jest **Ren** / **Dunaj** / **Łaba**.

2. Wyjaśnij, co to jest land.

.....

.....

.....

.....

3. Uzupełnij zdanie, wpisując nazwę landu i odpowiednią liczbę.

-

-

to najbardziej uprzemysłowiony i najgęściej zaludniony spośród landów Niemiec.

4. Zaznacz nazwy surowców mineralnych, które wydobywano dawniej w Nadrenii Północnej-Westfalii.

A. węgiel kamienny	D. diamenty
B. złoto	E. żelazo
C. wapień	F. sól kamienna

5. Zacreśl **czcrwonym** kolorem trzy niemieckie marki aut – jedne z symboli przemysłu tego kraju.

6. Zacreśl **czcrwonym** kolorem cechy Zagłębia Ruhry sprzed drugiej połowy XX w. a **niebieskim** – te, które charakteryzują ten region współczcześnie.

7. Zaproponuj, w jakich innych celach niż muzealne można wykorzystać stare poprzemysłowe budynki.

.....

.....

.....

Przyroda i kultura Czech i Słowacji

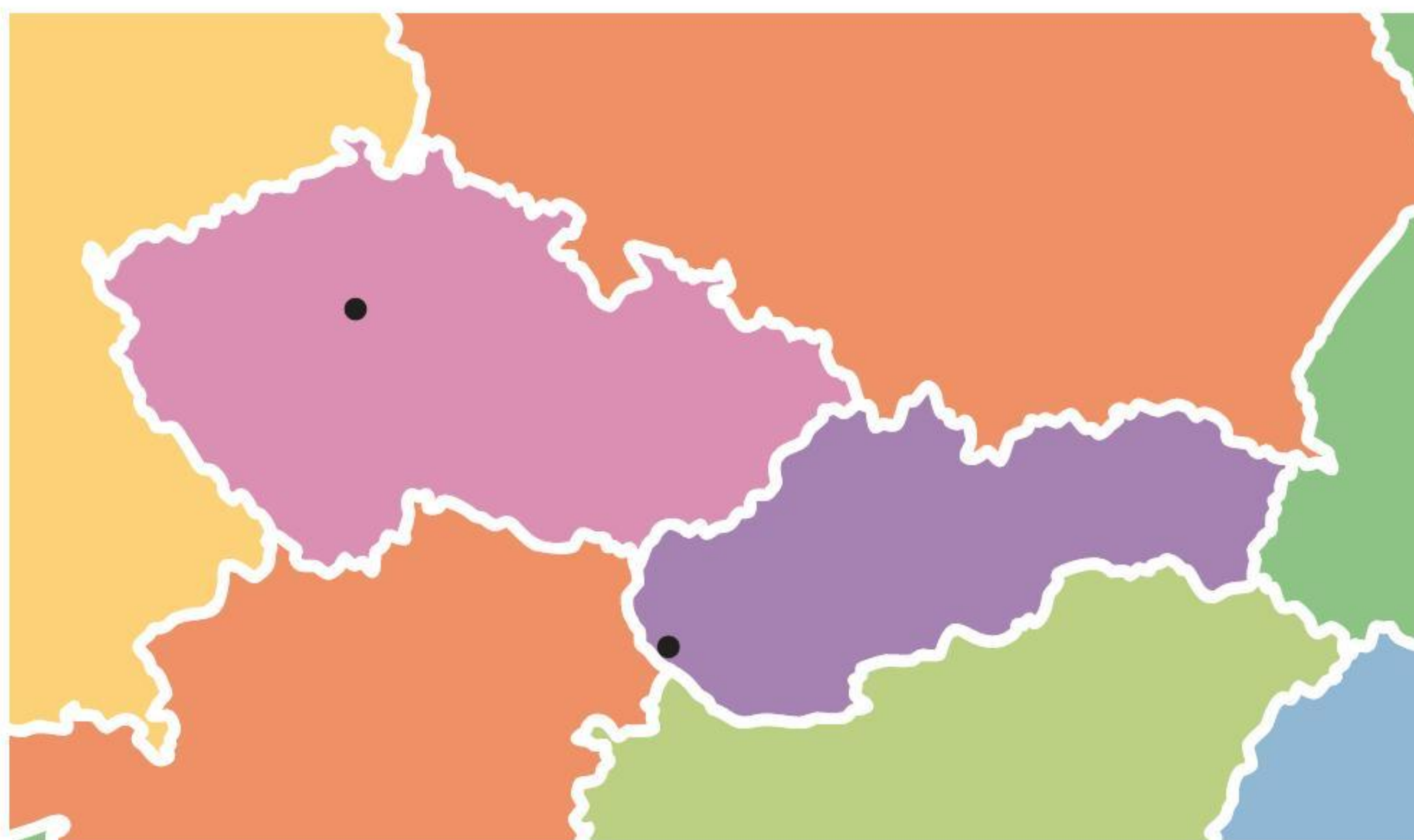
Dziś się nauczysz:

- ▶ gdzie położone są Czechy i Słowacja
- ▶ podstawowych informacji o środowisku geograficznym tych państw
- ▶ jakie są walory przyrodnicze i kulturowe obu krajów

1. a) Umieść na ilustracji podane nazwy państw: Czechy, Słowacja, Polska, Niemcy, Austria, Węgry, Ukraina.

b) Podpisz stolicy Czech i Słowacji.

c) Zaznacz **zielonym** kolorem granice Polski.

2. Ustal, którego kraju dotyczy każde poniższe zdanie, i odpowiednio je oznacz: CZ (Czechy) lub S (Słowacja).

- ☐ W tym kraju przeważa wyżynno-górska rzeźba terenu.
- ☐ W tym kraju dominuje górska rzeźba terenu.
- ☐ W tym kraju znajduje się najwyższy szczyt Tatr i całych Karpat – Gerlach.
- ☐ Na granicy tego państwa z Polską leży Śnieżka – najwyższy szczyt kraju i Sudetów.
- ☐ Przez stolicę tego kraju przepływa Dunaj.

3. Do każdego zdjęcia ukazującego atrakcję Czech dobierz podpis spośród propozycji z ramki. Następnie zapisz w wyznaczonych polach odpowiednie litery – **K** (walor **kulturowy**) lub **P** (walor **przyrodniczy**).

Adrspaskie Skalne Miasto • Czeski Krumlow • Morawski Kras
Stare Miasto w Brnie • Czeska Szwajcaria • Hradczany z Zamkiem Praskim
Most Karola w Pradze • Śnieżka

☐

☐

☐

☐

☐

☐

4. Do każdego zdjęcia ukazującego atrakcję Słowacji dobierz podpis spośród propozycji z ramki. Następnie zapisz w wyznaczonych polach odpowiednie litery – **K** (walor **kulturowy**) lub **P** (walor **przyrodniczy**).

Zamek Bratysławski • Stare Miasto w Bardejowie • Zamek Orawski
Słowacki Raj • Demianowska Jaskinia Lodowa • Tatry

☐

☐

☐

☐

5. Podaj trzy przykłady aktywności turystycznych na obszarach górskich.

.....

.....

.....

Gerlach w słowackich Tatrach

3

Sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna Ukrainy

Dziś się nauczysz:

- ▶ podstawowych informacji o Ukrainie
- ▶ najważniejszych faktów z historii tego państwa od rozpadu ZSRR do dziś
- ▶ podstawowych wiadomości o sytuacji politycznej, gospodarczej i społecznej tego kraju
- ▶ jak wojna z Rosją wpływa na to państwo

1. Uzupełnij mapę myśli.

- a) Podpisz stolicę Ukrainy oraz najdłuższą rzekę tego kraju.
- b) Wpisz nazwy sąsiednich państw i mórz.
- c) Oznacz kółkiem Półwysep Krymski, a następnie zakreśl czarną linią obszar Donieckiego Zagłębia Węglowego.
- d) Zapisz w odpowiednich miejscach podane informacje.

rozpad ZSRR • zajęcie Krymu przez Rosję

korupcja • zniszczenia • emigracja

mała liczba dzieci • śmierć na wojnie • leży w strefie wpływów Rosji

zarobkowa • uchodźstwo • początek walk w Donbasie

inwazja Rosji na Ukrainę • żyzne gleby – czarnoziemy

korzystny klimat dla upraw • sprzedaż produktów rolnych za granicę

ogłoszenie niepodległości Ukrainy • duże złoża surowców mineralnych

masowe protesty społeczne w Kijowie – Euromajdan

brak ludzi do pracy • niewielki udział inwestycji zagranicznych

brak środków finansowych • prowadzi wojnę z Rosją

dąży do zacieśnienia relacji z UE i Stanami Zjednoczonymi

ważny region przemysłowy – Donbas

WAŻNE WYDARZENIA

1991 r.

.....

.....

.....

2014 r.

.....

.....

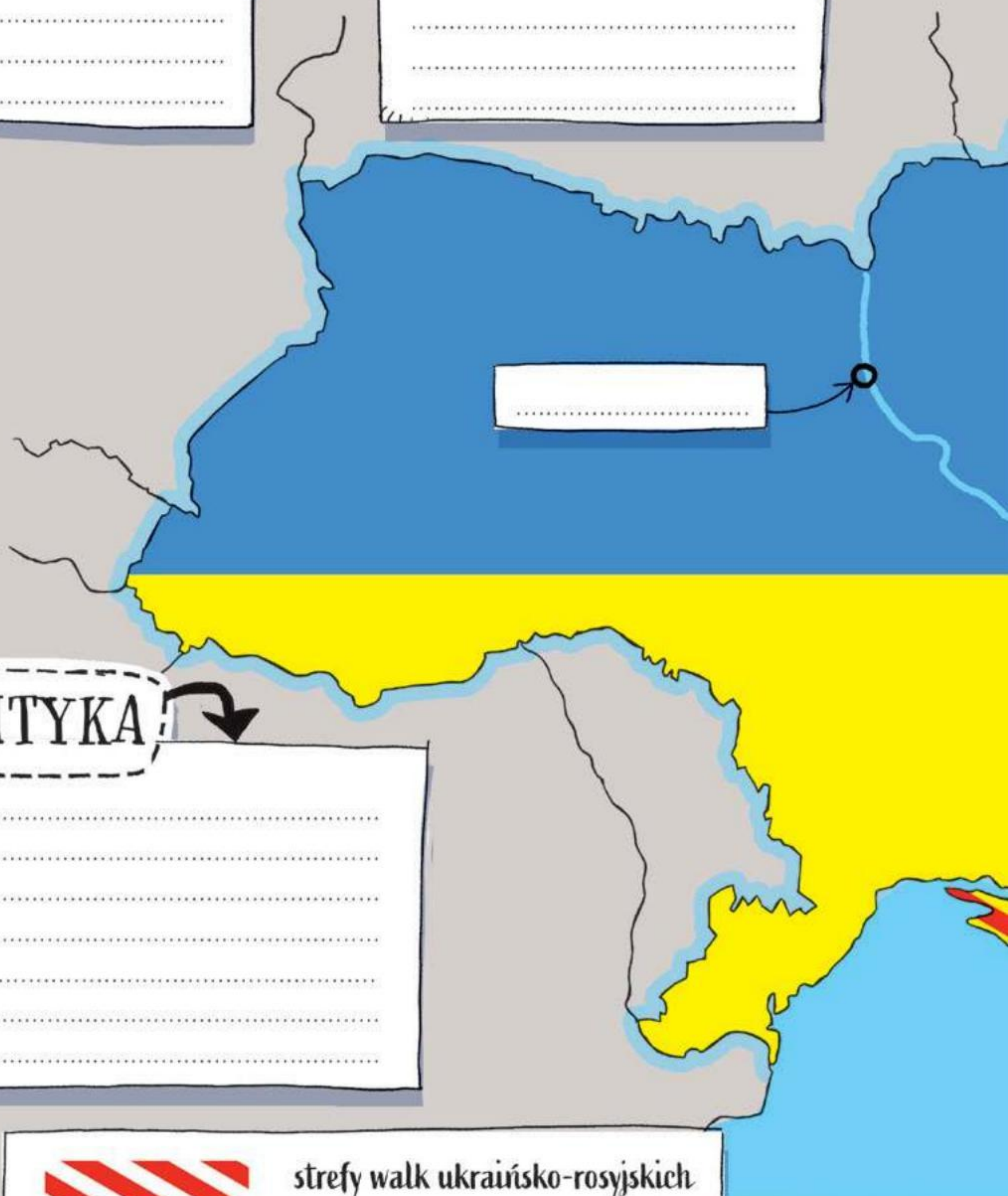
.....

2022 r.

.....

.....

.....

POLITYKA

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

 strefy walk ukraińsko-rosyjskich
i tereny okupowane przez Rosję

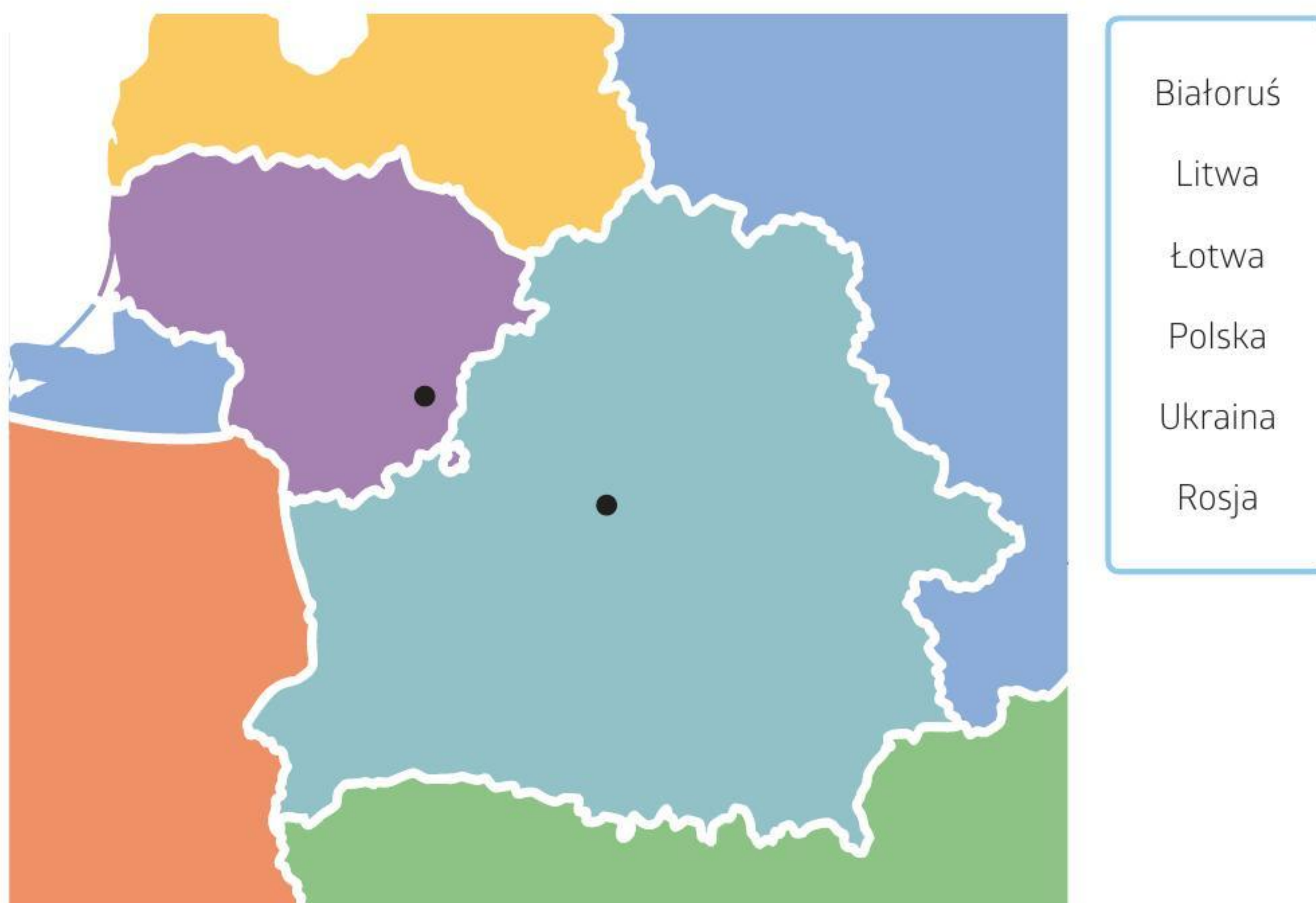
4

Przyroda i kultura Białorusi i Litwy

Dziś się nauczysz:

- ▶ podstawowych informacji o Białorusi i Litwie
- ▶ jakie są walory przyrodnicze i kulturowe tych państw
- ▶ z czego wynikają powiązania historyczne Polski i Litwy

1. a) Umieść na ilustracji podane nazwy państw. Pamiętaj, że jednej z nazw należy użyć dwa razy.

b) Podpisz stolicy Białorusi i Litwy.

c) Zaznacz **zielonym** kolorem granice Polski.

2. Skreśl niepoprawne fragmenty zdań dotyczących Białorusi.

Białoruś leży **w północnej** / **we wschodniej** Europie.

Należy / **Nie należy** do Unii Europejskiej i NATO.

Stolicą tego państwa jest **Mińsk** / **Wilno** / **Kijów**.

Białoruś graniczy z Polską od **zachodu** / **wschodu**.

Najwyższe wzniesienie to **Góra Aukštocka** / **Dzierżyńska Góra** / **Howerla**.

3. Do każdego zdjęcia ukazującego atrakcję Białorusi dobierz podpis spośród propozycji z ramki. Następnie zapisz w wyznaczonych polach odpowiednie litery – **K** (walor **kulturowy**) lub **P** (walor **przyrodniczy**).

cerkiew w Kamieniukach • zamek w Nieświeżu
Park Narodowy „Jeziora Braśławskie” • Prypecki Park Narodowy

☐

☐

☐

☐

4. Skreśl niepoprawne fragmenty zdań dotyczących Litwy.

Litwa leży w **zachodniej** / **północno-wschodniej** Europie.

Należy / **Nie należy** do Unii Europejskiej i NATO.

Stolicą tego państwa jest **Mińsk** / **Wilno** / **Kijów**.

Najwyższe wzniesienie to **Góra Aukštocka** / **Dzierżyńska Góra** / **Howerla**.

Najdłuższą rzeką w tym kraju jest **Dniepr** / **Dniestr** / **Niemen**.

5. Do każdego zdjęcia ukazującego atrakcję Litwy dobierz podpis spośród propozycji z ramki. Następnie zapisz w wyznaczonych polach odpowiednie litery – **K** (walor **kulturowy**) lub **P** (walor **przyrodniczy**).

Mierzeja Kurońska • zamek w Trokach
 Stare Miasto w Wilnie • Stare Miasto w Kownie

☐

☐

☐

☐

6. Wyjaśnij, z czego wynikają powiązania historyczno-kulturowe Polski i Litwy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

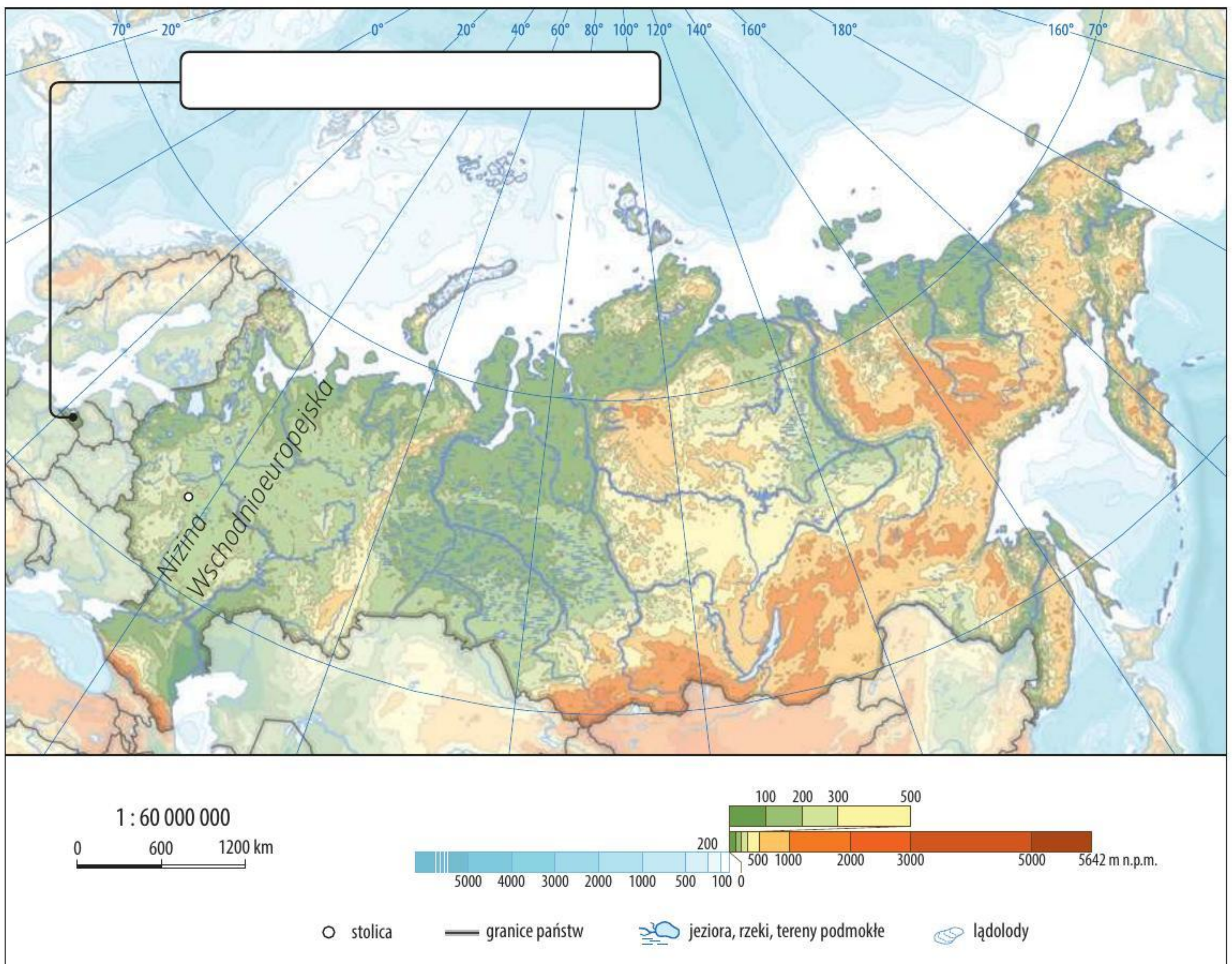
Dziś się nauczysz:

- ▶ informacji o środowisku geograficznym Rosji
- ▶ położenia wybranych obiektów geograficznych w Rosji i wokół niej
- ▶ na czym opiera się rosyjska gospodarka

1. a) Umieść na mapie wymienione nazwy obiektów geograficznych.

• Moskwa	• Morze Bałtyckie	• Lena
• obwód królewiecki	• Kaukaz	• Ocean Spokojny
• Nizina Wschodnioeuropejska	• Ural	• Jezioro Bajkał
• Ocean Arktyczny	• Wołga	• Jenisej

b) Zakreśl nazwę rosyjskiej eksklawy.

2. Oceń prawdziwość informacji. Zakreśl P (prawda) lub F (fałsz).

Rosja to największe pod względem powierzchni państwo na świecie.	P	F
Stolicą kraju jest Petersburg.	P	F
Na obszarze Rosji panuje jeden typ klimatu.	P	F
To państwo ma dostęp do wielu mórz.	P	F
Najgłębszym jeziorem w tym kraju i na świecie jest Bajkał.	P	F

3. Scharakteryzuj rosyjską gospodarkę. Wykorzystaj podane słownictwo.

surowce mineralne • ropa naftowa • gaz ziemny • sprzedaż

.....

.....

.....

4. Rozpoznaj na zdjęciach przykładowe strefy krajobrazowe Rosji i podpisz je odpowiednimi nazwami wybranymi z ramki.

lasy równikowe • step • tajga • tundra • pustynia lodowa

.....

5. Uzupełnij zdania.

..... to rozległa kraina stanowiąca dużą część azjatyckich obszarów Rosji. Znaczny obszar tej krainy znajduje się w strefie krajobrazowej zwanej

Relacje Polski z sąsiadami

Dziś się nauczysz:

- ▶ czym jest NATO i jakie pełni zadania
- ▶ jakie są relacje Polski z jej sąsiadami

1. a) Zapisz skróty nazw oraz polskie nazwy organizacji międzynarodowych, których flagi przedstawiono. Następnie podaj lata, w których Polska przystąpiła do tych struktur.

NAZWA ORGANIZACJI

ROK PRZYSTĄPIENIA POLSKI

b) Wyjaśnij, jaki jest cel organizacji, której flagę ukazano po lewej stronie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- c) Wpisz w odpowiednich miejscach nazwy państw sąsiadujących z Polską, a także zaznacz znakiem **X**, które z nich należą do Unii Europejskiej i NATO.

	NAZWA PAŃSTWA	CZŁONKOSTWO W NATO	CZŁONKOSTWO W UE
	→	☐	☐
	→	☐	☐
	→	☐	☐
	→	☐	☐
	→	☐	☐
	→	☐	☐
	→	☐	☐

2. Przeczytaj opisy relacji Polski z dwoma sąsiadami, a następnie zapisz nazwy tych państw.

Polska i ten kraj są sojusznikami w ramach NATO, a także partnerami jako członkowie Unii Europejskiej. Jest to nasz główny partner handlowy – od tego państwa kupujemy najwięcej towarów i sprzedajemy mu najwięcej rodzimych produktów.

Kraj ten prowadzi wrogie i agresywne działania wobec Polski, a także wielu innych państw NATO i Unii Europejskiej. Nie ma w nim demokracji ani wolności słowa – panuje tam dyktatura, władza stosuje przemoc. Polska graniczy z eksklawą tego kraju – obwodem królewieckim.

Powtórzenie działu 5

Dziś powtórzysz:

- ▶ informacje o krajach sąsiadujących z Polską

1. Zapisz wymienione nazwy w odpowiednich miejscach na mapie fragmentu Europy.

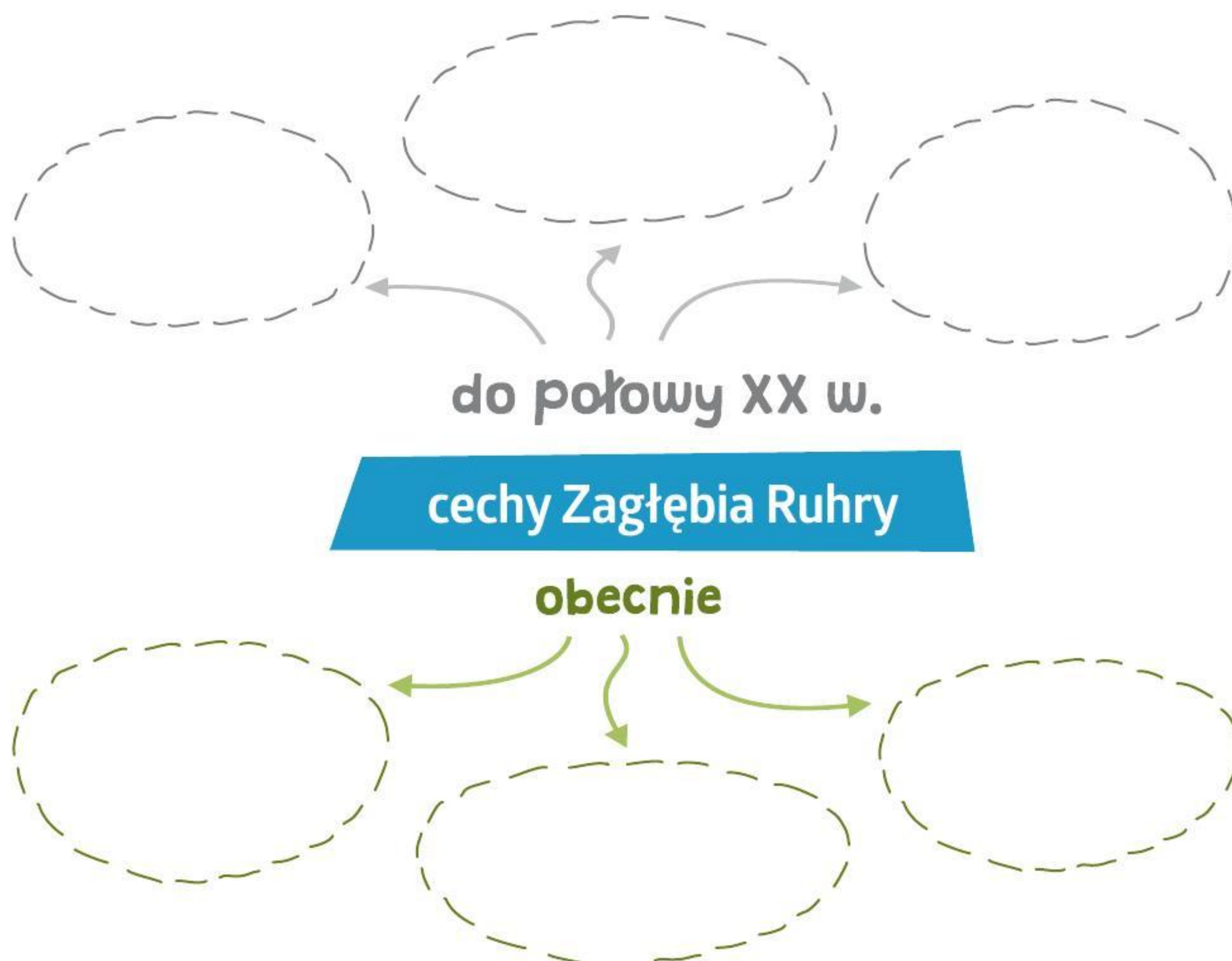
- Polska, Niemcy, Czechy, Słowacja, Ukraina, Białoruś, Litwa, Rosja
- Morze Bałtyckie, Morze Północne
- Alpy, Karpaty

2. Połącz nazwę każdego państwa z odpowiednią flagą, z kolei do każdej flagi dopasuj nazwę właściwej stolicy. W razie potrzeby skorzystaj z informacji na stronach 168–169 podręcznika.

Berlin		Białoruś
Bratysława		Czechy
Kijów		Litwa
Moskwa		Niemcy
Praga		Rosja
Mińsk		Słowacja
Wilno		Ukraina

3. Uzupełnij mapę myśli, wpisując charakterystyczne cechy Zagłębia Ruhry.

4. Wpisz w odpowiednich miejscach podane walory przyrodnicze i kulturowe Litwy i Białorusi.

Park Narodowy „Jeziora Braśławskie” • Prypecki Park Narodowy • Mierzeja Kurońska
Stare Miasto w Wilnie • zamek w Trokach • zamek w Nieświeżu

Litwa	Białoruś

5. Podkreśl poprawne fragmenty zdań.

Czechy to kraj w dużym stopniu ***nizinny*** / ***wyżynno-górski***.

Słowacja to kraj w większości ***pojezierny*** / ***górski***.

6. Przy każdym zdjęciu zapisz nazwę miejsca i kraju, w którym się ono znajduje.

7. Wpisz we właściwych miejscach na osi czasu wydarzenia z historii Ukrainy oznaczone literami A–D. Dwa z nich przyporządkuj do tego samego roku.

- A. obalenie prorosyjskich władz wskutek protestów zwanych Euromajdanem
- B. pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę
- C. uzyskanie niepodległości po rozpadzie ZSRR
- D. zajęcie Krymu przez Rosję i początek walk w Donbasie

8. Podaj trzy powody zmniejszania się liczby mieszkańców Ukrainy.

-
-
-

9. Wymień po dwa polityczne, gospodarcze i społeczne skutki wojny z Rosją widoczne w sytuacji Ukrainy.

Skutki		
polityczne	gospodarcze	społeczne

10. Zaznacz poprawne dokończenie każdego ze zdań.

Stolicą Rosji jest

- A. Moskwa. B. Petersburg. C. Jakuck.

Leżące w Rosji najgłębsze jezioro na świecie (1642 m) nosi nazwę

- A. Ładoga. B. Onega. C. Bajkał.

Rozległa kraina zajmująca duży obszar azjatyckiej części Rosji nazywa się

- A. Syberia. B. Półwysep Kolski. C. Nizina Nadkaspjska.

Na północy azjatyckiej części Rosji w większości występuje krajobraz

- A. pustyni lodowej. B. stepu. C. tundry.

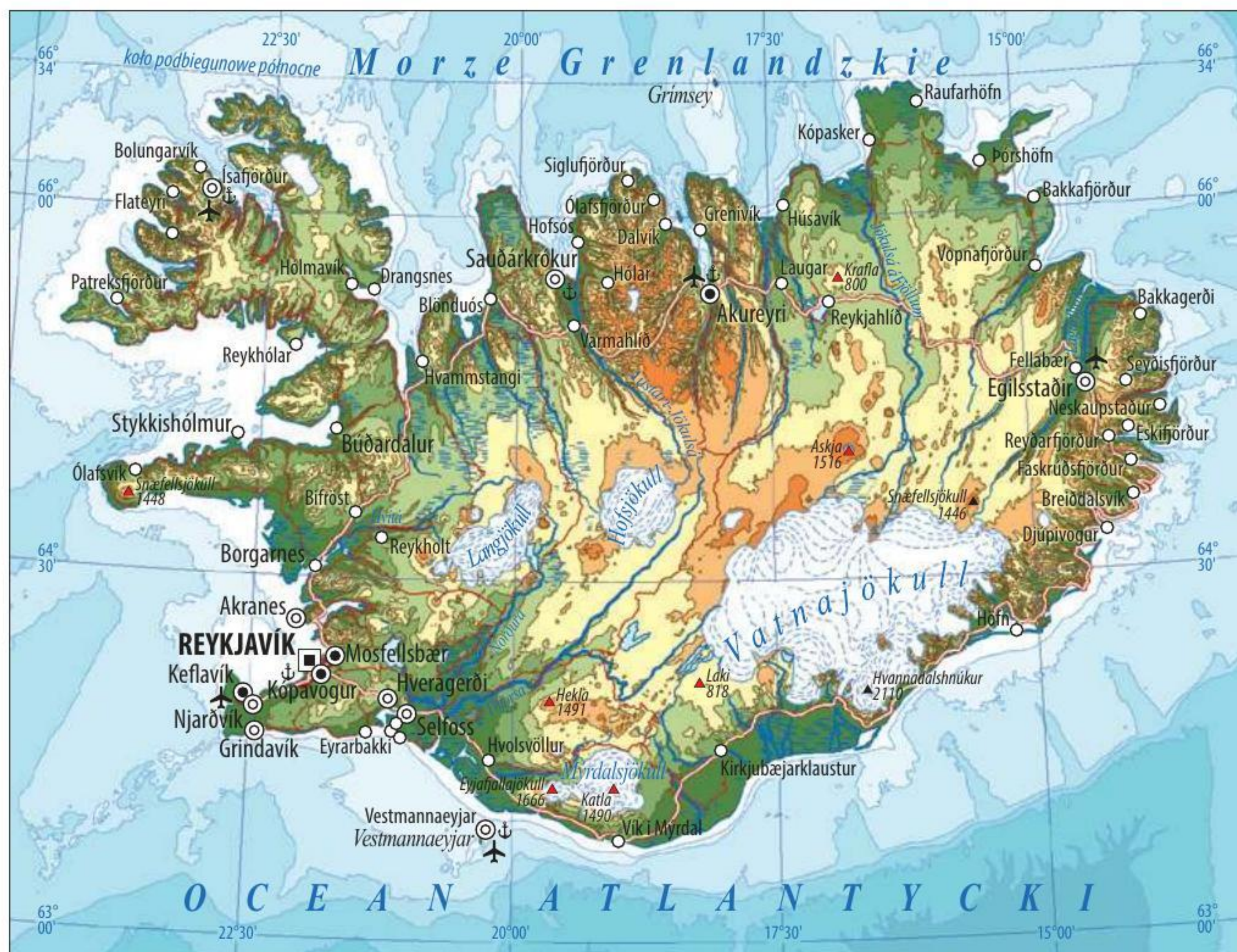
DODATEK SPECJALNY

Praca z mapą

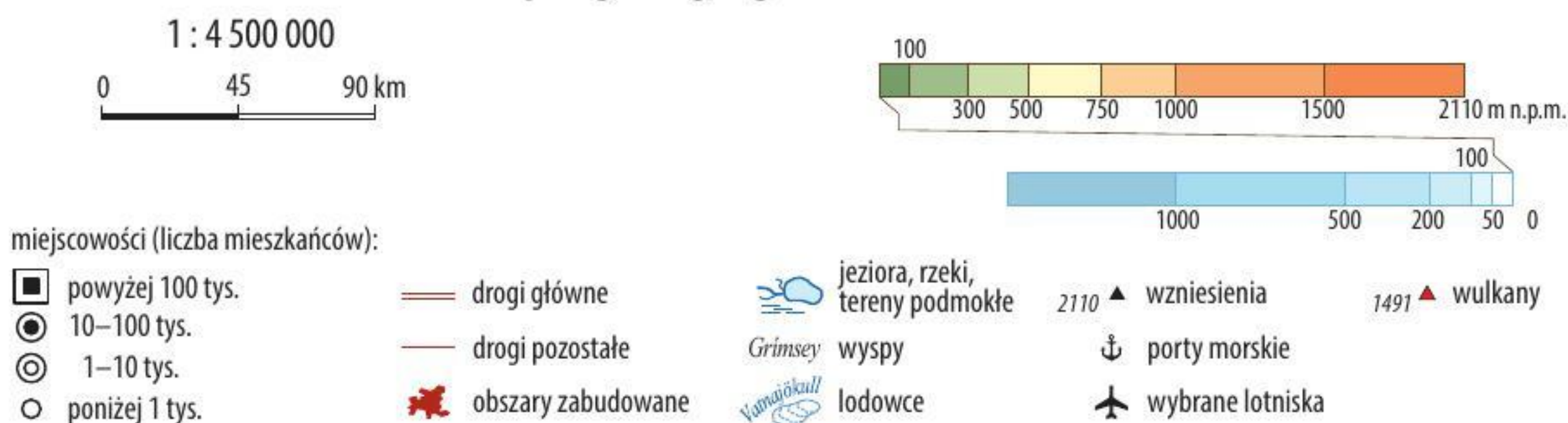
Nauka umiejętności:

- ▶ czytania map różnego typu
- ▶ interpretowania informacji przedstawionych na mapach

1. Islandia

Mapa ogólnogeograficzna Islandii

1. Korzystając z podziałki liniowej, oszacuj rozciągłość równoleżnikową lodowca Vatnajökull [czyt. wachnajokutl]. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

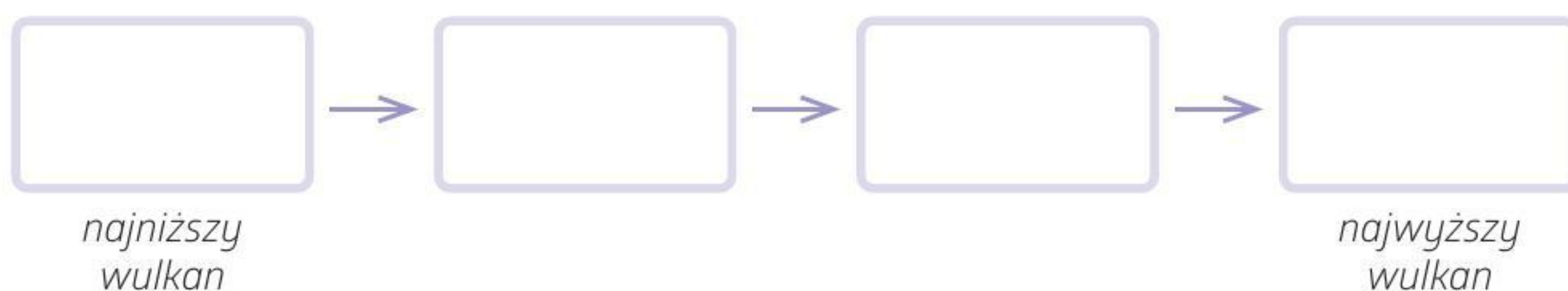
Rozciągłość równoleżnikowa lodowca Vatnajökull wynosi blisko **100 / 150 / 200 / 250** km.

2. Znajdź na mapie opisane miejsca. Zapisz ich nazwy w tabeli.

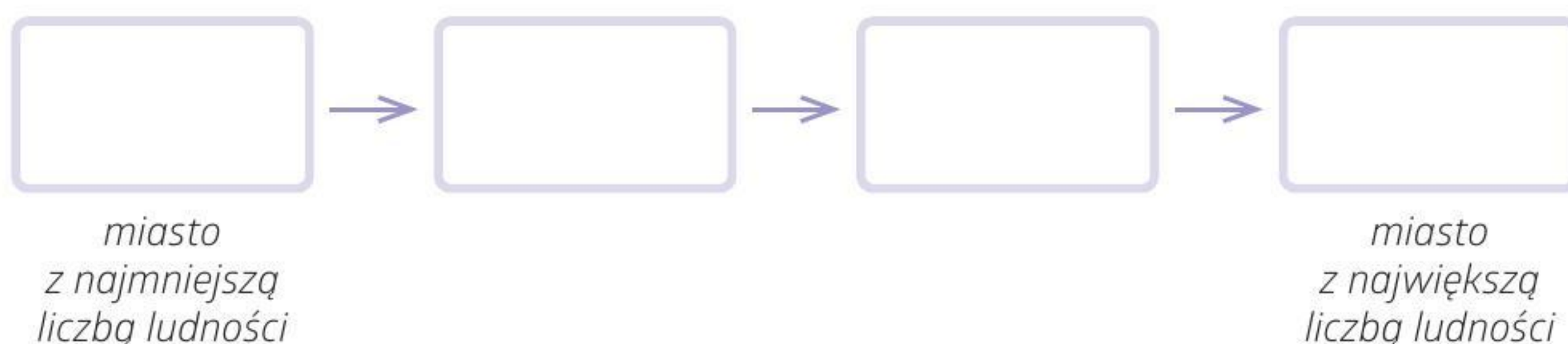
Opis	Nazwa obiektu
Wulkan znajdujący się w południowej części Islandii, pod lodowcem. Jego wysokość bezwzględna jest mniejsza niż 1500 m n.p.m.	
Miasto, którego nazwa rozpoczyna się na literę K, położone ok. 35 km na południowy zachód od stolicy kraju. Jest w nim najważniejszy w Islandii port lotniczy.	
Największy lodowiec Islandii, zlokalizowany w południowo-wschodniej części wyspy.	
Niewielka wyspa, którą przecina równoleżnik 66°34'N (koło podbiegunowe północne).	

3. Wykonaj polecenia dotyczące podanych obiektów.

a) Uszereguj wulkany: Askja, Hekla, Krafla, Laki od tego o najmniejszej wysokości bezwzględnej do tego o największej wysokości bezwzględnej.

b) Uporządkuj miasta: Akureyri, Höfn [czyt. hyfn], Reykjavík [czyt. rejkjawk], Selfoss od tego o najmniejszej liczbie ludności do tego o największej liczbie ludności.

4. Odnajdź na mapie wulkany zlokalizowane w miejscach wskazanych przez poniższe współrzędne geograficzne. Zapisz ich nazwy.

- 65°02'N 16°45'W –
- 64°04'N 18°14'W –
- 65°44'N 16°47'W –

5. a) Zaznacz, które z podanych zdań poprawnie opisuje rozmieszczenie miejscowości na Islandii.

- A. Większość miejscowości na Islandii jest położona w centralnej części wyspy.
- B. Największe miasta w kraju znajdują się w północno-zachodniej części wyspy.
- C. Przeważająca część miejscowości zlokalizowana jest w pobliżu wybrzeży.
- D. Miejscowości są rozłożone równomiernie na terenie całego kraju.

b) Zaznacz dwa zdania, które poprawnie charakteryzują kierunek przepływu rzek na Islandii.

- A. Rzeki na Islandii płyną głównie z zachodu na wschód wyspy.
- B. Islandzkie rzeki spływają głównie ze środkowej części wyspy w kierunku wybrzeży.
- C. Rzeki Islandii przepływają głównie od Atlantyku ku Morzu Grenlandzkiemu.
- D. Rzeki na Islandii płyną w różnych kierunkach, zależnie od części wyspy.

c) Sformułuj wniosek dotyczący przebiegu głównych dróg na Islandii.

.....

.....

6. Podziel wymienione obiekty w zależności od płyty litosfery, na której są położone. Skorzystaj z rysunku na stronie 107 podręcznika.

miasto Höfn • miasto Reykjavík • lodowiec Langjökull [czyt. longjokutl]

Płyta północnoamerykańska	Płyta eurazjatycka

7. Oceń prawdziwość informacji. Zaznacz P (prawda) lub F (fałsz).

Przez Keflavík [czyt. keplawik] przebiega południk 22°30'E.	P	F
Wulkan Laki leży na wschód od wulkanu Hekla.	P	F
Lodowce na Islandii dają początek niektórym rzekom.	P	F
Tereny podmokłe występują głównie w najwyższej położonych częściach kraju.	P	F

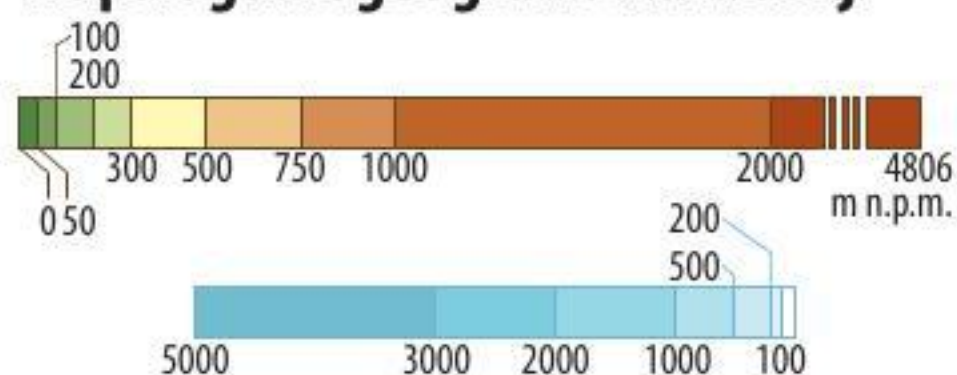
2. Francja

Mapa ogólnogeograficzna Francji

1 : 10 000 000

0 100 200 km

mięscowości (liczba mieszkańców):

- powyżej 1000 tys.
- 500 – 1000 tys.
- 250 – 500 tys.
- poniżej 250 tys.

- granice państw
- PARYŻ** stolice państw
- drogi główne
- obszary zabudowane
- ⚓ porty morskie
- ✈ wybrane lotniska

- 🏠 technopolia
- 4806* szczyty
- ALPY nazwy regionów
- Korsyka nazwy wysp i półwyspów
- 🌊 jeziora, rzeki, tereny podmokłe
- 🚰 kanały

bryt. – terytorium brytyjskie,
M. – Morze, Zat. – Zatoka

1. Podaj nazwy dwóch miast nad Kanałem La Manche [czyt. mansz], w których znajdują się porty morskie.

-
-

2. Wpisz w odpowiednich rubrykach tabeli 9 nazw francuskich miast liczących co najmniej 250 tys. mieszkańców.

Miasta na półkuli zachodniej	Miasta na półkuli wschodniej

3. Odszukaj na mapie wymienione miasta i zapisz ich współrzędne geograficzne z dokładnością do 1°.

- Paryż
- Ajaccio [czyt. ażaksjo]
- Limoges [czyt. limoż]
- Besançon [czyt. bezasą]

4. Ponumeruj podane nazwy miast w kolejności od tego położonego na najmniejszej wysokości bezwzględnej (1) do tego położonego na największej wysokości bezwzględnej (3). Wszystkie znajdują się w pobliżu południka 3°E.

- ☐ Clermont-Ferrand [czyt. klermą ferą] ☐ Lille [czyt. lil] ☐ Nevers [czyt. neve]

5. Zapisz poniższe nazwy francuskich rzek w odpowiednich miejscach.

Loara • Garonna • Rodan • Sekwana

rzeki, które uchodzą do Zatoki Biskajskiej:

rzeki płynące przez miasta z minimum 0,5 mln mieszkańców:

.....

6. Przyporządkuj do każdego z wymienionych miast właściwą liczbę mieszkańców.

Dijon [czyt. diżą]

Lyon [czyt. lją]

Nicea

Paryż

ok. 150 tys.

ok. 340 tys.

ok. 520 tys.

ok. 2,1 mln

7. Skreśl w podanym tekście zbędne wyrazy tak, aby zawierał prawdziwe informacje.

Korsyka to wyspa o rozciągłości południkowej **większej** / **mniej** niż jej rozciągłość równoleżnikowa. Jest w całości położona na półkuli **wschodniej** / **zachodniej**. Korsykę przecina **południk** / **równoleżnik** 9°E. Ukształtowanie powierzchni tej wyspy jest **równinne** / **górzyste**. Największe miasto Korsyki, Ajaccio, liczy ok. **72** / **270** tys. mieszkańców.

8. Rozpoznaj obiekty opisane w tabeli i wpisz w odpowiednich miejscach ich nazwy.

Opis	Nazwa obiektu
Łańcuch górski biegnący wzdłuż granicy Francji i państwa położonego na Półwyspie Iberyjskim. Rozciąga się między Zatoką Biskajską a Zatoką Lwią.	
Piąte co do wielkości miasto Francji, położone nad Morzem Śródziemnym, blisko największej w Europie technopolii. Znajdują się tam port morski oraz lotnisko.	
W tym górzystym kraju, tuż przy jego granicy z Francją, znajdują się dwa duże, ponad półmilionowe miasta.	
Najwyższy szczyt w Europie, położony w Alpach, na granicy Francji z Włochami. Jego współrzędne geograficzne to 46°N 7°E.	

9. Uzupełnij poniższe zdania właściwymi skrótami kierunków świata: głównych (N, S, W, E) lub pośrednich (NE, NW, SE, SW).

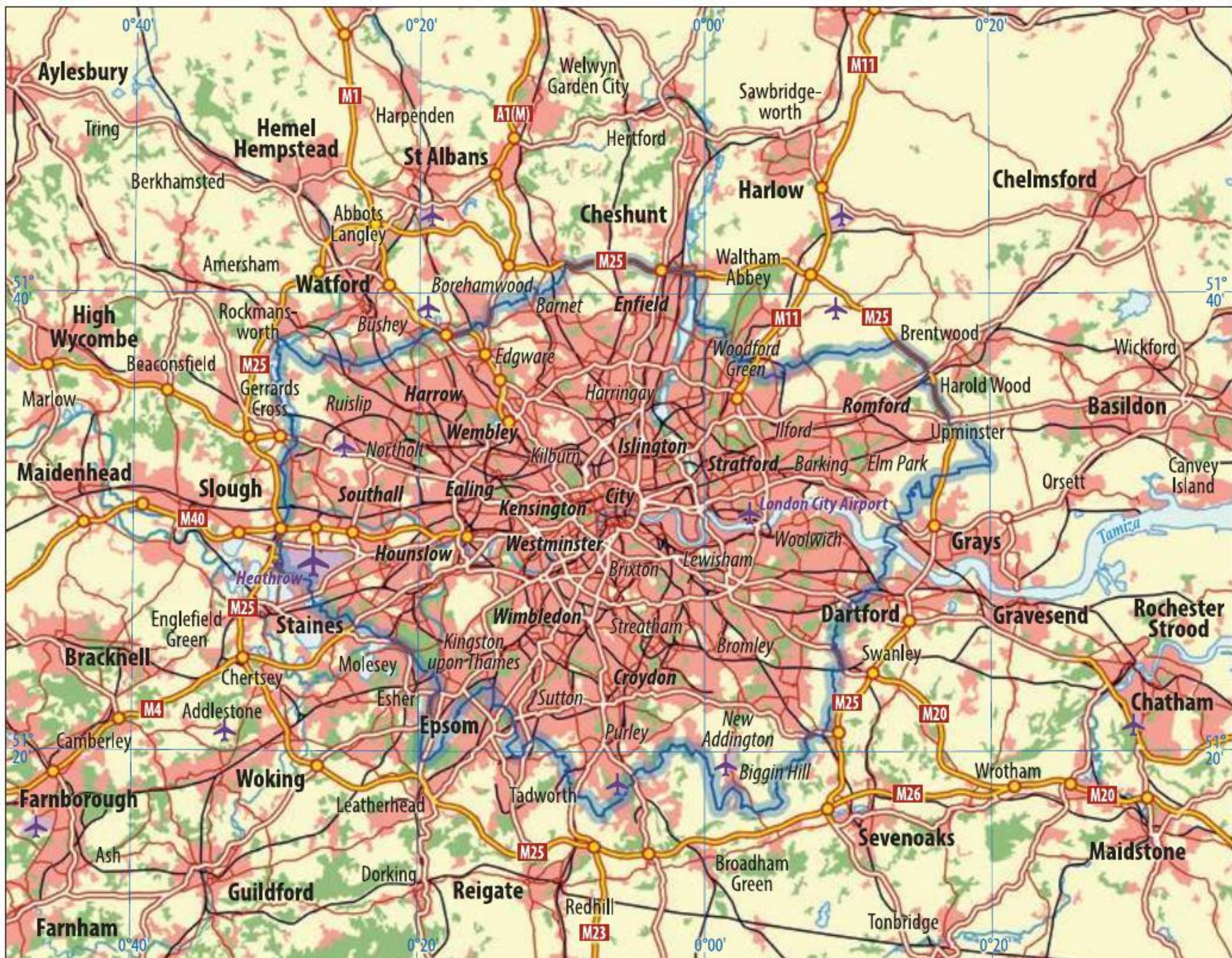
Aby dojechać z Bordeaux [czyt. bordo] do Tuluzy, należy obrać kierunek

Podróżując z Awinionu do Lyonu, zmierzamy na

Kiedy jedziesz z Lille do Paryża, przemieszczasz się na

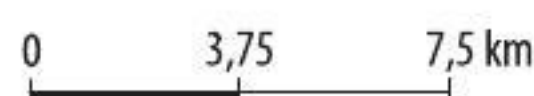
W drodze z Nantes [czyt. ną] do Brestu kierujesz się na

3. Londyn i Paryż

1:750 000

1:750 000

tereny zabudowane	autostrady, węzły	granica Londynu
lotniska	drogi szybkiego ruchu, węzły	<i>Harrow</i> części Londynu
tereny zielone	drogi pozostałe	<i>Woking</i>
<i>Dorking</i> inne miejscowości
tereny pozostałe	linie kolejowe	wody powierzchniowe, rzeki

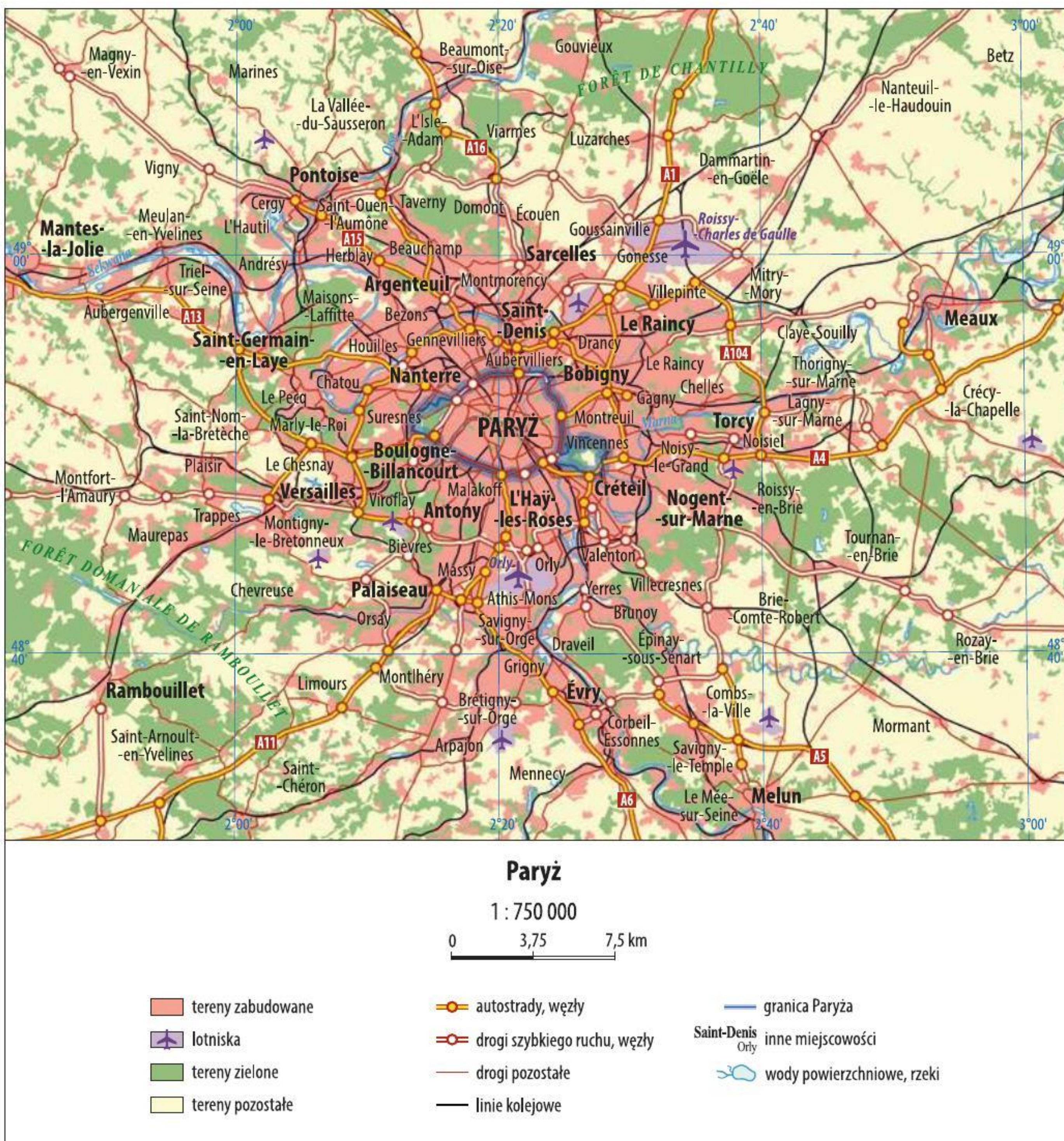
1. a) Zapisz z dokładnością do 1' współrzędne geograficzne podanych miejsc w aglomeracji Londynu. Dopuszczalny błąd wynosi 3'.

węzeł autostrad

M11 i M25

lotnisko London City Airport

[czyt. london siti erport]

b) Przyporządkuj do wymienionych miejsc w aglomeracji Paryża właściwe współrzędne geograficzne. Jedna para współrzędnych została podana dodatkowo.

centrum miejscowości Rambouillet
[czyt. rambuję]

49°01'N 2°33'E

środek lotniska Paris-Roissy-Charles de
Gaulle [czyt. pari roisi szarl de gol]

48°53'N 2°12'E

węzeł autostrad A4 i A104

48°38'N 1°49'E

48°50'N 2°40'E

2. Odgadnij, której metropolii dotyczą podane zdania – wstaw znak ✕ w odpowiednie kolumny tabeli.

Opis	Paryż	Londyn
Przez tę aglomerację przepływa Tamiza.		
Ta metropolia leży nad Sekwaną.		
W tej aglomeracji znajduje się port lotniczy Orly [czyt. orli].		
W tej metropolii zlokalizowane jest lotnisko Heathrow [czyt. hifroł].		
Znane dzielnice tej aglomeracji to np. Wimbledon [czyt. łimbledon] i Kensington [czyt. kenzinton].		
Do słynnych miejscowości wchodzących w skład tej metropolii należy Wersal (Versailles).		
Dookoła tej aglomeracji jest więcej terenów zielonych.		
Ta metropolia leży bliżej południka 5°W.		

3. a) Skreśl w podanym tekście o Paryżu zbędne wyrazy tak, aby zawierał prawdziwe informacje.

Paryż zajmuje **mniejszą / większą** część aglomeracji paryskiej. Od południowego zachodu prowadzi do niej autostrada **A5 / A11**. Porty lotnicze znajdują się **w centrum / na obrzeżach** aglomeracji. Z dwóch największych lotnisk większym jest **Roissy-Charles de Gaulle / Orly**. Bliżej granic Paryża usytuowane jest **Roissy-Charles de Gaulle / Orly**.

b) Podkreśl w podanym tekście o Londynie właściwe wyrazy tak, aby zawierał prawdziwe informacje.

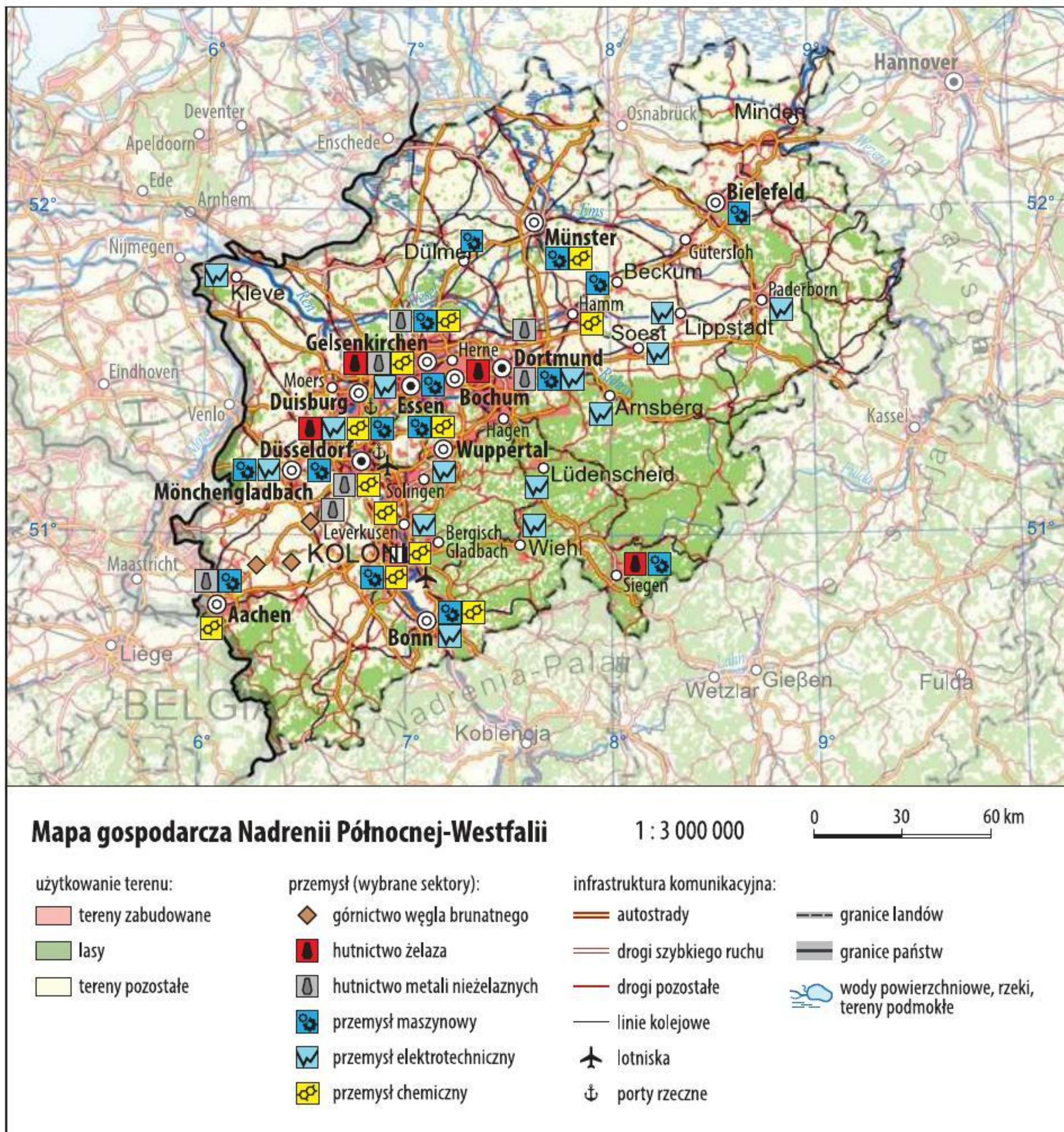
Londyn oplata autostrada **M20 / M25**. Do serca aglomeracji, tzw. City, **można / nie można** dojechać autostradą. Podobnie jak w przypadku Paryża, lotniska położone są na ogół **w pobliżu / daleko od** centrum. Wartości równoleżników podpisanych na obu mapach wskazują, że Londyn leży na **północ / południe** od Paryża. Tamiza przepływa przez aglomerację w kierunku **południkowym / równoleżnikowym**.

4. Oblicz rzeczywistą odległość w linii prostej między wschodnim krańcem lotniska Heathrow a centrum Londynu – City.

dane z mapy:									obliczenia:										
odległość na mapie:																			
skala:																			

4. Nadrenia Północna-Westfalia

1. Wymień trzy informacje, które na mapie przedstawiono za pomocą znaków liniowych.

.....

2. Podaj nazwy dwóch rodzajów skali, które są zamieszczone w legendzie mapy.

.....

3. Uzupełnij podany tekst wyrażeniami z ramki, tak aby poprawnie opisywał zagospodarowanie terenu Nadrenii Północnej-Westfalii.

lasy • obszary podmokłe • tereny zabudowane • użytki rolne

W środkowej i zachodniej części Nadrenii Północnej-Westfalii przeważają Tutaj zlokalizowane są duże miasta, takie jak np. Duisburg, Essen i Kolonia. Na północ od tego obszaru znajdują się inne tereny, wśród których są również Znaczną część landu zajmują, rozmieszczone głównie w jego południowej i południowo-wschodniej części. Na północnych krańcach tego kraju związkowego, przy granicy z Holandią i Dolną Saksonią, rozciągają się

4. Dopisz do wymienionych nazw miast po dwie gałęzie przemysłu, które rozwinęły się w tych ośrodkach.

Miasto	Gałęzie przemysłu
Münster [czyt. mynster]	
Dortmund	
Kolonia	

5. Przyporządkuj do podanych współrzędnych geograficznych właściwe obiekty. Nazwę jednego obiektu podano dodatkowo.

50°54'N 6°32'E

lotnisko w Kolonii

50°52'N 7°08'E

skrzyżowanie autostrad na południe od Bielefeldu [czyt. bilefeldu]

51°30'N 7°28'E

kopalnia węgla brunatnego

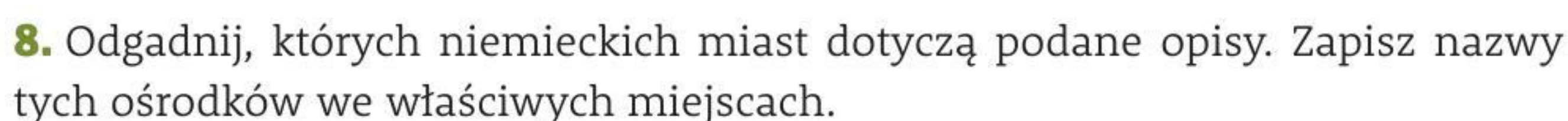
51°50'N 6°09'E

śródmieście Dortmundu

miejsce, w którym Ren wpływa na terytorium Holandii

7. Znajdź na mapie miasta: Bonn, Essen, Münster, Wuppertal. Uszereguj je w podanej kolejności.

9. Skreśl w podanym tekście zbędne wyrazy tak, aby zawierał prawdziwe informacje.

Im większe zagęszczenie miast, tym **gęstsza** / **rzadsza** jest sieć autostrad.

Zmiany grubości linii, która na mapie oznacza rzekę Ems, pozwalają stwierdzić, że ta rzeka płynie na **północny zachód / południowy wschód**.

Największą rzeką przepływającą przez Nadrenię Północną-Westfalię jest **Ren / Ruhra** [czyt. rura].

5. Podział polityczny Europy

Podział polityczny Europy

1 : 41 000 000 0 410 820 km

- granica Europy
- granice państw
- terytoria zamorskie: bryt. - brytyjskie duń. - duńskie hiszp. - hiszpańskie norw. - norweskie
- POLSKA** nazwy państw
- Warszawa • stolice państw
- obszary działań zbrojnych, aktywności ruchów separatystycznych oraz tereny okupowane
- jeziora

Al. - Albania; Azer. - Azerbejdżan; B. i H. - Bośnia i Hercegowina; Chorw. - Chorwacja; Cz. - Czarnogóra; K. - Kosowo; L. - Liechtenstein; Luks. - Luksemburg; Mac. - Macedonia Północna; Mołd. - Mołdawia; Słow. - Słowenia; Szwaj. - Szwajcaria
Cieśn. - Cieśnina; M. - Morze; Płw. - Półwysep; Zat. - Zatoka

1. Przyporządkuj do wymienionych współrzędnych geograficznych (A–E) właściwe nazwy stolic (1–6). Nazwę jednej stolicy podano dodatkowo. Zapisz rozwiązanie we wskazanym miejscu.

A. 59°N 18°E

B. 52°N 5°E

C. 44°N 18°E

D. 46°N 14°E

E. 47°N 29°E

1. Amsterdam

2. Helsinki

3. Kiszyniów

4. Lublana

5. Sarajewo

6. Sztokholm

Odpowiedź: A. B. C. D. E.

2. Odczytaj z mapy i zapisz w wyznaczonych miejscach nazwy stolic poniższych państw.

- Włochy –
- Rumunia –
- Grecja –
- Norwegia –

3. Wybierz z ramki pary europejskich stolic, których dotyczą opisy w tabeli. Wpisz nazwy tych miast w odpowiednich rubrykach, a następnie uzupełnij tabelę nazwami właściwych państw.

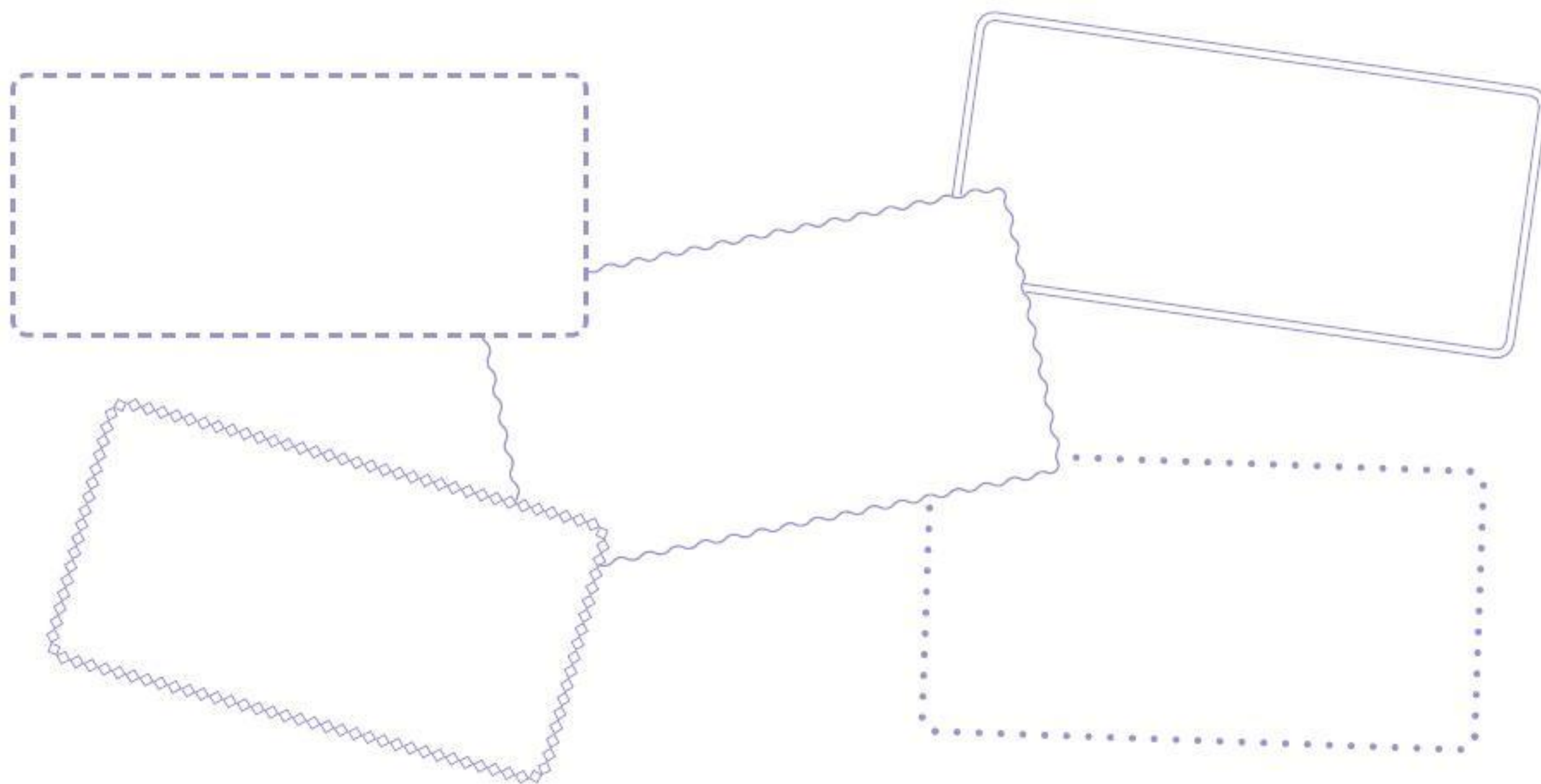
Bratysława • Helsinki • Lublana • Prisztina
Skopje • Tallinn • Wiedeń • Zagrzeb

Opis	Stolica	Państwo
Te dwie stolice są od siebie oddalone o 50 km. Jedna z nich leży przy granicy kraju sąsiadującego z Polską.		
Stolice, które dzieli duża zatoka Morza Bałtyckiego. Odległość między nimi wynosi 80 km.		
Stolice niewielkich leżących na południu kontynentu krajów, z których żaden nie ma dostępu do morza. Miasta te dzieli 75 km.		

4. a) Zapisz nazwy mórz, do których dostęp mają poniższe państwa.

- Holandia – Morze
- Finlandia – Morze
- Ukraina – Morze
- Chorwacja – Morze
- Grecja – Morze
- i Morze (części Morza Śródziemnego)

b) Wypisz nazwy pięciu krajów w Europie, które nie mają dostępu do żadnego morza. Podaj inne państwa niż te, o których mowa w zadaniu 3.

c) Odnajdź na mapie europejskie państwo podwójnie śródlądowe, czyli takie, które nie ma dostępu do morza, podobnie jak wszyscy jego sąsiedzi.

.....

5. Znajdź na mapie opisane obiekty i zapisz ich nazwy w odpowiednich rubrykach tabeli.

Opis	Nazwa
Duża wyspa na Morzu Śródziemnym należąca do Włoch. Przecina ją równoleżnik 40°N.	
Mały archipelag na północnym Atlantyku należący do Danii.	
Położony na Morzu Śródziemnym archipelag należący do Hiszpanii.	

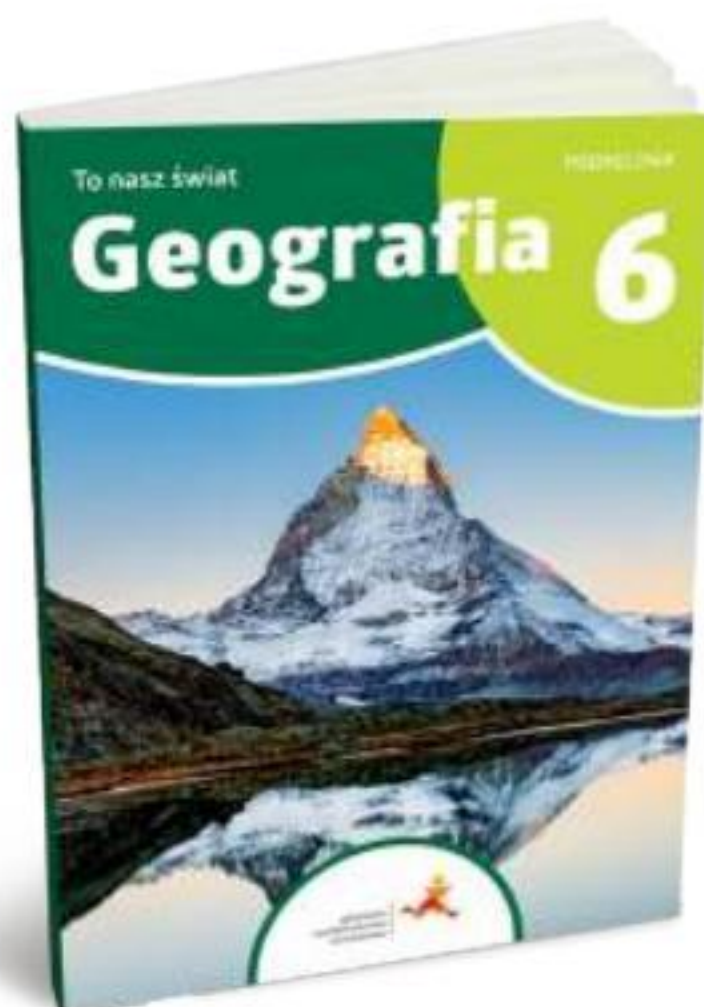

Dlaczego warto wybrać zeszyt ćwiczeń **To nasz świat. Geografia 6**?

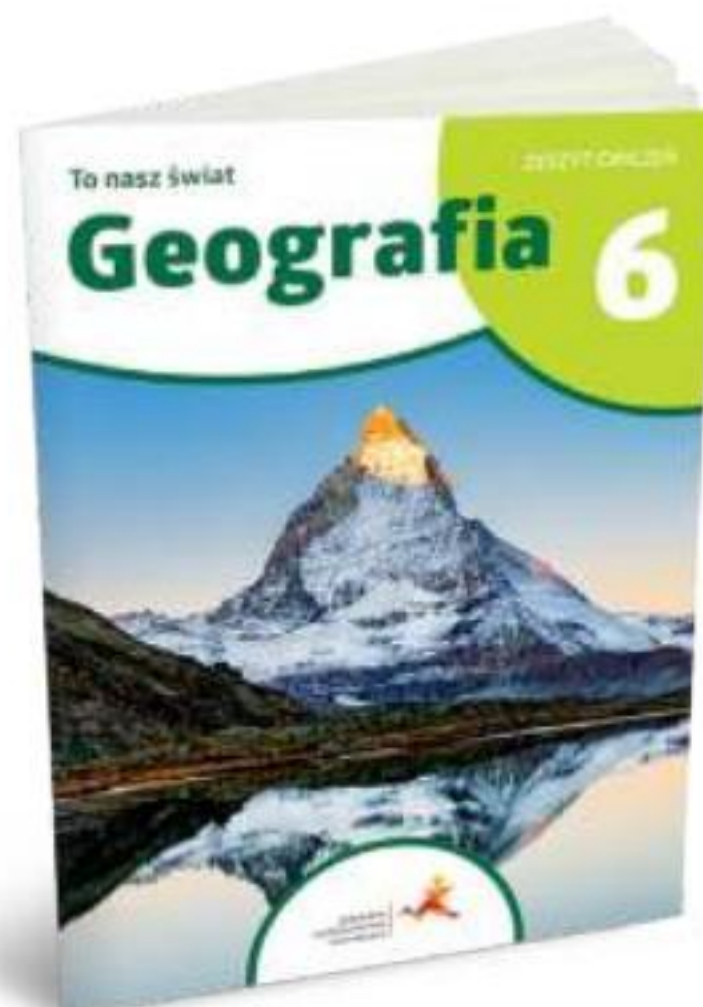
- ♦ Proponuje różnorodne zadania kształtujące ważne umiejętności.
- ♦ Służy aktywnemu poznawaniu tematu podczas lekcji.
- ♦ Zawiera zestawy ćwiczeń do map.
- ♦ Wskazuje uczniowi cel wykonywania ćwiczeń („Dziś się nauczysz”).

Komplet książek dla ucznia klasy 6:

Podręcznik

Zeszyt ćwiczeń

Numer dopuszczenia: 1211/2/2025

Multipodręcznik

Cyfrowa wersja podręcznika.
Więcej pokazuje. Silniej angażuje.
Skuteczniej uczy.